

و: حسين محمود ههله بجهيي

ليکدانه وهی خهونه گان

منتدی اقرأ الثقافی

www.tqra.ahkamontada.com

له تیروایی ناین و رانسته وه

2007

چاپی دووهم

یۆدابەزاندنی چۆرمها کتیب: سردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

پدای دانلود کتایبهای مختلف مراجعه: (منتدی اقرا الثقافی)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

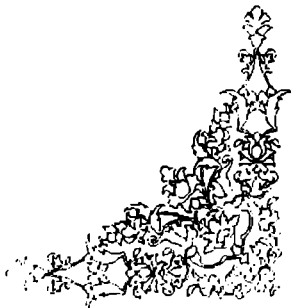
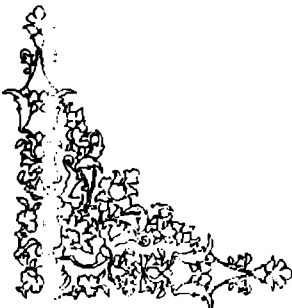
للكتب (کوردی ، عربی ، فارسی)

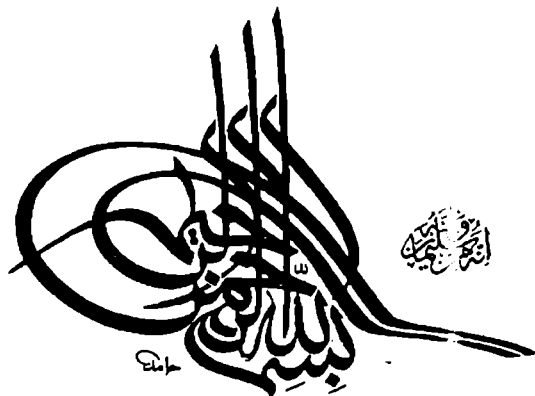

لنگړا زهوهی شهونه گان

دانانی: نه حمه د الصباحي عوض الله
وهرگيرانی: حسين مه حمود هه له بجهی

چاپی یه که م
۱۴۲۲ ک - ۲۰۰۲ ز

ناوی کتیبیا: لیکدانتهوی خهونه کان.

دانان و لیکوئینهوهی: احمد الصباحي عرض الله.

بدریتوبهبری نووسینگهی زانستی بز لیکدانتهوی خهونه کان له قاهیره.

وهرگیرانی: حسین محمود ههلهجهیی.

تیراژ: (۵۰۰) دانه.

کۆمپیوتەر: مەلەبەندی کۆمپیوتەری پیشەرەو - ههلهجهیی شههید

چاپ: به کەم.

سال: ۲۰۰۲ ز ۱۴۲۳ ک

پیش از نماز

۲	..... ثهدبی خه، تن و دوعا کردن	
۵	..... بهشهکانی خهو	
۶	..... گئیرانهوهی، خهوی راست	
۶	..... گئیرانهوهی، خهو به درووه	
۷	..... بینینی پیغه مبه ر ^ک له خهودا	
۸	.....	ا
۱۶	.....	ب
۲۸	.....	پ
۳۹	.....	ت
۴۶	.....	ج
۴۹	.....	چ
۵۲	.....	ح
۵۴	.....	خ
۶۱	.....	د
۷۰	.....	ر
۷۷	.....	ز
۸۰	.....	ژ
۸۲	.....	س
۸۹	.....	ش
۹۴	.....	ص

98

99

100

101

102

103

104

105

106

107

108

109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120

نه ددبی خهوتن و دوعا کردن

{ عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا آتَيْتَ مَضْجِعَكَ فَتَوَضَّأْ وَضُوعًا وَلِصْغَاءٍ ثُمَّ اضْطَجِعْ عَلَى شِقَا الْأَيْمَنِ ثُمَّ قُلِ اللَّهُمَّ اسَلِّمْتُ وَجْهِي إِلَيْكَ وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ وَالْجَنَاتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ رَغِبَةً رَهْبَةً إِلَيْكَ لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنَاجَا إِلَّا إِلَيْكَ اللَّهُمَّ أَمَّتْ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ وَبِنَبِيِّكَ الَّذِي أَسَلَّتْ فَإِنْ مِتُّ مِنْ لَيْلَتِكَ فَأَنْتَ عَلَى الْفِطْرَةِ وَاجْعَلْهُنَّ آخِرَ مَا تَتَكَلَّمُ بِهِ قَالَ فَرَدَّدَتْهَا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا بَلَغَتْ اللَّهُمَّ أَمَّتْ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ قُلْتُ وَرَسُولِكَ قَالَ لَا وَنَبِيِّكَ الَّذِي أُرْسَلْتُ { رواه البخاري.

واژه: له بهرانی کبری عازبهوه ﷺ له پیغهمبهرهوه ﷺ فهرموی: نه گهر چروپوته پیخهفته کت دست نویزی نویژ بشوره پاشان له سه لای راست رابکشئی و بلی: نهی خویه نهوا نه فسم ته سلیمی تو کردو کاروبارم دایه دهست توره روم کرده توره پشتم بهست به تو، به توهیتدو به ترمان له تو، هیچ دالدهو شوینی رزگار یونیتک نی به جگه بۆ لای تو، باوریم هینا به کتسه کت که داتسه زاندووته خوارهوه، وه به پیغهمبهرهوه، نه ناردوته.

{ عَنْ حَذِيفَةَ ۞ قَالَ كَرِهَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا أَخَذَ مَضْجِعَهُ مِنَ اللَّيْلِ وَضَعَ يَدَهُ تَحْتَ خَدِّهِ ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُمَّ بِاسْمِكَ أُمِرْتُ وَأَحْيَا وَإِذَا اسْتَيْقَظَ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ { رواه البخاري.

واژه: له حوزدیفهوه ۞ وتی: پیغهمبهرهوه ﷺ نه گهر بچوایه ته پیخهفته که یهوه دهستی دهخسته ژیر رومه تی ر پاشان دهیفرموو: نهی خویه به ناری توره دهمرم و دهژیم، وه نه گهر ههستایه له خدو دهیفرموو: سوپاس بۆ نهو خویه ی زیندوی کردینهوه دوی نهوهی که مراندینی وه بۆ لای نهوه ده گهرینهوه.

{ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ كُلَّ لَيْلَةٍ جَمَعَ كَفَيْهِ ثُمَّ نَفَثَ فِيهِمَا فَقَرَأَ فِيهِمَا قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ وَ قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ وَ قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ثُمَّ يَمْسَحُ بِهِمَا مَا اسْتَطَاعَ مِنْ جَسَدِهِ يَبْدَأُ بِهِمَا عَلَى رَأْسِهِ وَوَجْهِهِ وَمَا أَقْبَلَ مِنْ جَسَدِهِ يَفْعَلُ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ } رواه البخاري.

واژه: عایشه - خواجه لای رازی بیت - دهلی: نه گهر پیغمبر ﷺ بجوابه تہ ناو پیخہ فہ کہی ہمور شہوی دہستی کز دہ کردہ وہ پاشان فوی دہ کرد پیایداو نہ مانہی دہ خویند: ﴿قل هو الله أحد﴾، ﴿قل أعوذ برب الفلق﴾، ﴿قل أعوذ برب الناس﴾، پاشان چہ ندہی بتوانیایہ دہستی نہ ہینا بہ لاشہی دا، لہ سہر رووخساری پیٹشہ وہی لہ شہیہ وہ دہستی پی نہ کرد، نہم کر: ارہی سی جار نہ نجام نہ دا.

{ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ۖ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَخَذَ أَحَدُنَا مَضْجَعَهُ أَنْ يَقُولَ اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَوَاتِ وَرَبَّ الْأَرْضِينَ وَرَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَقَالَقِ الْحَبَّ وَالنَّوَى وَمَنْزِلَ التَّوْرَةِ وَالْإِنجِيلِ وَالذِّانِ أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ ذِي شَرٍّ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ وَالظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ وَالْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ أَفْضِلْ عَنِّي الدِّينَ وَأَغْنِنِي مِنَ الْفَقْرِ } رواه الترمذي.

واژه: نہبو ہورہیہ: دہلی پیغمبر ﷺ فرمانی پی دہ دا این نہ گہر کہ سیکمان روشتہ ناو پیخہ فہ کہ، با بلیت: نہی خواہ نہی پەرورد گاری حہوت: آسمان و پەرورد گاری عہرشی گہرہ، پەرورد گارمان پەرورد گاری ہمور شتیک، تہ قینہری تووی دانہ ویلہ وو ناوک، دابہ زینہری تہورات و تینجیل و قورنان، پنا دہ گرم بہ تو لہ خراہی ہمور شتیک کہ ناو-ہوان و نسیمی بہ دہست تزویہ، نہی خواہ تو یہ کہ مینیت و لہ پیش تووہ ہیچ شتیک نہیہ، وہ تو دواہ مینی و لہ پاش تووہ ہیچ شتیک نہیہ، وہ تو زالی بہ سہر ہمور شتیکدا، ہیچ شتیک لہ سہروو تووہ نہیہ، تو پہ نہانی بہ سہر ہمور شتیکداو دوا ی تو ہیچ شتیک نہیہ، قہرزاریمان لاہرہو دہولہ مہندمان بکہ.

به شه کانی خهو

{عَنْ عَبْدِادَةِ بْنِ الصَّامِتِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ رُؤْيَا الْمُؤْمِنِ جُزْءٌ مِنْ سِتِّهِ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبُوءَةِ} رواه البخاري.

واته: له عوبادهی کزوی ضامتهوه، پیغه مبهروه ﷺ ده فرموی: خهوی نیماندار به شیکه له چل و شش بهش له پیغه مبهرایه تی.

{حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ الرِّسَالَةَ وَالنَّبُوءَةَ قَدْ انْقَطَعَتْ فَلَا رَسُولَ بَعْدِي وَلَا نَبِيَّ قَالَ فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ لَكُنِ الْمُبَشِّرَاتُ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا الْمُبَشِّرَاتُ قَالَ رُؤْيَا الْمُسْلِمِ وَهِيَ جُزْءٌ مِنْ أَجْزَاءِ النَّبُوءَةِ} رواه الترمذي.

واته: بیگومان په پیام و پیغه مبهرایه تی پچراو نه ما، دواى من فروستاده و پیغه مبهراى یه، وتیان: نه مه له سهر خه لکی نارده ته، فرموی: به لام مژده هیته ره کان هه یه، وتیان نهی پیغه مبهراى خوا ﷺ مژده هیته ره کان چی یه؟ فرموی: خه و بینینی موسلمان، که به شیکه له به شه کانی پیغه مبهرایه تی.

{عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ إِذَا رَأَى أَحَدَكُمْ رُؤْيَا يُحِبُّهَا فَإِنَّمَا هِيَ مِنَ اللَّهِ فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ عَلَيْهَا وَلْيُحَدِّثْ بِهَا وَإِذَا رَأَى غَيْرَ ذَلِكَ مِمَّا يَكْرَهُ فَإِنَّمَا هِيَ مِنَ الشَّيْطَانِ فَلْيَسْتَعِذْ مِنْ شَرِّهَا وَلَا يَذْكُرْهَا لِأَنَّهَا لَا تَضُرُّهُ} رواه البخاري.

واته: له نه بی سه عیده وه، له پیغه مبهروه ﷺ فرموی: نه گهر یه کیکتان خهویکی بینى و خه وه کسهی پس خورش بوو، نه وه له لایهن خوا وه یه با سوپاسی خوا بکات و باسی بکات و بیگیترته وه، نه گهر پیچه واندهی ندره ی بینى که ناخوش بوو، نه وه له شهیتانه وه یه با په نا به خوا بگریت له شهری شهیتان و با باسی نه کات بز که سی تر نیتر زیانی بزى ناییت.

{عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ إِذَا اقْتَرَبَ الزَّمَانُ لَمْ تَكَدْ رُؤْيَا الْمُسْلِمِ تَكْذِيبُ ...} واته: گهر رزوی دواى نزیك بوویه وه نه ونى موسلمان به درو درناچیت.

بينىنى پىغەمبەرﷺ لى خەودا

{ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ فَقَدْ رَأَى فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَأَ يَمْتَلُ بِئِي } رواه مسلم.

واتە: لى ئەبو ھورەيرەھە ﷺ لى پىغەمبەرەھەﷺ ڧەرموۋى: ئەھەي لى خەودا مەنى بىنى ئەھە مەنى بىنىھە، شەيتان ناتوانى لى شىئەي مەندا خۆي نىشان بەدات.

{ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ مَنْ رَأَى فِي نَمَامٍ فَسَيَرَانِي فِي الْيَقْظَةِ وَكَأَنَّ الشَّيْطَانَ بِئِي } رواه البخاري.

واتە: لى ئەبو ھورەيرەھە ﷺ لى پىغەمبەرەھەﷺ ڧەرموۋى: ئەھەي لى خەودا مەنى بىنى، ئەھە لى رۆژى دوايىشدا مەن دەبىئىت، شەيتان ناتوانى لى شىئەي مەندا خۆي نىشان بەدات.

{ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ فَقَدْ رَأَى الْحَقَّ إِنَّ الشَّيْطَانَ لَأَ يَتَشَبَّهُ بِئِي } رواه أحمد.

واتە: لى ئەبو ھورەيرەھە ﷺ لى پىغەمبەرەھەﷺ ڧەرموۋى: ئەھەي لى خەودا مەنى بىنى ئەھە ھەق ۋ راستى بىنىھە، شەيتان ناتوانى بىتە شىئەي مەنەھە.

٦ (۱)

۱- نایه‌ته‌کائی قورئان: خویندنی نایه‌ته‌کائی قورئانی پیژز له خه‌ودا نه‌گه‌ر نایه‌ته‌کان مژده‌دان بون نه‌وه مژده‌ی پین نه‌دا به‌چاکه، وه نه‌گه‌ر نایه‌ته‌کان ناگاداری بسو نه‌وه ناگاداری نه‌کات له‌کردنی خراپه‌یه‌ک، نه‌گه‌ر خویننه‌ره‌که‌مردوو بوو وه نایه‌ته‌کان ره‌حه‌مت بون، نه‌وه له‌ره‌حه‌متی خوی گه‌وره‌دایه، وه نه‌گه‌ر نایه‌ته‌کان سزا بون نه‌وه له‌سزای خوی گه‌وره‌دایه.

۲- نافرته‌تی گه‌نج: نافرته‌تی گه‌نج و جوان له‌خه‌ودا به‌لگه‌یه‌له‌سه‌ر دنیا له‌شیتواری ناری و جوانی و جه‌سته‌یدا، چونک نه‌ نافرته‌ته‌دنیا‌یه، وه زۆرجار به‌لگه‌یه‌له‌سه‌ر سولتان، چونکه نافرته‌ت دادگه‌ره‌به‌سه‌ر پیاوه‌وه، نه‌گه‌ر جوان و قه‌له‌ر بوو نه‌وه سه‌له‌پر له‌رۆزی‌یه‌و نه‌گه‌ر روخسار ناشیرین بوو نه‌وه سه‌له‌که‌ی قرانه.

۳- نافرته‌تی پیر: پیره‌ژنی نه‌ناسراو: نه‌گه‌ر ناشیرین بوو یان عه‌یب دار بوو به‌لگه‌یه‌له‌سه‌ر دنیا‌ی رابردوو به‌سه‌ر چوو، وه نه‌گه‌ر جوان و پاک و خاوین و گه‌شاره‌بوو، به‌لگه‌یه‌له‌سه‌ر دوا رۆژتکی باش، پیره‌ژنی ناسراویش به‌ده‌روون و خودی خۆیه‌تی.

۴- نازار: هه‌ست کردن به‌نازار له‌خه‌ودا به‌لگه‌یه‌له‌سه‌ر ناسوده‌یی‌یه‌کی گه‌وره‌ی چاره‌روان کراو، وه نه‌گه‌ر پیاوتکی نازارویت بینی به‌لگه‌یه‌له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که‌کرده‌وه‌کانت هۆیه‌کن بۆ نازاردانی هه‌ندئێ که‌س.

۵- نځیره یی: نځیره یی له خه ودا نیشانه یه له سه ر یتکخستنی پیلان دژ به تز له کاتیک. نځیره یی به تز بریت، به لام نه گهر خوت نځیره یی به خدنگ ببهیت نه وه ناخوشیت دروچار نه بیت.

۶- ناسن: بینینی ناسن له خه ودا نیشانه یه له سه ر هیزو بیزار یی و سامان و بلندی.

۷- ناسنگه ر: خو به ناسنگه ر وه مانای وایه مالیک یی زوری چاره پروان نه کراوت ددستگیر نه بن.

۸- ناسپ: خو به ناسپه وه زور باشه، سوار بوونی ناسپ یان بینینی نیشانه یه بز نه وه ی که سیک توی زور خوش ده ویت، سامان و مالیک یی چاره پروان نه کراوت بز دیت، نه گهر که سیک به سواری ناسپ به ره و رووت نه هات نه وه ناگاداری به بز که له م نزیکان. گه شتیکی چاره پروان نه کراو نه که بیت، نه گهر ناسپ و سواره که له لای تزوه رویشتن نه وه گه شته که دوی کاتیت ته و او نه بیت، بینینی ناسپ مردوو ناگاداری به بز ناخوش له نیشه که تدا، نه گهر له خه ودا پیشپرکیت نه کرد به سواری ناسپه وه نیشانه یه له سه ر به ختیار یی به کی گه وره به تایبه تی نه گهر سه ر که وتی له پیشپرکیت به که دا، نه گهر له خه ودا سه یری پیشپرکیت ناسپت نه کرد مانای وایه هه وایتک نه یستی.

۹- ناهه ننگ: خو به گپران ی ناهه ننگه وه نیشانه ی زیانه بز خو و بیننه که، ناماده بوون له ناهه نگیشدا نیشانه یه له سه ر داواکردنی یارمه تی له هارپرکیت، به لام ناهه نگی هاسه رایه تی نه وه نیشانه یه بز هاسه رایه تی یان یارمه تی.

۱۰- ناوریشم: خو به ناوریشم له به ر کرده نه یان بیفرزشی یان بیگری خه ویک یی چاکه، نه گهر هاسه رت نه بن نه وه به م نزیکانه که سیک نه بینی که خوشت بوئی، نه گهر هاسه رشت هه بن نه وه هه والی چاره پروان نه کراو نه بیستی، نه گهر خه وت بین یی بز شاکیک یی ناوریشم نه دوریته وه نه وه کاره کانت سه ر که وتوو نه بن، هه رچه نده به ربه ستیان هه بیت.

۱۱- نارد: ناردی گهم له خه و رۆزی به و ناردی برنج به خششه، ناردی بیتجگه له گهمیش چاک بوونه و به له نَدْخۆشی.. ناردنی نارد له خه و دا ههژاری به، وه ههویری گهم گهشته و ههویری ناردی جۆ جیگیریی و سه رکه و تنه.

۱۲- نالتوون: له خه و دا بۆ نافرته بپۆزی و رازانه و وه جوانی دنیا به و نیشانه به له سه رکه منداله کانیا، نالتوون نیرینه به، بینینی دراوی نالتوون نیشانه به له سه رکه بینینی روخساری فه مانه و وا.. بوونی نالتوون له خه و دا مانای گرتنه دهسته لاته، وه نالتوون وه گرتن له که سیکه وه مانای دلپاکی نه و که سه به بۆ تۆ و ههروه ها سه رکه و تنی پرۆ و کانیشه، نه گهر نالتوونت نه. به که سه مانای وایه سه رنه که ویت به سه رکه ناره حه تیدا، نه گهر له خه و دا نالتوونت گوم کردو نه گهرایت به دوا ی دا مانای وایه که سیکت ون کردوه که جی و متا نه ی تۆ به. خه بینین به ننگوستیله ی نالتوون وه نیشانه ی ها و سه رتی به بۆ عازهب، وه نیشانه ی منداله بۆ ها و سه ردار، یان سه رکه و تنه له کاردا نه گهر نه نگوستیله که له دهستی نارتا بیت یان دهستی که سیکتی تر.

۱۳- نالتوونی زۆر: نیشانه به له سه رکه به دهست هیتانی سامان.

۱۴- نالتوونی گهم: نیشانه به له سه رکه ون کردنی سامان.

۱۵- نالتوونی پۆشراو: نالتوونی رو که ش نیشانه به له سه رکه لیتیکی نارتک.

۱۶- نالتوونی دۆزرا وه: نیشانه به بۆ سه رکه و تنی که خایه ن.

۱۷- نالا: نالای سوور له خه و دا خۆشی و ناسو و ده ی به، نالای رهش پیا و ته ی و شه ره فه، نالای سه روز ناین و چاکسازی به، نالای سه ی زانسته و خوا به رستی به.. بینینی که مه له نالا له خه و دا نیشانه ی بارانه، نه گهر نالا کان رهش بوون نه وه زانسته و نه گهر سه ی بوون نه وه ناشتی به و نه گهر سوور بوون نه وه جگه و نه گهر زهرد بوون نه وه په تایه و نه گهر سه روز بوون نه وه گه شته.

۱۸- نارمزوی بهرز بوونه وه: مانای نارمه زوه له سه رکه و تنی مه به دست و گه شتن به

نارات.

۱۹ ناسمان؛ ناسمان له خودا نيشانه يه له سهر گهران و بهختياري و خوشي بز
دهسيك رووي تي بكات يان سه يري بكات يان له سيته ريدا بيت، هندی جاريش
نيشانه يه له سهر فرمانرهوا، نهوي لتي بيئري يان تيادا يان لتي بيته خواره له
چاكو خراپه، نهوي نيشانه يه له سهر فرمانرهوا، وه تلين نيشانه يه له سهر خوي، نهوي
لتي بيته خواره نمونه كهي لاي خراي گورهش ديته خواره، نه گهر ناسمان سايه قهر
خور بو نهوي نيشانه يه بز داهاتويه كي بهختيار، نه گهر تاريك و هور بو نهوي نيشانه ي
دزانه.

۲۰- نوتومبيل؛ سواربوني نوتومبيل ماناي گزانه له مالدا يان له كارداو گزاني
گوزرانه بز باشتر، نه گهر نوتومبيل كه شكا، نهوي ناگاداري يه له دزبان، بينيني
نوتومبيلي شكار نيشانه ي نهويه هدرالتيك له هاروي يه كته وه دهبيستي كه نه غمامه كهي
ناخوشي يه.

۲۱- ناودهر؛ ناو دهري له خودا نيشانه يه بز زيانيكي خوش.

۲۲- نيفليجي؛ نه گهر له خودا خوت به نيفليجي بيني ماناي وايه دوژمنيكت
دهيوئ جولانه وهت نيفليج بكات و زبان و شهت تروش بكات.

۲۳- ناش - ناوگير؛ ناشي بي زباني بازنه يي له خودا سر كه وتينيكي گوره يه بز
بازرگان و پيشه سازو كرتكارو سه رمايه داران، وه بهختيكي ناسوده يه له هاسه رايه تي و
خوشه ريستان و ناره زوومه نداني هاسه رايه تي، نه گهر ناشه كه شكابو يان له كار كه وتبوو
يان خر نه بو نهوي بهخته كه كه مته له وي ناشه كه له گهر دا بيت.

۲۴- نيسك؛ نهيني يه كت هديه بلاو نه بيته وه.

۲۵- نهنگوستيله؛ پوشي ني نهنگوستيله له خودا بز كچ نيشانه يه بز جواني و
رازووه يي و هيووا شوكردي بهختيارانه، وه بز هاسه ران نيشانه ي بهختيارانه يه يان
مندالي نوئ يان نه گهر نهنگوستيله كه جوان بو دلخوش بو پي ي نهوي بهختياره به
ميتره كهي يان منداله كهي.. وه نهنگوستيله ي مرواري يان شيلانه نيشانه ي له سهر ترس
به نه ندازه ي بچووكي و جواني و زوري مرواري يه كه.

۲۶- نالای: (عَلَم): نه گهر له خهردا نالایه کی بهرزت له ههوایه کی گه شاره دا بینه نهوه به لینه سهرکهوتن و زال بوونه به سهر دوژمنه کانتا، به لأم نه گهر دراو بوو یان له قورپیکدا دانرابوو، نهوه نارچه تیه کت زور قورس و گرانه، نه گهر نالاکه له ناوه پراستی باز نهیه کدا بوو، نهوه به زوری ههوالی مردنی که سینکی گرنه نه بیستیت، وه نالای سوور له خهردا نیشانه یه له سهر جهنگ، نالای زهر نیشانه یه له سهر په تا، سهویش له سهر سه فدر کردن بز کاری خیر، سپیش نیشانه ی ناشتی یه ره شیش نیشانه ی قاتی و ترسه، وه سه رسامی نه گهر له خهردا نالای بینه نهوه رینعمو مایی نه کرئ نه گهر نافرته بینه نهوه شو نه کات.

۲۷- ناسک: بینه ناسک له خهردا نیشانه یه له سهر خوژ بهختی، به لأم نه گهر بینه رای نه کرد کیشانه ی تیکچوونه له گهل خوژه ریسته که تدا، وه بینه به مردووی نیشانه ی نهویه هاورپی یه کت دهست پاک نی یه، ناسکه کهش بکوژت هدر وایه.

۲۸- نوتیل: بینه نوتیل له خهردا نیشانه ی ژیانیکی هیمن و ره زامه ندی یه، نیشته جی بوونیش له نوتیلدا نیشانه یه له سهر ژیانیکی راگوژ له نیوان سهرکهوتن و دژان و دهوله مند ی و ههژاری.

۲۹- نه شکهوت: نه شکهوت له خهردا مانای بوونی منداله یان هزل لی کردنی.

۳۰- ناو: نار له ته فیردا ژیانیکی خوژه «وجعلنا من الماء کل شیء حی» له ناو هه موو شتیکی زیندرومان دروست کردوه. بینه ناو نه خهردا له ش ساغی و ناسووده یی و زور بوونی چاکه یه، نه گهر ناوه که به خوړ بوو نیشانه ی هه زانی و نرخ و حوکسیکی دادپهروه رانه یه، خوارد نهوه ی ناو له خهردا ناسایشه له دوژمن و سونه تیکی چاکه بز ناو خوژه که، زور خواردنی ناو له خهردا نیشانه یه له سهر بهخت باشی و تهمن درژی، وه رویشتن به سهر ناو دا نیشانه ی سهرکهوتنه له کاروباردا، نهوه ی خوی بینه له قاپینکدا ناوی روون ده خواته وه نهوه چاکه ی له کورپ ژنه که یه وه دهستگیر نه بی، نهوه ی بینه ناو له قاپینکدا نه دا به که سینکی تر نهوه نیشانه ی منداله، به لأم نه گهر ناوه که بیس سوو، وه له شیوه ی شه پلدا بوو، نهوه نیشانه ی نارچه تیه یه، پیوستی به تیکوژان هه یه

۱. زال سورن به سهریدا به تایبه تی نه گهر تو تینوت بیت و تینویه کهت بهر ناسر
بره بینهوه، وه ناوی گهرم غم و نارچه تی به له دهسه لاتدارانهوه.

۳۱- **ناوینفه**: سهیرکردنی ناویننه له خودا نیشانهیه له سهیر پیاوتهی و دل و ره و مرگت و
نابین و تندرستی و پلهی کومه لایه تی خود بینه که، نه گهر روخساری خوی به راشی
بینی نهوه شتیک له وانسه تییدا باشه یان هه مووی به راده ی جوانی روخساری، نه گهر
روخساری دهه و چاری به ناشیرینی بینی نیشانهیه له سهیر خراپی گوزهرانی به مراده ی
ناشیرینی روخساری، وه سهیرکردنی ناویننه بو عازهب جووت بوونه، نه گهر روخساری
خوی به گه شاهویی بینی، وه بو پیاویت که ژنه که ی سکی هه بیت نهوه نیشانه ی بمرونی
کوره که له خوی نه کات، وه بو سه فدر که نیشانه ی سه فدره که یه تی، وه ناشیرینی
روخساری نیشانهیه له سهیر بچ سوودی و نارچه تی له گهشت و سه فدره که یدا، وه نه لئین
نهوه ی له خودا سهیری ناویننه ی کردو روخساری خوی بینی وه ک خوی وابوو نهوه کورزیکی
ده بیت له شتوه و کاردا له خوی ده کات، وه نه گهر روخساری به ره شی بینی نیشانه یه
له سهیر پیاوتهی و شهره فی له ناو خه لکدا، نه لئین سهیر کردنی ناویننه یه نیشانه یه له سهیر
مردنی که سی له و خیزانه دا، وه نه لئین ناویننه له خودا هاوړی به کی ناپاکه و ناویننه ی
شکاویش نیشانه ی هه والی خراپه.

۳۲- **نافرهت**: نافرهتی روخسار جوان له خودا نیشانهیه له سهیر سالی داهاترو به
چاکه، نه گهر نهو نافرهته له مالدا هاته لات نهوه شادی و خیر به دهست نه هینی، نهوه ی
نافرهتی به روو گه شاهویی بینتی به رامبهری، نهوه چهند کارنکی بو پیشنیار نه کرکی که
دروست کراوه، نافرهتی قه له و سالتیکی به پیتو و نافرهتی لاواز سالتیکی گرانی یه، وه
باشترین نافرهت له تفسیردا له نه زانراوه کانت، نه گهر نافرهتی له خودیدا نافرهتیکي گونج
بینتی نهوه دوژمنیه تی به هه شتوده ک بیت، وه نه گهر نافرهتیکي پیری بینتی نیشانه یه
له سهیر به سهیرچوونی به خت و ناسوده ی به که ی، نهوه ی نافرهتیکي باش بینتی و قمری
له گه ل بکاو پښ بکه نن به ده میه وه یان به چیتته لای نهوه نیشانه ی سالتیکی به پیتو، نه گهر

۳۸- نیش: نیش له خهردا نیشانه‌ی په‌شیمانی‌یه له گونا‌ه.

۳۹- ناهه‌نئا: ناهه‌نگ له خهردا ناره‌حه‌تی‌یه له ژیان‌تدا، به‌لام نهو خۆشه‌ویستانه‌ی خهرد به ناهه‌نگه‌وه نه‌بینن له مالانیتکی دیاری کراودا، نهوه لهو مال‌ده‌دا ژن ده‌هینن یان شوو ده‌که‌ن.

۴۰- نه‌لقه‌ریز: نه‌لقه‌ریزی ده‌رگا له خهردا ره‌مزه بو نهو نافرته‌ی نه‌هینی‌یه‌کانی پیار نه‌پاریزی.

۴۱- ناوه‌رؤ: ناوه‌ری بارانار له خهردا خپرو به‌ره‌که‌ته.

۴۲- نه‌سپه‌رده‌کردن: نه‌وه‌ی بیینی له خهردا مردوو نه‌سپه‌رده نه‌کات نهوه گه‌شتیتکی دوور نه‌کات.. نه‌وه‌ی بیینی به زیندوویی نه‌سپه‌رده نه‌کرئ نهوه سامانیک به ده‌ست نه‌هینئ.

(ب)

۱- بساوك؛ خەو بىسنىن بە باوكە؛ و توۋىژ لە گەلیدا بە لگەيە لەسەر چاوەروان كردنى ناسوودەيى و بەختيارى، بىسنى بە مردوويى بە لگەيە لەسەر ژيانىكى ناخۆش.

۲- بىرا؛ ئەگەر خەوت بە براكانتەو بە بىنى لەش ساغ و دلخۆش بوون، ئەو تۆ هەوالىكى خۆش ئەبىستى، و ئەگەر بە نەخۆشى يان بە پەستى بىسنى، ئەو هەوالەكە ناخۆشە.

۳- بەرپۆهەردنى كاروبار؛ خەو بە نووسىن و بەرپۆهەردنى كاروبار بە لگەيە لەسەر بروا بوون پىت.

۴- بازن- دەستەوانە؛ بازن و دەستەوانە بۆ پىاو باش نىيە، بەلام بۆ ژن و كچ باشە، ئەگەر بىسنىان كچىك يان خادىمىك بازن لە دەست ئەكات ئەو توشى كردارىكى باش ئەبن، و ئەگەر خەوى بىسنى بە بوينى بازن ئەو سەرەوتىكى چاوەروان نەكراوى دەست ئەكەوتت بەم زوانە يان هەر شتەكى تر، بەلام ئەگەر بازنى لە خەودا ون كرد ماناى دۆرانە، و ئەگەر جگە لە خۆت بىسنى بازن ئەدۆزنەو يان لە دەستى ئەكەن ئەو هەوالى خۆش ئەبىستى.

۵- بوون بە وهزىر؛ ئەگەر يەكىك خۆى بىسنى بوو بوو بە وهزىر يان قازى يان دادگەر يان وتارىبىژ لە كاتىكدا شاياتى ئەو نەبىت ئەو لە دنيادا توشى بەلاو شەرو رىسوايى دەبىت، و ئەلەين ئەو خەوتىكى پىس راگەيانەنە بۆ خاوەنەكەى بۆ ئەوى خۆى نامادە بكات، بۆ هەلسانەو بەو شىوئى ئەيەرى.

۶- برفچ؛ خه و به خواردنی برنجه و یان لیتانی مانای وایه خویشی به کت پی نه گات له لایهن که سیکه وه که خوشت نه وی، به لام نه گهر فرۆشتت یان کریت نه و چاره روانی کوراینکی باشر بکه له به ختتا.

۷- بسم الله کردن؛ نه وهی له خه ودا (بسم الله الرحمن الرحيم) ی خویند نه وه خوی گه و ره به ره کت نه خاته ماله که په وه و زیادی نه کات.

۸- بانق؛ له خه ودا نه گهر خوشت له بانقدا بینی و خه لکت بینی پاره و درنه گرن نه وه نیشانه ی نارچه تی به بۆت به هزی گوئ پی نه دانته وه، به لام نه گهر پاره که به تو نه درا نه و گه شبینی به کی باشت تووش نه بن.

۹- پروسکه؛ بره سکه و نیراو له تو وه یان بۆ تو له خه ودا مانای بیستنی هه وایئکی گرنه که له شویتئکی دووره وه یان که سیکه دوور له تو بیر له تو نه کاته وه یان تو بیر له و نه که یته وه.

۱۰- باغ؛ باغی ناشکرا له خه ودا نیشانه ی ژنه، چونکه نار نه درئ و ناس نه بن و مندالی نه بن، بانی نا ناشکرا نیشانه یه له سه ر به ههشت، چونکه عه ر ب ناوی ناوه به ههشت، وه هه ر وها خوی گه و رهش به هه مان شیوه ناوی هیتاوه : ﴿أیند أحدکم أن تکون له جنه من نخیل وأعناب﴾، واته: نایا نه تانه وی باخیتکتان هه بیته له دارخورماو ترئ.. نه و که سه ی له خه ودا باخه که ی نار نه دات نه وه که س و کاری دین بۆ لای، نه گهر بینی باغه که ی وشکه، نه وه ژنه که ی که لکی ناییت، وه نه وه ی که سیکه تری بینی باغی نه می نار نه و نه و نه و که سه ناپاکی له گه ل ژنه که یدا نه کات.

۱۱- بیر؛ بیر له خه ودا ماله یان زانسته یان جووت بوونه یان ژیانه، خواردنه وه ی ناوی بیر باشه و مه له کدن له بیردا رزگار بوونه له تاوان و گونا، نه وه ی له خه ودا بیرئکی هه لکه ندر ناوی تیدا بوو، نه وه نافره تئکی خانه دان ماره نه کات. نه گهر نافره ته که بینی له خه ودا بیر نه ک نئ نه وه پیاویئکی چاکی تووش نه بیته، نه گهر خه وت بینی نار له بیر درنه هینی، نه وه به لینه به سه رکه وتن له نیشیکه نویدا، به تایبه تی نه گهر ناوی بیره که پالک بیت، به لام خه و به بیرئکی بن ناروه نیشانه یه بۆ دۆراندن، خه و بینن به که وتنه نار

بیرهه رزگار بون و به خبیاریه، وه ئه ره ی به سه ر یوسفدا عليه السلام رویدا، وه ئه لیتن ناگاداری به له نه خوشی به کێ ترسناک که هه ره شهت لێ نه کات.

۱۲- **بسکیته**: نه گهر بسا ییت خوارد یان کریت یان هه ر شتیکی به نان دروست کراو، نه وه نیشانه ی ناژاوه به کی به جووکی خیتزانی به.

۱۳- **بێ نهوایی**: بێ نه رای به له خودا نیشانه به بۆ هه ژاری.

۱۴- **بهرینی قاچ**: به رینی نه ندامی یان چهند نه ندامی له لاشه ی مرۆڤ به لنگه به له سه ر زیان که و تن له مال یان کول و په ل، وه به رینی قاچ مانای تیکه چوونی گه شتیکی چاره پوان کراوه.

۱۵- **باینجان**: بیهینی باینجان له کاتی خویدا روژی به به ماندوو بوونه وه، وه بیجگه له کاتی خویدا چاک نی به، وه خوار دیشی نیشانه ی مه رای به له قسه کردندا.

۱۶- **بولبول**: بولبول یان هه ر بالنده به کی بخوین، نه گهر له خودا گویت له خویندنی وه بوو، نه وه نیشانه ی نه وه به که گویت له هه والی باشه وه نه بیت، یان کارنیکی چاره پوان نه کراو روو نه ده که دلخۆش نه بیت پهی بیجگه له قه له رهش و دال، نه وه دوو پیاری خراپن که به هه رتی درۆه هاتون.

۱۷- **به رینی ریگا**: به رین ریگا له خودا ناگاداری به بۆت، نه و ریگا راسته ی تیایدا بۆت ده رته که وێ نه وه پتویسته تیایدا به رۆی.

۱۸- **بێ هیزی**: بێ هیزی له خودا نیشانه ی سه رکه و تن و به رزی و بلندی به.

۱۹- **بازرگانی**: نه گهر نه خودا خۆت بیه یه بوویت به بازرگان و له دوکاندا دانیشتوویت و چواره ورت که ل و په لی بازرگانی بوو، نه وه سه رۆکی به بۆت له کاره که تدا، وه نه گهر که ل په لی بازرگانیت به ده ستی خۆته وه بیه یه وه کو کیشانه و نه و جۆره شتانه، نه وه پارێزراو نه بیت له هه ژاری.

۲۰- **به رووومی شیرین**: بیهینی به رووومی شیرین له خودا نیشانه به له سه ر رۆزی حه لال و زانستی به سه وود، به رووومی خۆشه و یست نیشانه به له سه ر رۆزی به که به ناره حه تی به ده ست نه هیترێ، وه خه و بیهین به کو کردنه وه ی به رووومه وه نیشانه به له سه ر

۱۱. ... بىن له ساماننىكى زۆر، ئەگەر خەوت بىنى كچىك بەرە بوومى شىرىن ئەخرات،
۱۲. ئىسەنەن ئەوئە ئەزەزەمەندەن پىشپىرىكىنى خواستى ئەكەن.

۲۱ - **بەرەبوومى تىرش**: بەرەبوومى تىرش لە خەودا بىنىن و كپىن و ھەلگرتىنى و
خواردنى نىشانەنە بۆ زىاد بوونى ئەخۆشى بۆ ئەخۆش و زىادبوونى مالىيە ھەرام بۆ لەش
ساع.

۲۲ - **بەھەشت**: بىنىنى بەھەشت نىشانەنە ناشتىيە، ۋە چوئە نارى مژدەئەو خواردنى
بەرەبوومى قسەي چاكەر خواردنەو لە كانىاۋەكانى و پۆشىن لە پۆشاكەكانى ھىواۋ
خۆشىيە بە دەست ھاتوۋە كە دىتە دى.

۲۳ - **بىرىندارىنى**: ئەوئە بىنى لە خەودا لاشەي بىرىندار بوۋە، ئەو نىشانەنە سامان و
رۆزىيە، كە لە جەستەو بۆي دىت، ئەوئە بىنى بىرىندار بوۋە خويىنى لى نايەت ئەو
توۋشى رىزۋ شەرەفى گەورە دەپىت.

۲۴ - **بىرسىيەتى**: بىرسىيەتى لە خەودا نىشانەنە بۆ ئەمانى سامان، سوور بوون لەسەر
داۋا كەردنى پىشپىرى، ئەلئىن ئەگەر خەوت بىنى كەۋا بىرسىت، ئەو ساماننىك ۋە ئەگىرى لە
كەسىنكەۋە يان سەرچارەئە ئەو كە نايىناسىت، ۋە ئەلئىن نىشانەنە ئەوئە لە روۋى سامان
ۋە زانستەۋە بىرسىيەت، ۋە ئەگەر بىرسىيەكت بىنى نىشانەنە بۆ ھەۋالىكى خۆش كە لە
ھاورئەكتەۋە ئەبىستى، ۋە ئەلئىن بىرسىيەتى لە خەودا نىشانەنە بەغىلىيە بۆ بىرسىيەكە.

۲۵ - **بارى قورس**: بارى تورس لە خەودا نىشانەنە بۆ دراۋسىيە خراب.

۲۶ - **بەرەبەست**: بىنىنى بەرەبەست نىشانەنە بۆ بوونى رىگەر لە ژيانئەدا، بەلام لە
كۆتايىدا سەرئەكەرىت بە سەرىداۋ كۆتايى دىت.

۲۷ - **بى نويۇنى ئافرەت**: ئەگەر ئافرەت لە خەودا بىنى بىن نويۇن بوۋە نىشانەنە لەسەر
غەم و خەفەت، ئەگەر لە خەودا خۆي ئەشۆرد ئەو غەمەكە ئەۋا، ئەگەر كەسىكى
بىنى و بىزار بوۋ لە بى نويۇنىيە كە ئەو كورپىكى ئەبى.

۲۸- باغی گیانداران؛ نه گهر خهوت بیینی له باخچهی گیاندارانیت نیشانهی نهوی گهشتیک نه کهیت، وه بیینی وه حشی به ستراوه له قه فزه کانیاندا به لگه یه بۆ سه رکه وتن و رۆزی یه که تووشت نه بی.

۲۹- بروی چاو؛ نه گهر خهوت بیینی بروکانت ناشکران و تووکیان زۆره نهوه نیشانهی بهختیاری یه له خۆشه ویستیدا، به لام نه گهر بروکانت وه ری بوون یان بی تووک بوون نهوه نیشانهی دۆرانه.

۳۰- به ندایی؛ به ند بوون له خهودا نیشانه یه بۆ ژیر دهستی و خه فته، به ند بوون له مالتیکی نه زانراودا نیشانه یه له سه ر مردن و گۆر.

۳۱- به رده؛ به رد له خهودا نیشانه یه له سه ر دل رهقی.

۳۲- به رخ؛ به رخ له گیترانه ودا کورپکی گوی رایه له بۆ باوکی، نهوهی بیینی بهرخیکی به خشی و ژنی سک پریشی هه بوو، نهوه مژدهی کورپکی گوی رایه لی پی نه درئ، وه بوون به خاره نی هه موو گیانداریکی بچووک له خهودا نیشانه یه بۆ دنیا ته نها بۆ کچ نه بی، نهوهی بیینی بهرخی سه ر نه برئ کورپکی نه مرئ یان که سیککی.

۳۳- به راز؛ نه گهر خهوت بیینی به به رازده نهوه چاره وانی هه والی خۆش به، یان چاره ووان نه کراو.

۳۴- بردن یان دزین؛ هه رشتی برئ و بدزری به مه رجی دزه که نه بیئرئ زوه فه وتاره و ناگه رسته وه، وه نهوهی دزه که ی تیادا بنا سرئ یان شوینه که ی یان گوم نه بوو بی له چاری خاره نه که ی دا، نهوه چاره ووانی گه رانه وهی نه کرئ..

۳۵- بۆن؛ بۆنی گولاوی له خهودا هه موو کاتیک نیشانه یه بۆ بهختیاری و ناسو دهیی.

۳۶- بۆنی خۆش؛ بۆنی خۆش له خهودا نیشانه یه له سه ر پیا هه لدان و باشه و قسه و کردهوی چاک، وه بۆنی ناخۆش به پتچه وانه وه یه نیشانه یه بۆ به د کرداری و ره وشت نرمی له ناو خه لکیدا.

۳۷- بئینی پیغه مبهردی: بئینی پیغه مبهردی محمد سهدی له خودا نیشانهی سهردانی گوره که یه تی، وه بیسنه ره که پیغه مبهردی بئینی بیسوه به راستیی، چونکه شهیتان له شیتوهی پیغه مبهردی خوی دهرناخت.

۳۸- بهرد گرتنه خه لک: بهرد گرتنه خه لک یان تیر یان فیشهک نیشانهی نهویه باسیان نهکات له ناگاداری دا.

۳۹- بارمته (الرهن): بارمته کراو له خودا، قهرزازه یان ههقی خوا یان ههقی خه لکی بهلاویه..

۴۰- به خیوکردنی نازهل: شوانیی نازهل له خودا نواندنیتکی ره مزیی به بۆ په یامی ماموستا.

۴۱- به لام: نه گهر به ده ریایه کی هیمندا نه پرۆشتی نهوه خهویکی خوشه، به لام نه گهر ده ریایه کی شه پۆلای بوو نهوه نیشانهی دۆزانه.

۴۲- بازار: نه گهر خهوت بئینی له بازار دایت و رووخوشیت، نهوه پیتشه کی دۆزانه.

۴۳- بازنه: بازنه له خودا بۆ نافرته نیشانهی به بۆ میرده که ی وه بۆ کچ نیشانهی به بۆ داواکاره که ی، وه بۆ پیواو نه گهر له ئانترون بئ نیشانهی به له سهر توش بوونی ناره حه تی به که له وهی دهستی نه که وی، نه گهر زیو بوو نهوه نیشانهی سامانیکه له میراتیک به شی نه درئ.

۴۴- به ند کراو: بئینی به ند کراو له خودا نیشانهی به کی خوشه، چونکه خوشترین ناروات دیتته دی.

۴۵- به رمالی سهوز: به رمالی سهوز خوش نیشانهی به بۆ نامانج و هیوای خوش و شیرین.

۴۶- به ی - به هی: بئینی به ی له خودا نیشانهی به بۆ توش بوون و بهرگه گرتنی ناره حه تی و سزادان.

۴۷- بالکۆن: نه گهر له خودا له بالکۆنی ماله وه بوویت مانای گهران و گه یشتن به نارانه.

۴۸- بهرخ، کار؛ بهرخ له خودا نیشانه‌یه بۆ ئافرهت نهوهی بینی بهرخیکی هه‌یه نهوه له‌گه‌ژن عازهب جووت نه‌بن، وه نه‌گهر هه‌سه‌ری هه‌به‌ن نهوه کچینکی نه‌بن، نهوه‌ی بینی بهرخن نه‌دۆشێ نهوه نه‌و سه‌له خێرو رۆژی رووی تی نه‌کات.

۴۹- به‌رد؛ به‌رد له خودا نیشانه‌ی ته‌نگه‌تاوی‌یه، نه‌گهر به باشی سه‌رته‌که‌وتی به‌سه‌ریا نهوه نا‌ره‌حه‌تیه‌که‌ت نه‌روا، وه ده‌رچوونی تاشه به‌رد رزگار بوونه له نا‌ره‌حه‌تی و ته‌نگ و چه‌له‌مه.

۵۰- بیابان؛ بیابان له خودا نیشانه‌ی هه‌ست کردنه به بۆشایی هه‌ست و سۆز یان بێ نه‌ژی له ژیا‌نتدا، یان نا‌ره‌حه‌تی له کاروباره‌کان‌دا.

۵۱- بۆق؛ نه‌گهر بی‌نیت بۆ قیتکت کوشت نهوه به‌سه‌ر ده‌رمنه‌که‌تدا سه‌رته‌که‌وی، وه بی‌نیی کۆمه‌لێک بۆق نیشانه‌یه بۆ نا‌ره‌حه‌تی.

۵۲- بالنده؛ بی‌نیی بالنده به فریوی له خودا نیشانه‌ی سه‌رکه‌وتن و باشی‌یه له کاردا، وه نیشانه‌ی گه‌شته بۆ ده‌روه، وه نیشانه‌یه بۆ گه‌شتن به ئاوات، بالنده‌ی سپی نیشانه‌یه له‌سه‌ر خێرو ناشتی و ناسایش و چاکه، وه بالنده‌ی ره‌نگاو ره‌نگ نیشانه‌یه له‌سه‌ر جۆراو جۆری نیش، وه بالنده‌یه‌ک نه‌گهر نه‌بخویندو ناسووده بوو نهوه به‌ختیکی خۆشد، وه نه‌گهر نه‌ینه‌خویند، نهوه نا‌گاداری‌یه بۆ ماته‌مێس که له زۆردارێکه‌وه روو نه‌دات، وه نه‌لێن بالنده له خودا نا‌گاداری‌یه، نه‌گهر نه‌ناسراو بوو نهوه نیشانه‌یه له‌سه‌ر فریشته‌ی مردن، نه‌گهر ناسراو بوو نهوه پیاویکی خاوه‌ن ده‌سه‌لات و به‌رپۆزه، نهوه‌ی بی‌نی بالنده‌یه‌کی گه‌وره‌ی پێکاره‌وه‌کو بالنده‌یه‌کی ته‌واو نهوه ما‌ل و سامان و پله‌و پایه‌و ریزی ده‌ستگیر نه‌بن، به‌لام بالنده‌ی به‌دخو وه‌کو قه‌له‌ره‌ش و کونده به‌بوو نیشانه‌ی نه‌خۆشی و نا‌ره‌حه‌تی‌یه، به‌لام بالنده‌ی ما‌ل ئاوابی وه‌کو کۆترو چۆله‌که‌و مریشک و مراوی و قازو په‌پوسلیمانه، نهوه پیاوان و ئافره‌تانی سوودمه‌ندن، وه ما‌ل و سامان ده‌ستی خه‌و بیسه‌که نه‌که‌وی، نهوه‌ی بالنده‌یه‌کی بی‌نی به‌راسه‌ریدا نه‌فری نهوه سه‌رۆکی به‌ده‌ست نه‌هیتن، نه‌گهر بی‌نی له جێگایه‌کدا نه‌فری یان له ما‌له‌کدیدا نهوه فریشته‌ن، نهوه‌ی بالنده‌یه‌کی بی‌نی له ئاسمانه‌ره‌هات و که‌وته نیوان هه‌ردوو ده‌ستی‌یه‌وه نهوه مژده‌یه‌کی

۵۴- باوه، وه نه لئین بالنده له خهردا نیشی خهو بیسه کدیه له ناگاداری دا، نه وهی بالنده به کی باشی هدیته، کاره کیشی باشه، وه نه لئین بالنده له خهردا ره مزه بۆ مندال.

۵۳- بووک: بوک له خهردا نه گهر رازنرابوویه ره نه وه دنیایه کی به بیته، نه وهی بینی خۆی زاوایه و نه که ی نه بینی و نه نیاسیه وه، وه بۆی دیاری نه کرابو وه نه قۆزرابوویه وه بۆی و ته نه با بو بو به زارا، نه وه نه مرئ یان مرۆقی نه کوژی، وه نه گهر ئافره ته که دیاری کرابور وه ناوی لسی نرابو بۆ نه م نه وه له پله ی ژن هیناندا یه، وه نه گهر بینی ژن نه هینج، نه وه ده سه لاتی دیته ده ست به راده ی جوانی و ناو ریژی نه و ژنه.

۵۴- بووکی زۆر: خهو به پیشوازی چهند بووکیکی زۆره وه ره ت دانه وهی هه موویان، مانای وایه هیوای بریار دراوی هه یه بۆ هه لێژاردنی بووکیکی چاک.

۵۵- بووکی ره شتاله: خهو به پیشوازی کردنی ژنی روخسار ره شه وه مانای وایه پرۆژی داوا کردن و جوت بوونیککی نه گو نجاو له ئارا دا یه.

۵۶- باوهش پیا کردن: نه وهی مردوویه ک یان زیندوویه ک باوهشی پیا بکات ته مه نی درێژ نه بیته، وه باوهش پیا کردن له نیوان خۆشه و یستاندا نیشانه ی جوت بوونه، وه له نیوان که سانی تر دا چاره پوان کردن به ختیککی خیرایه ..

۵۷- باران: باران له خهردا به زه یی یه، وه نه لئین زانست و دانایی و چاکی گۆزه رانه، وه نه لئین باران قورئانی پیۆزه.

۵۸- بۆر بوون: خهو بینینت به بۆر بوونی که سیکه وه نیشانه ی وایه نه وه که سه به م نزیکانه نه گهر پسته وه، وه نه گهر به هۆی دیار نه بوونی که سیکه وه دلگران بویت، مانای وایه پاشیمانی به هۆی چهند وته یه کی ره ق که له کاتی تو په بیدا نه یلئیت، نه گهر به هۆی بۆر بوونی که سیکه وه به خته وه ره بویت نه وه رزگارت نه بیته له ترسی دۆژمنی که مه رج نی یه نه وه دۆژمنه نه وه که سه به ی که خهو به ون بوونیه وه نه بینی.

۵۹- بهرخ - مه پ: له خهردا نیشانه یه له سه ره ده سته کوه ت و قازانج و جوت بوون و مندال، وه نیشانه یه له سه ره نه وهی باش و چاک، به رخ ئافردتی به ریژو جوان و خاوه نی سامان و به شه ره ف، بزنیش مانای ئافردتانی به دپه وشتن، نه وهی بینی به رخیککی زۆر به پری

نه کات، نه وه به هیڅ نه بیټ، نه گهر له خوری و شیخه کې هه لگرت نه وه پاره ی لس بیان ده ست نه که ویت، نه گهر بوو به خاوه نی مهر نه وه غه نیمه ی ده ست نه که ویت. نه گهر به پتو بی نی نه وه چند پیاوړیک له شو ټنه دا کویونه ته وه بۆ کاریک.

۶۰- بیژنگ: به کاره ټنانی بیژنگ له خه ودا ره مزه بۆ چوونه ناو نارهدتی گه ورو کټشی په یوه ندی دار به که سی خه و بینه وه.

۶۱- بیبه: خه بینین به بیبه ووه مانای وایه پارټزگاری سامانه کانت نه که یت.

۶۲- به له م: نه گهر به له مه که به هیواشی له ده ریایه کی هیمندا نه پوښت، نه وه چاوه روانی به خته وری بکه به تایبه تی نه گهر له به له مه که دا بیت، له گه ل چند که سیکی رووخوشدا، به لام نه گهر به له مه که تووشی ده ریایه کی شه پولاوی هات، نه وه ناگاداری به له نارهدتی یه ک، که هۆکه ی چند و ته یه که له کاتی توره ییدا پیی قایل بویت.

۶۳- برینی قاچ: برینی قاچ له خه ودا نیشانه ی حاله ټیک کی ده روونی به به هوی کټشی به کی زیندوی ناماده باشه وه.

۶۴- برینی قر: برینی قر له خه ودا مانای نه مانای نارهدتی به، وه نه ټین کورت کردنه و ی قر نیشانه یه له سر نه مانای هیڅ.

۶۵- بازدان: خه به و ی باز به سر دیواریک کی به زردا بده یت مانای وایه به ره نگاری نارهدتی ده بیته وه، به لام نه گهر به ناسانی باز بده یت، نه وه به ناسانی رزگارت نه بی، به لام نه گهر دیواره که به رز بوو نه ت نه توانی باز بده یت به سر ی دا یان سر که ویت به سر ی دا، نه وه نارهدتی به کان سهخت نه بن و خه فه ټیک کی گه ورت تووش ده بی، به لام نه گهر خور له و کاته گه شاره بوو نه وه هه مووی کوتایی دیت.

۶۶- بی تاقه تی: بی تاقه تی له خه ودا نیشانه ی کټشی به له گه ل هاروی به کدا، وه بن تاقه تی کیڅه کت له خه ودا نیشانه ی ژن هیټانی ناسوده ته.

۶۷- به روانکه: به روانکه له خه ودا پوښاکه له کاتی به ناگا بووندا، له زستاندا باشتره وه که له هارین، بۆ بازرگان و پزیشک و نه ندازیارو ماموستا به پیی پله ی

پیشه که یه تی، نه گهر به روانکه که ی بیسی پیسه نه وه گوزدرانی به ره و خراپی نه چیت و پله و پایه ییسی که م ده کات.

۶۸- به ران؛ به ران له خه ودا نیشانه یه له سه ر پیاوئیکی به ره له ستکار دوات که وتبئ.

۶۹- باران؛ باران له خه ودا خیرو رژی و ره همه ته ، نه گهر بارانه که هیواش بوو

نیشانه یه له سه ر ناسورده یی و سامان، نه گهر به هه وره گرمه ره بوو نیشانه یه له سه ر نارچه تی و سامناکی، وه نه گهر تاییه ت بوو به شوئیکی دیاری کراو، نه وه نیشانه یه له سه ر ماته مینی خه لکه که ی یان له سه ر غه می خه و بینه که، وه نه گهر بارانه که گشتی و زه ره مده بوو نه وه نیشانه یه له سه ر نارچه تی زور، وه بینینی باران له په نجه ره و ده رگاوه، یباخود خۆت له به ر باراندا بوویت، نه مانه هه موویان نیشانه یه کی چاکن، وه نه گهر بارانه که له مارتدا ته و او بوویت و خۆریش هه له تاییت نه کاتی باریندا، : به ختیکی تا راده یه ک باشه، وه دلنیا به باران به هه ر شیر به ک بیت، مانای وایه نارچه تیه کانت چه نده قورس بن نه وه له واقیعدا به ژورده ندی به کی دلنیا یی به بو ت، که له پاشدا نه یزانیست و تی ده گه یست که نه و نارچه تیا نه به به ره که ت : اپوشراون، وه که سیک هه یه که توی زور خۆش ده ویت، نه و بارانه ی له خه ودا ده یینیت نیشانه ی نه وه یه چه ند دلئیکی پاک و خۆشه ویستی گرنگیست پی نه ددن و بیرت لی نه که نه و...

۷۰- به نده ره؛ به نده ره له خه ودا نیشانه ی هیوا و ناسایش و به یین به چاک بوونی دوا روزه، یان نه یشتنی هه والی خۆش له که سیکه وه که له ده ره وه ی ولاته یان ناگاداری به که شتیکی به ده ره وه.

۷۱- به انون؛ هیوا ی درۆیه که به دوزان کوتایی دیت، له گه ل نه وه شدا نه گهر بالۆنه که مری به ناسایش و به بی نارچه تی نه وه نارچه تی به کان که م و ناسان ده بن.

۷۲- به زن؛ نه گهر به زنه که سپی بوو له خه وه که داو له ش ساغیش بوو، نه وه خه وئیکی جا که، وه نه گهر له سه ر که ژئیکی به رز بوو یان له سه ر به ردئیکی به رز نه وه به دلنیا یی به وه ساروت ده ر خگیر نه بی، وه هه روه ها نه گهر له باخچه یه کدا یان شوئیکی سه وزدا بینیت،

نه گهر ردهش سوو نوره به ختنیکی باشه، به لام پارده که کهمه، به لام نه گدر نه خوش یان لاواز بوو نوره ناگاداری یه.

۷۳- بزمار: بزمار له خه ودا رده مزیکسی سیکسی یه، وه نیشانه یه له سر هیزو سامان، وه له سر پیاره تی که خه لکی به هوئی نه مه وه ده گن به کاره گانیان.

۷۴- بیبه ر: خه به کرینی بیبه ر یان خواردنی نیشانه یی نوره یه کارنکی خیر نه که ییت و چاکه یه که نه ده دیته وه په شیمان نه دیته وه له وه ی که به سر چوره، وه نه لئین خه به خواردنی بیبه رده نیشانه یی ناژاودر ناره حه تی تو یه له گه ل که سیکسی نریکتدا، یان هاروی یه کی خوشه ویستت، وه خه ووت بینی به وه ی که له باخچه یه کدایت یان کینلگه یه که بیبه ر ده چنیته وه نوره ناگاداری یه بزت له ناژاودیه کی داهاتوو.

۷۵- به یه کا چوون: نه گهر تووشو ده مه قالی هاتی یان ده مه قالی تی بینی، نوره چهند هه والی ده بیستی که تایه ته به خوت یان به هاروی یه کت.

۷۶- به رز که ره وه: سر که ورتن به به رز که ره وه له خه ودا رده مزه بو دده ست که ورتنی پله ر پایه یان ناره زوو بوون لی تی.

۷۷- بر به ن: بر به ن له خه ودا نیشانه یه له سر زمانی مروژ نه گهر تیژ بوو نوره تیژیی زمانیه تی، وه نه گهر سارد بوو نوره ریکی یه تی.

۷۸- بیره: خه به ناری رده وه خه ریکی چاکه، به تایه تی نه گهر جوړه که ی باش بییت، به لام نه گهر ره زه که مردوو سوو نوره ناواته کان پووچه لئ، به لام نه گهر سهوز بییت با که میش بییت یان تریت له ره زئی کو نه کرده وه نوره هه موویان به ختی باشن، چونکه به ختیکی باشت ده ستگیر نه بی و به باشترین ناواتت نه گه ییت له نیش و کارو خوشه ویستیدا.

۷۹- به لئین: نه گهر له خه ودا به لئینت داو برده سر له هه موو کاتیکدا، نوره مانای رایه به خته وه ری یه کی گهوره ت تردش نه بییت، به لام نه گهر به لئینه کت نه برده سر نیشانه یی دژاننده، نه گهر له خه ودا که سیک به لئینی پیدایت و نه بیرده سر مانای رایه هاروی یه کی فیلبازت هدی، به لام نه ندر به لئینه که ی برده سر نوره هاروی یه کت پاکه،

۷۰- هر له خه‌ودا به لئینیک دراو جی به جی کرا نه‌وه هه‌والی خوش ده‌بیستی، به‌لام نه‌گه‌ر
سه‌جی نه‌کرا نه‌وه خراپه، پ‌ییمان به چاکه له خه‌ودا تووش بوونی خێرو قازانج و
دربری ته‌مه‌نه، نه‌وه‌ی به‌لئینی خێری‌دا نه‌وه تووشی خێرو ئاسایش نه‌بن.

۸۰- بیزاری: بیزاری و نانومی‌دی نه‌ خه‌ودا نیشانه‌ی رزگار بوون و ده‌رووه.

۸۱- بادام: بادامی شیرین نیشانه‌یه له‌سه‌ر مالی جه‌لال و شیرینی نیمان وه بادامی
سال نیشانه‌یه له‌سه‌ر قسه‌ی حق و حه‌قیقش تاله، نه‌وه‌ی بادام بخوات سامانیک به‌ ده‌ست
نه‌هینن و چاک نه‌بیته‌وه له‌ نه‌خوشی، بادامی سه‌وزیش له‌ کاتی خۆ‌یدا نیشانه‌یه له‌سه‌ر
چاکه.

۸۲- به‌ر ده‌رگا: به‌ر ده‌رگا بریتی‌یه له‌ ژن، چونکه ده‌رگا بریتی‌یه له‌ میرد.

۸۳- باوئشک دان: باوئشک دان نیشانه‌ی نه‌خوشی‌یه.

(پ)

۱- په ناگرتن به خوا: په ناگرتن به خوا له شهیتانی رجم کراو. له خوردا مانای وایه تو له تنگانه یه کی سرسامدایت و خوی گهوره رزگارت نه کات له دوژمن یان نیره یی پی بهرئ که توست ده بی.

۲- پاس ره مزه بو خیرایی و جولہ، سوار بوونی واته بیرک د نه وه ی خیرا هه یه له هوش و خیالدا، وه دابه زین له پاس واته گدیشتنه به نه نجامی کی ته او.

۳- پیلاو: بهم شیوانه ی خواره لیک نه درتته وه: نه گهر پیلاوی نویت له پی کرد نه وه دلخوش نه بیست و خوشه ویستیکت زوو نه تگاتی، وه نه گهر پیلاو: که کون نه وه بوو نه وه به لگه یه له سر جوت بوون، نه گهر په رپووت بوو نه وه به لگه یه له سر کلوتی، وه کون له پیلاو دا به لگه یه له سر بوونی مونا فسه ر که له گه لتا. وه حالته تی پیلاوی خراب ناگاداری یه به دوزاندنیکی نزیک، پیلاوی نویش که له کاتی له پی کردندا نیشی هه بی نه ویش نیشانه ی دوزاندنه، وه نه گهر پیلاوه که نوی بوو به لام تو نیشتبوو به سر یه وه، نه وه سده ریکی نزیک چاره روانته، وه نه گهر پیلاوه که ت له خوردا وړ کردو پیت پته تی بوو نه وه ناگاداری یه بو نه خوشی.

۴- په نجه کان: په نجه کان له خوردا به مانای مندال و ژن و میرو بارکان و دایکان و مال و پیشه سازی دیت، نه وه یی بی نجه کانی به باشی زیادیان کیدوه به لگه یه له سر زیاد بوونې باشه، وه که کم کردنی به لگه یه له سر که کم کردنی، له کار که وتنی په نجه کان به لگه یه له سر نه توانینی سوودی باوان یان مندالان، وه نه وه یی بی نجه کانی سپی و

پاکن نەو نیشانەى چاکەيە. وە ئەگەر پيس بوون نەو نیشانەى دۆراندن و ھەوالى ناخۆشە، نەوہى بيىنى پەنجەکانى دەگەزى ئەگەر نەخۆش بوو دەمریت، وە ئەگەر ساغ بوو نەوہ زەرەو زيانە، وە نەوہى بيىنى پەنجەکانى قرتاون نیشانەيە لەسەر لاوازی منداڵەکانى يان خزمانى يان ناسياوانى.

۵- پاسکيل؛ خەو بينين بە سوار بوونى پاسکيلەو بەرەو بەرزايى يان کەسيکت بەو شتوہە بيىنى، نەوہ بەئینە بە چەند شتتیکى چاک بەم نزیکانە، بەلام ئەگەر کەسيکت بيىنى لە بەرزايى يەوہ دانەبەزى ناگادارى دۆراندن بە، وە ئەگەر پيشپرکى پاسکيلت بيىنى يان نەو کەسەى سوارى بوو بە خۆپايى لىئى نەخوپى، نەوہ ناگادارى تەندروستيت بە چونکە دووچارى نەخۆشەکى گەرە ديتت.

۶- پاقلەمەنى؛ ھەموو جۆرەکانى پاقلەمەنى وشک لە خەودا بيتز لىئى کراوہ، چونکە چەورى و شيرينى تيندا نى بە، وە نیشانەيە لەسەر بەژارەيى کاتىيى.

۷- پۆلکە؛ خەو بينين بە پۆلکەوہ نیشانەيە بە سەرکەوتن.

۸- پياز؛ خەوہکانى پيازو سىرو کەوہرو تور ماناي درکاندنى نەيتنى دەگەيەنن، جنينى پياز لە خەودا نیشانەيە لەسەر مەرايى بۆ پياوتايە.

۹- پشکەنن؛ پشکەنن لە خەودا ناگادارىيە لە نەخۆش کەوتنى ھارپى بەک يان خزميتک لە ھەمان کاتدا نیشانەى بەختىکى ناسوودەيە.

۱۰- پەشيمان بوونەوہ؛ پەشيمان بوونەوہ (تەوہ) لە خەودا نیشانەى رزگار بوونە، ھەررەھا نیشانەيە لەسەر تووش بوونى پيرۆزىيە ئى گەرەو بەفەر.

۱۱- پۆشاک؛ پۆشاک لە خەودا نیشانەيە لەسەر گوزەران و داپۆشين و نايين، ھەر شتتیکى تيندا بوو لە دريژيى و کورتى و پاکی و پيسى نەوہ لە نايين و گوزەراندایە.

۱۲- پۆشاکى خورى؛ پۆشاکى خورى لە خەودا نیشانەيە لەسەر خواپەرست و نەئین نیشانەيە بۆ دەوڵەمەندى و خۆش گوزەرانى.

۱۳- پۆشاکى سەوز؛ پۆشاکى سەوز لە خەودا بۆ زیندوو نیشانەيە لەسەر ھارپەرست و ناسايش، وە بۆ مردوو نیشانەيە لەسەر چاکى گوزەران.

۱۴- پۇشاکى سېپى: پۇشىنى پۇشاکى سېپى لە خەردا نېشانە يە لەسەر پاكىتى و جوانى دېن و دنيا.

۱۵- پۇشاکى سوور: پۇشىنى پۇشاکى سوور لە خەردا خۇشەويستى و نارەزوو شەيتانە.

۱۶- پۇشاکى رەش: پۇشىنى پۇشاکى رەش لە خەردا پا يە بەرزى و ريزو سامانە بۇ كەسى لە ناگاداريدا خوى بە پۇشىنى يەو ە گرتىيت، وە باش نى يە بۇ كەسىك لە ناگادارىدا خوى بە پۇشىنى يەو ە گرتىيت.

۱۷- پود: نە گەر بەسەر پردىكدا پەرىتەو ە نەو ە ئىشە كەت يان خانوودە كەت نە گۆرى بۇ چاكت، وە نە گەر پردىكى روو خاوت يىنى نەو ە ناگادارى يە لە دوژمنى كە نە يەوى زىانت پى بگە يەنى، بەلام نە گەر رووخانى پردىكت يىنى نەو ە نېشانە يە دوژاندنە.

۱۸- پىست: پىست لە خەردا نېشانە يە لەسەر داپۇشىنى مرؤۇ لە ژيان و مردنيدا.

۱۹- پەنير: نەو ە يە يەو ەندى بە پەنيرەو ە هە يە خواردنى و فرۆشتنى و كرىنى نېشانە يە دوژاندنە.

۲۰- پى پەتى: پى پەتى بوون لە خەردا نارەختى و غەمە، نەو ە يىنى بە پى پەتى دەروات نەو ە قەزرو ناخۇشى توش نەبى، وە نەو ە يىنى بە تاكى نەعلەو ە نە گەرى نەو ە شەرىكە كە لى جيا نە يتتەو ە.

۲۱- پىلاوى ون بوو: نەو ە پىلاوى لە خەردا ون دەبىت ماناى زيان و دوژاندن و دلە راوكتى يە، وە ون بوونى پىلاوى كەسىكى ترىش خۇش دۇزەدانى نى يە.

۲۲- پۇشاکى سەوز: پۇشاکى سەوز لە خەردا نېشە يە لەسەر چاكي ناين و ناسايش و هيووا بە گورى و هەروەها هيتى ناينە بۇ زىندووان و گوزەران باشى يە بۇ مردووان.

۲۳- پەت: پەت لە خەردا بەلگە يە، نەو ە يىنى پەتتىكى پى يە نەو ە داواى بەلگە نە كات لە كارىك لە كارەكانى، يان يىنى نە يەوى پەتى بكا تەو ە يان بە خۇدا بىيىچى يان بە قامىشىكدا يان تەختە يەك نەو ە نېشانە يە لەسەر گەشت، وە پەتى ئالوز لە خەردا نېشانە يە جادوودو پەتى سېپى نېشانە يە لەسەر بە يانى و رەشيش نېشانە يە لەسەر شەو.

۲۱- پیدان: ندگر له خردا پارديه كت دا به كهسج نيشانه يه له سر ناكوكي به هوي
... خراپه ده، وه ندگر پارت ودرگرت نهوه نيشانه يه له سر دهوله مند بورت نهگر
... نساوي نهوه بيت.

۲۵- پياو: نهو پياوي له خردا نه بينيت نهوه توي، حالي چون بي له تندرستي و
هيزو پلهو پايه نهوه بۆ تويه، وه نهو پياوه نه ناسراوهي نايناسيت نهگر لاو بوو نهوه
دورژمنه، وه نهگر پير بوو نهوه ناسوده يي و بهختي كه كه ناواتي نه خوازي، وه بينيني
خه لك له خردا نيشانه يه له سر دادگهري كردن، وه بينيني فرمانره ايان ترسه، وه
بينيني سهرباز مهينه تي و ناره حه تي يه وه بينيني پيشه ساز رۆزي يه، بينيني نافرت
فيتنه يه، وه بينيني پياوچاكان خواپه رستي يه.

۲۶- پلهو پايه: پلهو پايه له خردا بۆ گوزراني گوزهران نيشانه يه له سر ژن يان
گوزهران يان شتيكي چاك كه بهرزت نه كاته وه.

۲۷- پياويكي بن زيان له دهريادا: پياويكي بن زيان له دهريادا گه شيبيني يه كي باش و
سهر كه وتنيكي گه ورديه.

۲۸- پياوئيك بخنكي له دهريادا: بهختياري و سهر كه وتن و پيشكه وتنه.

۲۹- پياوانه: نهگر نافرت خهوي بيني به پياوانه نيشانه ي شوو كرديكي نزيكه،
نهگر پيار خهوي پيوه بيني ماناي وايه داهاتوري ژياني به به سترابي ده ميتته وه.

۳۰- پهو: پهو له خردا سامانه نيشانه يه له سر پو شاك، وه نه لين نهگر رهنگي
په ده كه دلگير بيت نهوه چاره رواني هه والتيكي خوش به، به لام نهگر رهش بوو نهوه
هه واله كه ي ناخوشه، وه نهگر په ده كه رهش و پاك بوو نهوه هه واله كه خراپه به راستيي
ني يه، نهوه ي بيني پهرو دوو بالي هديه، نهوه مالتكي زوري ده سگير نه بن، نهگر فري
نيشانه ي نهوه يه كه گهشت نه كات.

۳۱- پيشپرگي: پيشپرگي له خردا بيستني هه والي خوشه، خو نهگر سهر كه وتوو
برويت له پيشپرگي يه كه دا نهوا هه واله كه زور خوش ده بيت.

۳۲- پلیکانه؛ پلیکانه‌ی بهزر له خه‌ودا نیشانه‌یه له‌سه‌ر وه‌لامدانه‌وه‌ی ئاره‌زووه‌ کانت، سه‌رکه‌وتنی پلیکانه نیشانه‌یه له‌سه‌ر به‌رز بوونه‌وه‌ی پله‌و پایه‌ت و به‌ختیاریت و نیشه‌که‌ت و خۆشه‌ویسته‌که‌ت، دابه‌زینت له پلیکانه له خه‌ودا نیشانه‌یه له‌سه‌ر دۆراندن و دابه‌زینی ئاسان، مه‌گه‌ر پلیکانه‌که‌ شکاو بی‌ت یان له کاتی دابه‌زیندا به‌ترسیت، وه‌ بینینی که‌سیکی تر که سه‌رکه‌وی‌ت به‌سه‌ر پلیکانه‌دا ئه‌وه هه‌والئیکی خۆشت پێ نه‌گات، نه‌گه‌ر ئه‌ر که‌سه نه‌هاته خوار له پلیکانه‌که ئه‌وه هه‌واله‌که ناخۆشه.

۳۳- پیریسی؛ پیری له خه‌ودا و یقارو ریزه‌و نیشانه‌یه له‌سه‌ر لا‌واز بوون نه‌گه‌ر له ریش و سه‌ردا بی‌ت، وه‌ نه‌لئین نیشانه‌یه له‌سه‌ر ته‌سه‌ن درژی، وه‌ ته‌لئین نیشانه‌یه له‌سه‌ر هه‌ژاری، نه‌وه‌ی بینی له ریشیدا پیری پتوه دباره‌و ته‌واو سپی نه‌بووه، نه‌وه هیتزو ریزه، نه‌وه‌ی خۆی به پیری بینی‌یه‌وه نافرته‌تئیکی سک پری هه‌بوونه‌وه کورپئیکی ده‌بی‌ت، نه‌گه‌ر نافرته‌ت له قژی خۆی‌دا پیری به‌دی نه‌کرد نه‌وه هیتزده‌که‌ی پیاویکی فاسقه، وه‌ پیر بوونی مسوری لاشه‌ بۆ ده‌وله‌مه‌ند زیانه له سامان وه‌ بۆ هه‌ژار قه‌رزو پیر بوونی نه‌خۆش مردنیه‌تی و کفن کردنیه‌تی، وه‌ پیری بۆ ترسنۆک ئاسایشه.

۳۴- پیره‌میژده؛ پیره‌میژده له خه‌ودا به پۆشاکێ سه‌وزه‌وه ره‌مزی خاوه‌نداری‌یه، وه‌ به پۆشاکێ خاوتنی سپی و روخساری گه‌شه‌وه ره‌مز: بۆ به‌ختئیکی باش، وه‌ به پۆشاکێ پیس و شره‌و روخساری ناشیرینه‌وه نیشانه‌ی بۆ به‌ختی -راب.

۳۵- پۆلیسیس؛ بینینی پۆلیسیس له خه‌ودا نیشانه‌یه له‌سه‌ر بلندی و پایه‌ به‌رزی، چونکه له پیاوانی دادو یاساوه‌یه.

۳۶- پینکه‌نینی ئاسایی؛ نیشانه‌یه بۆ سه‌رکه‌وتن و ئاسوده‌یی.

۳۷- پینکه‌نینی قاقا؛ پینکه‌نین به قاقا نیشانه‌یه له‌سه‌ر گریان.

۳۸- پینکه‌نین له‌گه‌ل هه‌ورئ‌دا؛ پینکه‌نین له‌گه‌ل هه‌ورئ له خه‌ودا نیشانه‌یه بۆ تیکچوون له ناگاداری‌دا.

۳۹- پینکه‌نین له‌گه‌ل ژندا؛ پینکه‌نین له‌گه‌ل ژن له خه‌ودا مانای ته‌لاق‌دانه‌یه‌تی.

۴۰- پینکه‌نین به‌ بی‌ قاقا؛ پینکه‌نین به‌ بی‌ قاقا نیشانه‌یه له‌سه‌ر خۆشی و ئاسوده‌یی.

۴۱- په راسوو: په راسوره کان له خهردا نافرته تانی ناو ماله، هدر شتی به سهر په راسوره کاندو روو بدات، هه مان شت به سهر نافرته کاندو روو نه دات.

۴۲- پیچه وانه: دژ له خهردا باشی دژه که نیشان نه دات، هدر شتیکی باشی تیدا بیت نه وه بز تویه، وه هدر شتیکی جوان و تندرستی له تو هدیته نه وه بز نه وه، پیچه وانهش به پیچه وانه وه یه.

۴۳- پزیشک: نه خوش نه گهر له خهردا پزیشکی بینی نه وه نیشانه ی مردنیه تی، وه نه گهر له ش ساغ پزیشکی بینی نه وه نیشانه یه له سهر هارپړی یه که له ژیندا یارمه تی نه دات، وه نه گهر نافرته تیکی بن میتردی بینی نه وه شوو نه کات، وه نه گهر شوی کردبوو نه وه نیشانه یه بز کاری باش.

۴۴- پزیشکی دان: خوت به پزیشکی ددانه وه خویکی باش نی یه، چوکه نیشانه یه بز نه خوشی، به نام نه گهر بینیت دور نه که و توه لیت یان تو جیگاکه ی بی جی نه هیلتی مانای وایه ناخوشتین کاروبار به سهر چوو.

۴۵- په یمان: هستن: په یمان به ستن له خهردا نیشانه یه کی باشه، نه لښن مرده یه کی چاکو نیشتیکی نو یه یه.

۴۶- پیړ: نافر تی پیر له خهردا په ککه و تنه، وه نیشانه ی دنیا ی به سهر چیره، سهر دانی پیړی نه ناسراو بو تی نه خوش له خهردا نه وه نه ترسی بمری، نه وه ی پیړیکی نشیرینی بینی نه وه نیشانه ی دو پیره کی یه، به نام نه گهر پیره میترد باش بوو له گه لتا نه وه خویکی باشه، به تابه تی نه گهر خور بینه که نافرته بیت. بیینی کومه له پیړیک له خهردا که له گه ل به کدا بدرتین نیشانه ی هارپړی یه کی فیلبازه.

۴۷- پارو دراون رسوا: پارو دراوی رسوا نیشانه ی سهر که و تنه له نیشدا.

۴۸- په روښ: په روښی له خهردا نیشانه یه له سهر پی داگرتن، نه وه ی له خهردا بینی په رزشه، نه وه سوره له سهر کاره که ی، نه وه ی بینی په رزشه له سهر شتی نه وه سووره له سهر سامانی دنی.

۴۹- پینووس: پینووس له خودا زانسته، نه‌وی له خدا بینی پینووسینکی پی‌یه، نه‌وه زانستی ددستگیر نه‌بی. وه نیشانه‌یه له‌سه‌ر نه‌و شته‌ی مرۆقی پی‌ی یاد ده‌کریتته‌وه له سامان یان کور یان زانست یان پله‌و پایه یان ره‌وش، له کاتینکدا پینووسه‌که بنووسیت، به‌لام نه‌گه‌ر نه‌نووسیت نه‌وه نیشانه‌یه له‌سه‌ر نار‌ه‌ه‌تی‌یه‌کان و کیش‌وه دژواری زۆر، وه نه‌لین نه‌گه‌ر پینووسه‌که پی‌ی بنووسریت له‌سه‌ر کاغه‌زیک نه‌وه ره‌مزیک سی‌کسی‌یه، بۆ عازوب نیشانه‌ی کاری سی‌کسی‌یه، وه بۆ نووسه‌ر پاراستنیه‌تی له‌ه‌ه‌ژاری له پیشه‌که‌یدا.

۵۰- پشیله: پشیله‌ی نیر له خودا دزه، وه نه‌لین ره‌مزه بۆ ناپاکی و رق لسی بوون و زیانه، وه خه‌ونه‌کانی پشیله له خۆشه‌ویستیدا ناپاکی‌یه، وه له جوت بووندا ناپاکی ژنه یان میرد، وه له مندا‌ل‌ندا ناپاکیانه.

۵۱- پشیله‌ی بچووک: بینینی پشیله‌ی بچووک له خودا یاری بکات و باز بدات خه‌ویکی ی زۆر چاکه‌و نیشانه‌ی کت و پری‌یه‌کی ناسورده‌یه، به‌لام نه‌گه‌ر پشیله‌کان نه‌خۆش بوون یان مردوو بوون نه‌وه ناگاداری‌یه بۆ دژراندن.

۵۲- پشیله‌ی مئی: خه‌و به‌ پشیله‌ی مئی گه‌وردوه مانای ددستگیر بوونی ددستکه‌رتیککی به‌پیته، وه نه‌لین نه‌گه‌ر پشیله‌ی مئی‌یه‌که قه‌له‌و بوو نه‌وه به‌خت باش ده‌بیت، به‌لام نه‌گه‌ر برسی و پشتگویی خرابوو نه‌وه که‌سیک داوای یارمه‌تیت لسی ده‌کات.

۵۳- په‌لکه‌ زیرینه: باشترین جۆری خه‌وه به‌ تاییه‌تی نه‌گه‌ر به‌ ناشکرار گه‌شاده‌یی و له هه‌وا‌یه‌کی سافدا بینیت، له‌ر کاته‌دا چاره‌روانی هه‌وائی خۆش به، چونکه کاره‌کات به‌ره‌و باشتر ده‌گۆریت، وه نه‌گه‌ر ژنت نه‌هینابیی نه‌وه‌ی خۆشت نه‌وه‌ی شایسته‌ی خۆشه‌ویستی‌یه‌که‌ته، نه‌گه‌ر په‌لکه‌که گه‌وره بوو وه له کۆتایی‌یه‌که‌یه‌وه ده‌گه‌شایه‌وه نه‌وه نیشانه‌ی سه‌فه‌ره بۆ ولایتیکی دوور یان هه‌لس و که‌وته له‌گه‌ل که‌سیکدا که ده‌ریا جیاتان ده‌کاته‌ره له یه‌ک، به‌ زۆری نیشانه‌یه‌کی چاکه، وه نه‌گه‌ر خه‌وت بینیی که په‌لکه‌ زیرینه نابینیت به‌لام له باره‌یه‌وه ده‌خۆنیتته‌وه، یان که‌سیک هه‌وائیت پی‌ی نه‌گه‌یه‌نتی، نه‌وه هه‌وائیکی خۆش نه‌بیستی.

۵۱ - په لکه زېږینه ی سهوز: له خهردا نيشانه ی ناسايشه .

۵۵ - په لکه زېږینه ی زهرد: له خهردا نيشانه ی نه خوشی یه .

۵۶ - په لکه زېږینه ی سوور: له خهردا نيشانه ی خوین رشتنه .

۵۷ - پووش: پووش له خهردا سامانه، وه بينی نی پووش فهوتانی نه و سامانه

له نی نیټ .

۵۸ - پوشاك: پوشاکی باش له خهردا نيشانه یه له سره گوزهرانی باش و نایین و زیاتر

داپوشین و په یوهندی باشی ژن و میتردایه تی، نه گهر کون بوو نه وه خراپه، به لام خراپینی ناسان، وه نه گهر نوئ بیټ نه وه خراپتره بر که سیټک له بهری بکات، جلی پیاوانه نيشانه ن بؤ پیاوان و جلی ژنانهش نيشانه یه له سره ژنان، وه بؤ خه و بینه که پوشاکی نوئ له کون باشتره، وه پوشاکی ته سک نارده تی یه بیان کوبونه وه یه بؤ ناماده نه بووان یان جووت بوونه بؤ عازهب، وه پوشاکی پاشایان یان سهرکرده کان یان وه زیره کان یان نه میره کان به رزی و بلندی یه، وه پوشین پوشاکی سه رباز جهنگه و پوشین پوشاکی زانا زانسته و کاره و پوشاکی فروشیار ماندرو بوون و هه ولدانه، وه پوشاکی سپی حدی او شهرمه و پوشاکی رهش شادی و سه به رزی یه و پوشاکی سهوز بروانامه یه و پوشاکی خوری رووناک یه، مه گهر زبرو شی او نه بیټ نه وه نيشانه ی هه ژاری یه ..

وه پوشاکی درټر بؤ که سیټک بیټجه له بهر که ره که سه ریټچی یه، وه پوشاکی کورت پاک یه بؤ که سیټک پچی بکه ویت، وه پوشین جبه ته مه ن درټری یه، وه پوشاکه جوان و رازوه کان سامان و که ل و په له یان نافرته تی جوانه، نه گهر خهوت بین پوشاکی نویت له بهر کرد مانای جووت بوونه یان گوران به ره و باشتر، وه پوشاکی به کومه ل نيشانه ی مردنی که سیټکی نازیزه، نه گهر له خهردا نافرته تیکت بین به پوشاکی نوټه نه وه نيشانه ی خوشه ویستی یه کی نوئ یه، وه نه لټین نه گهر پوشاکه که خاوین بیټ نه وه خه و که چاکه، به لام نه گهر پیس یان شر بیټ نه وه نيشانه ی دټراندن و بیټزاری یه، وه پوشاکی ناسایی نيشانه یه له سره دده سته کوټنی گهر ده بی یه که به هه ولټی تاییه تی یان هه ولټی هاری یان .

۵۹- پيشپرکئ: پيشپرکئ له کاردا نه گهر بهرامبهره کت هه له خه له تاندو له خه ودا لیت برده وه، نه وه له ناگاداریدا سه رنه کهوی به سه ریدا، به لام نه گهر نه و سه رکوت به سه ر تۆدا نه وه له کاره که تدا سه رنه کهوی به سه رتدا، وه پيشپرکئ له کاری خۆشه رستیدا مانای نزیک بوونه وه یه له خۆشه رست.

۶۰- پشتی: پشتی له خه ودا نه گهر نه رم و نۆل بوو نه وه خه وئیکی چاک، به لام نه گهر ناره حه ت بوو نه وه نیشانه ی دۆراندنه .

۶۱- پانکه: پانکه له خه ودا بو هه موو که سه ئ نیشانه ی هه ساز وه یه له کاتی ناره حه تی و خه م و خه فه تدا، له خه ودا نه گهر پانکه یه کت هه لگرت یان کریت، مانای وایه تۆ تا قی کردنه وه یه کی خۆشت توش نه بی، نه گهر شکاو بوو نه وه خه شی یه که هه ر دیت با دواش بکه ویت، وه نه گهر له خه ودا که سیکی تر به پانکه هه وای بو تۆ ده هیتنا نه وه جووت بوونیکی خیراو ناسوده له نارادایه، یان به لای که مه وه به یوه ندی یه له جووت بووندا.

۶۲- پاشا: نه گهر پاشایه کت له خه ودا بینی نه وه ده سه لات یان ناو بنگ به ده ست نه هینی، نه گهر بی نی ت له گه لی دا نه دوا ی ت، نه وه نیشانه ی نه نجامدانی به رژه وه ندی یه که یان پیویستی یه ک، خه و ت به یه کئ له پاشایانه وه له با شترینی خه وه چا وه رواز کرا وه کانه .

۶۳- پاشا ژن: بی نی نی شا ژن مانای وایه تۆ توشی به ختیکی ناسوده ده بی ت، به تابه تی نه گهر نه و پۆشاک ی شا ژنی له به ردا بی ت.

۶۴- پارێزهر: پارێزهر له خه ودا نیشانه ی ناره حه تی یه به هزی تی کچوون له گه ل ها ورئ یان درا و سه ئ دا، به لام نه گهر پارێزهره کت به خه ند وه بی نی یان داوا کاری یه که به قازانجی تۆ ته و او ده بوو نه وه ناره حه تی یه کان نامیتن.

۶۵- پالایشگا: پالایشگا له خه ودا ره مزه بو خزه تکاری جوان و گو ئ رایه ل.

۶۶- پیغه مبه ر: بی نی نی پیغه مبه رمان محمه د ﷺ له سه ر شتوازی مو باره کی بی نی نیکی راسته نینه یه به پئی فه رموده ی (نه وه ی له خه ودا بمی نی وه کر نه وه وایه به

راستی بمینتی، شه‌یتان خۆی له شیتوازی پیتغه‌مبه‌ردا نیشان نادات^(۱) نه‌مه‌ش له‌سه‌ر په‌رستن و ریتنمایی خوای گه‌وره به ده‌ست دیت، وه هه‌روه‌ها بینه‌نی پیتغه‌مبه‌ران - درودی خوایان له‌سه‌ر بیت- نیشانه‌یه له‌سه‌ر مژده دان، نه‌گه‌ر له‌سه‌ر شینوه و رووخساری گونج‌وایان بینه‌نن.. بینه‌نی پیتغه‌مبه‌ران دوو جوژه، نه‌وه‌یه که پیتغه‌مبه‌ری بینه‌نی له‌سه‌ر شینوازو رووخساری، نه‌مه‌ش نیشانه‌یه له‌سه‌ر چاکی حالی خه‌و بینه‌که‌و به‌رزی و بی هه‌له‌یی و رزگار بوونی نه‌ دوژمنه‌کانی، وه نه‌گه‌ر بینه‌نی شینوازیان گۆپا بوو وه گه‌ر بوو نه‌وه نیشانه‌یه له‌سه‌ر خراپی حالی خه‌و بینه‌که‌و زۆر ناراه‌حت بوونی، پاشان خوا ده‌رووی لێ نه‌کاته‌وه، نه‌وه‌ی پیتغه‌مبه‌ری بینه‌نی قسه‌ی له‌گه‌لدا نه‌کات، نه‌گه‌ر قسه‌که‌ چاک بوو نه‌وه سوودو سه‌ربه‌رزی و شه‌ره‌فی له‌ نیتو خه‌لکی دا ده‌ستگیر نه‌بن.

۶۷- پارچه‌ دار: نه‌گه‌ر له‌ خه‌ودا پارچه‌ دارکت نه‌سووتاند نه‌وه چاره‌پوانی هه‌والی خۆش ببه، نه‌گه‌ر خه‌وت بینه‌نی ناگرت تیا نه‌کرده‌وه نه‌وه شتیکی زیان به‌خش نه‌که‌یت یان نه‌لئیت، مه‌گه‌ر دوورکه‌وتیته‌وه له‌تی و خۆتت پاراستی لێ، خه‌و به‌وه‌وه که ته‌خته نه‌برسته‌وه بۆ پارچه‌ نیشانه‌ی نه‌وه‌یه که‌سیکی نامۆ سه‌ر له‌ ماله‌که‌ت نه‌دا، نه‌گه‌ر که‌سیکت بینه‌نی پارچه‌ داری نه‌بری‌یه‌وه یان بیستن به‌و هه‌واله‌ نیشانه‌ی نه‌وه‌یه هه‌والی چاره‌پوانکراوت بۆ دێ له‌ دوره‌وه.

۶۸- پلنگ: پلنگ نه‌گه‌ر زیندوو بیت له‌ خه‌ودا نه‌وه نیشانه‌ی سه‌رکه‌وتیکی گه‌وره‌یه له‌ کاردا، وه نه‌گه‌ر له‌ قه‌ه‌زدا بیت نه‌وه ناگاداری به‌ بۆت له‌ ترسناکی به‌کی سزیک که له‌ زۆر کاتدا ناگات به‌ لاشه‌ت، به‌لکو به‌ بیرو هۆشت ده‌گات، نه‌گه‌ر له‌ خه‌ودا پلنگی هیرشی بۆ ده‌هینای نه‌وه باشه‌ نه‌گه‌ر تو را بکه‌یت لێ یان ناگاداری به‌ له‌ باره‌حتی نوێ نه‌گه‌ر پلنگه‌که‌ ده‌ستگیرت بکات.

۶۹- په‌نجه‌ره: نه‌گه‌ر خه‌وت بینه‌نی له‌ په‌نجه‌ره‌وه سه‌یر ده‌که‌یت، نه‌وه هه‌وال له‌ دوره‌وه ده‌بیستیت، وه نه‌گه‌ر سه‌یری تاریکیته‌ ده‌کرد یان شیه‌یه‌کی ناقولا، نه‌وه

(۱) حدیث: {من رآني في النوم فكانه رآني حقيقة... إن الشيطان لا تتمثل بالانبياء}.

هه‌واله‌کان ناخۆش، وه‌ خه‌و به‌ په‌نجهره‌ی شکاره‌وه‌ نیشانه‌ی دۆزاندنه‌، وه‌ خه‌و به‌ که‌وتن له‌ په‌نجهره‌وه‌ نیشانه‌ی ناگاداری‌یه‌ له‌ ترسناکی.

۷۰- په‌یکه‌ر: بێنینه‌ بت و په‌یکه‌ر له‌ خه‌ودا نیشانه‌ی ئاسایشه‌ له‌ ترس و سه‌رکه‌وتن به‌سه‌ر دۆزمندا، وه‌ نیشانه‌یه‌ له‌سه‌ر ماڵ و مندال و ژن و می‌رد، وه‌ بێنینه‌ ئیسکه‌ په‌یکه‌ر نیشانه‌یه‌ له‌سه‌ر ناره‌حه‌تی‌یه‌کانی مائه‌وه‌.

۷۱- پێسی: پێسی به‌ جله‌ره‌ یان به‌ لاشه‌وه‌ یان قژه‌وه‌ له‌ خه‌ودا نیشانه‌ی خه‌فه‌ته‌ بۆ خاره‌ن خه‌ره‌که‌، وه‌ بێشاکێ پێس نیشانه‌ی گونا‌هه‌ به‌ قه‌ده‌ر راده‌ی پێسی‌یه‌نه‌.

۷۲- په‌ر: بێنینه‌ په‌ری سه‌پی مانای وایه‌ هه‌وال له‌ دۆوره‌وه‌ ده‌بێستیت.

۷۳- پڕیشکی ناگر: پڕیشکی ناگر له‌ خه‌ودا قسه‌ی ناقۆلایه‌، نه‌وه‌ی پڕیشکه‌ ناگرێکی بێنی هه‌رش دینیتته‌ سه‌ری نه‌وه‌ قسه‌یه‌که‌ ده‌بێستی که‌ پێی راز: نی‌یه‌، نه‌ گه‌ر دووکه‌لی به‌ پڕیشکی ناگره‌که‌وه‌ بێنی نیشانه‌یه‌ له‌سه‌ر گه‌وره‌یی و ناره‌حه‌تی کاره‌که‌.

۷۴- په‌تا: په‌تا له‌ خه‌ودا ئازاره‌ تووشی خه‌لکی ده‌بێ له‌ لایه‌ن دا‌گه‌رێکه‌وه‌ له‌ به‌ندێخانه‌دا، یان نیزی خراپه‌یه‌.

۷۵- پۆلیس: بێنینه‌ پۆلیس نیشانه‌یه‌ له‌سه‌ر تێکچوونی خێزانی، مه‌ر په‌یوه‌ندیت هه‌بێ له‌ گه‌ل پۆلیسێکه‌دا نه‌وه‌ نه‌و کاته‌ خه‌ره‌که‌ی مانای نی‌یه‌.

(ت)

۱- تهوبه کردن: تهوبه کردن له خوردا نیشانه‌یه له‌سەر فراوانی رۆزی، نه‌روی تهوبه‌ی کرد بینجگه له نوێژدا، مانای ته‌مه‌ن درێژی و سه‌رکه‌وتنه‌تی وه نه‌وه‌ی داوای تهوبه‌ی کرد له خوا له نوێژدا خوا لسی‌ی خوش نه‌بی‌ت و رۆزی ده‌دات به مال و منالی، وه تهوبه کردن له پاش نوێژ روو له قیبله نه‌وه وه‌لامی دو‌عا‌کی ده‌درته‌وه.

۲- تاوانبار کردن: تاوانبار کردن له لایه‌ن پیاویکه‌وه نیشانه‌ی سه‌ر‌ه‌وتنه، وه له لایه‌ن نافرته‌یکه‌وه نیشانه‌یه له‌سه‌ر هه‌والێکی ناخۆش.

۳- ته‌قینه‌وه: خه‌ونی ته‌قینه‌وه هه‌ست کردنه به تاوان وه ته‌قینه‌وه‌ی ب‌م‌ب به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ناکۆکی نیران ژن و مێرد.

۴- تارمه (بالکون): نه‌گه‌ر له خوردا خۆت بینیه‌وه له تارمه‌دا وه‌ستاریت مانای به‌خت باشی و گه‌یشته‌ به ناوات، وه مانای تیروانینه بۆ پاشه رۆژو هیواو ناواتی گه‌وره.

۵- تفه‌نگ: فیشه‌ک ته‌قاندن به تفه‌نگ له خوردا نیشانه‌یه له‌سه‌ر کێشه‌ی ترسناک، ماوه‌یه‌ک درێژه نه‌کێشیت پاشان نامینیت.

۶- توو: هه‌ر تووێک که ده‌کرێته سه‌ر زه‌وی نه‌وه نیشانه‌ی له دایک بو‌ی‌تیکی نو‌ی‌یه، به‌لام تو‌وی ده‌رمان نه‌وه نیشانه‌یه بۆ زانست و خواپه‌رستی.

۷- تف: تف له خوردا نیشانه‌یه له‌سه‌ر هێزی پیار، نه‌وه‌ی بینیه‌ی تفه‌که‌ی وشک برویه‌وه نه‌وه ناتوانیت نه‌و شته بکات که نه‌یه‌و‌یت و دراندن و قسه‌ی که‌م ده‌بیته‌وه، نه‌وه‌ی بینیه له ده‌میه‌ره که‌فی نه‌چه‌راند نه‌وه نیشانه‌یه له‌سه‌ر بێ مانایی له قسه‌کانیدا.

۸- تاج: تاج له خوردا پایه بهرزی و دهسه لاته، یان له وانه یه ژنیکی دهوله مهنده بخوازی، یان ده بیته سه رۆک کار یان سه رۆک خیزان، وه بۆ ئافره تیش میرده که ی پایه بهرزی خۆش گوزهران ده بیته، بۆ کچیش شوو کردنیکی ناسووده یه.

۹- توو: خواردنی توو له خوردا نیشانه ی به دهست هیتنانی رۆژی یه کی زۆره.

۱۰- ته سییحات: ته سییحاتی خوا له خوردا نیشانه یه له سه ر باوه رو چاکه، وه نیشانه ی رزگار بوون و دۆزینه وه ی غمه کانه.

۱۱- تیمساح: خه ر بینین به تیمساحه ره مانای وایه دوژمنیتک هدی ه، وه کوشتنی تیمساح له خوردا سه ر که ورتنه به سه ر دوژمندا.

۱۲- تابووت: نه وه ی له خوردا بیننی به دوا ی تابووتیکه وه یه، نه وه دوا ی سه ر کرده یه کی گومرا که وتووه، وه نه وه ی خۆی له ناو تابووتدا بیننی یه وه وه هه لگی رابوو، نه وه سامانه که ی زیاد نه کات، وه نوژ به سه ر تابووتووه له خوردا برایه تی و هاوپی یه تی نوئی یه.

۱۳- تاوان: نه گهر خهوت بیننی کوژرایت ناگاداره له ناپاکی، وه تاوانت به ره مبه ر که سیکی تر نیشانه یه له سه ر که ورتنه ناو قه ده غه کراویکه وه، وه ده لئین گه یشتن به ئاراته.

۱۴- تاشین: تاشین بۆ ئافره ت له خوردا میرده که یه تی یان کوپه که ی، وه بۆ سک پر له دایک بوونی کوپه و بۆ کچیش ده زگیرانه.

۱۵- تا: خه و به تاوه مانای وایه تۆ که سیک تاوانبار نه که ییت یان که سیک تاوا: بارت نه کات.

۱۶- ترس: هیمنی و نارامی یه.

۱۷- ته خخته: بینینی ته خته به پا کراوی یان ته نک ی نیشانه ی نه وه یه چهنده که سیک ناپاکی ته له گه ل ده که ن، وه برینی داریک گیانی تیا نه بی وه سیبه ری نه بی و به ری نه بیته وه ک دور رو وایه به ته واوی، نه گهر خهوت بیننی داریک ده شکیتیت نه وه خهویکی زۆر باشه. ناگاداری یه بۆ گۆرانکاری یه که به ره و ناسووده یی یه کی بی هاوتا.. وه نه گدر له دوکانیکی دارتاشیدا بوویت له خوردا و شتیکت دروست نه کرد، نه وه خهویکی باشه، وه

نه گهر له خهودا به ناو دارستانیکدا ده‌ریشتی و دره‌خته کان سه‌وزو گه‌شاوره بوون نه‌وه
خه‌ویکی باشه.

۱۸- ترسناک: خه‌وی ترسناک نیشانه‌یه له‌سه‌ر هینمی و ناسایش.

۱۹- ته‌فه دان له ده‌رگا: نیشانه‌ی ناگاداری‌یه.

۲۰- تاوان: نه‌وه‌ی له خه‌ودا خه‌وی به تارانباری بیینی‌یه‌وه نه‌وه که‌مه‌لنک ده‌بنه شوین
که‌وته‌ی .

۲۱- ته‌سبیح: ته‌سبیح له خه‌ودا ره‌مزه بو نافرته‌ی چاک یان گوزه‌رانی حه‌لاله بو
که‌سه‌ی خاوه‌نی ته‌سبیحه‌که بی یان ته‌سبیحاتی پین بکات، پویشینی ته‌سبیح له خه‌ودا
به‌ختیکی ناسووده‌یه‌و سه‌رکه‌وتوانه‌یه، وه ته‌سبیح کردن پیتی به‌ره‌که‌ت و رۆزی تازه
پینگه‌یشتوره.

۲۲- تیر: تیر له خه‌ودا هه‌والیکه پیت نیشان نه‌دا له‌و ریگای پیایدا نه‌رۆیت، وه تیری
زرر له خه‌ودا مانای بوونی نارچه‌تی‌یه‌که‌نه، نه‌گه‌ر تیره‌کانت بو دواوه نه‌گرت نه‌وه نه‌و
نارچه‌تیانه نامینن، وه تیری شکاو نیشانه‌یه بو نه‌مانی نارچه‌تی یان واده‌ی نزیک
بو‌ره‌ته‌وه که نارچه‌تی‌یه که نه‌مینیت.

۲۳- تیر بوون: تیر بوون له خه‌ودا نیشانه‌یه بو موچه به ده‌ست هینان و به‌لینی
سامانه.

۲۴- تیشک: بینینی تیشک له خه‌ودا نیشانه‌ی خوشی و کار ناسانی‌یه، وه بو
به‌خوشیش نیشانه‌ی مردنه.

۲۵- تارمایی مردن: تارمایی مردن له خه‌ودا ناگاداری‌یه له چه‌ند کارنک که به‌م
روانه روو ده‌دات.

۲۶- ته‌م و مژی ناسایی: ته‌م و مژی ناسایی نه خه‌ودا نیشانه‌ی چار رار کرده له
دارنک یان فرمانیکدا.

۲۷- ته‌م و مژی چر: ته‌م و مژی چر له خه‌ودا نیشانه‌ی دو‌وبه‌ره‌کی‌یه و کوشتن له
روان‌باند روو ده‌دات.

۲۸- ته‌م و مژئی که‌م خایه‌ن: نه‌ر ته‌م و مژدی خه‌ریکه نه‌روا نیشه‌نه‌یه بۆ سه‌ره‌تای رزگار بوون.

۲۹- تاعون: تاعون له خه‌ردا جه‌نگه وه‌ك چۆن جه‌نگ له خه‌ردا تاعونه.

۳۰- ته‌ش‌تا: نه‌گه‌ر ته‌ش‌تت به‌كانه‌هینا له خه‌ردا مانای وایه ژنه‌كه‌ت رینوما‌ییت نه‌كات بۆ هۆكاره‌كاني پاكیته‌ی و پیسی.

۳۱- ته‌لاق: نه‌گه‌ر له خه‌ردا ته‌لاقت خوارد و ژنبیشت هه‌بوو نه‌وه مانای نه‌وه‌یه رازی نیت به‌گه‌زه‌رانی نیستات.

۳۲- تاریکی: تاریکی و تاریکایی له خه‌ردا ره‌مه‌زه بۆ سه‌ر لی تینکچوون و مردن وه بۆ کوشته‌نی هیواو ناوات و بۆ تیرامان، نه‌وه‌ی له تاریکایی یه‌وه به‌ره‌و رووناکی رۆشت نه‌وه له هه‌موو ناره‌حه‌ته‌ی و ناخۆشی‌یه‌ك رزگاری ده‌بیته‌ت. نه‌گه‌ر خه‌وت بیینی و له شویتینیکی تاریکدا بوویت، نه‌وه نیشه‌نه‌ی نه‌وه‌یه ناره‌حه‌ته‌ی‌یه‌که به‌سه‌ر نه‌چن، نه‌گه‌ر تیشکینیکت له دووره‌وه بیینی به‌تایبه‌ته‌ی نه‌گه‌ر خۆتت بیینی دوا‌ی نه‌وه تاریکیه‌كه‌ت به‌جه‌ن هیتشت و به‌ره‌و رۆشنایی رۆیشه‌تی، وه نه‌گه‌ر تاریکیت بیینی و نه‌ساو به‌ره‌ به‌یان جینگای گه‌ته‌وه، نه‌وه چاره‌روانی هه‌والی خۆش به‌له‌ پشته‌ی ده‌ریاکانه‌وه.

۳۳- ترئ: لیکدانه‌وه‌ی له خه‌ردا رۆزی باش و به‌رده‌وام و فراوانه، وه له کاتی خۆیدا رۆزی دونه‌ییه، وه نه‌گه‌ر له وه‌رزی خۆیدا نه‌بوو بینیت چاکه‌یه‌که به‌ر له کاتی خۆی به‌ ده‌ستت نه‌گات، نه‌وه‌ی هیتشووه ترئی لی کرده‌وه سامانیکی له ئافره‌تینکه‌وه ده‌ست نه‌که‌ویته‌ت. نه‌وه‌ی بیینی ترئی کۆ نه‌کاته‌وه به‌لام لی ئی نه‌که‌وی یان نه‌یه‌وی بگات به‌ ترئی‌یه‌که‌و ناتوانی نیشه‌نه‌ی دۆراندن و ناره‌حه‌ته‌ی‌یه. ترئی سپی له خه‌ردا چاکه‌و له‌ش ساغی‌یه، چونکه‌ هه‌زه‌ته‌ی نوح عليه السلام تروشی نه‌خۆشی ده‌رده‌باریکه (السل) بوو خوا پهی راگه‌یانده‌ که ترئی بخوا نه‌ویش وای کردوو له نه‌خۆشیه‌که‌ی چاک بوویه‌وه، به‌لام لیکدانه‌وه‌ی ترئی ره‌ش رۆزی‌یه‌کی کاتی‌یه.

۳۴- ته‌مه‌نی درئژ: نه‌گه‌ر له خه‌ردا بینیت ته‌مه‌نت درئژ بووه نیشه‌نه‌ی نه‌وه‌یه له کاتیکی هارچه‌رخدا به‌کارینک هه‌لده‌سته‌یت و تروشی دۆراندن ده‌بیته‌ت، به‌لام نه‌گه‌ر

هەر کەت تاییبەت بۆر بە هاورپییە کتەرە مانای رایە لە کارێکی هاوبەشداو لە گەڵ هاورپیکەتدا تروشی دۆراندن دەبیت.

۳۵- **تینویتی**: تینویتی لە خەودا بە مانای ناتەواری نایین یان رەوشت یان کارە جاگەکان یان سامان یان رەگەز دیت، وە بینینی جزگە نیشانەییە بۆ باشی نایین و رازی سورن و ریکی و گوزەرەن باشی، وە دەلێن تینویتی نیشانەیی نەرەحتی سامانە، ئەگەر بێنوت بوو پاشان ناویکی پاکت خواردەرە یان هەر خواردەرەییەکی بەتام ئەو بە خێرای نەرەحتی بە کەت نەرەوا، بەلام ئەگەر تینویتی بە کەت وای لێ کردیت ناویکی پیس یان هەر خواردەرەییەکی تام ناخۆش بۆیە، ئەو خەویکی باش نییە.

۳۶- **تورەیی**: تورەیی لە خەودا نیشانەیی حەسرت و بەوقومییە، ئەوێ لە خەودا نۆرە بوو لە پیناوی خوای گەرەدا ئەو دەسەلات و هیژن دەزگیر نەبێ.

۳۷- **تەپ و تۆز**: تەپ و تۆز لە خەودا سامانە، چونکە لە خۆلەو خۆلێش سامانە، ئەوێ تەپ و تۆزی لە نێوان ئاسمان و زویدا بینی ئەو بە کارێکەرە تلاوەتەرە نازانی چۆن رزگاری بیت لێی، ئەوێ بینی دەستی یان پێشاکێ ئەتە کینیت لە تەپ و تۆز، ئەو هەژار ئەبیت، وە دەلێن تەمەنی درێژی دەبیت. تەپ و تۆز لە گەڵ رەشەباو هەرە گرمەو بروسکەرە کەم بارانیدا مانای رایە نەرەحتی بە کەت لەو شوێنەدا روو ئەدات.

۳۸- **تەر**: تەر لە خەودا نیشانەیی ئاسایش، هەندێ جار نیشانەیی قازانجە یان ئاسایش، یان رەمزە بۆ رەگەزو جنسی نێرینە.

۳۹- **ترس**: ترس لە خەودا نیشانەیی کردنی ناهەقەییە کە، مردن لە تاو ترس نیشانەیی مردنە بە هەژاری، دەلێن ترس لە خەودا ئاسایش و خۆش بەختیە، مردن لە تاو ترس نیشانەیی لەسەر هەژاری و نەداری.

۴۰- **تیی موسیقا**: گوی گرتن لە ناوازی موسیقا لە خەودا دوو جۆرە، ئەگەر گورانییەکان خۆش بۆن نیشانەییە بۆ بەختەرەییەکی چاوەروانکراو، وە ئەگەر گورانییەکان غەمگین بۆن نیشانەیی مردنی بە کینکە نە ئەندامانی خێزانە کەت.

۴۱- تەشۋى: تەشۋى لە خەردا نىشانەى ئافرەتى زمان درىژە، وە دەلئىن ئەو پىيارىكى چاگە بۆ كەس و كارىكى لارو وىر.

۴۲- تىرو كەوان: خەوت بە پىكانى ھەر دەست نىشانىك نىشانەى سەر كەوتنە، بەلام ئەگەر نىشانە كە نەپىكىت ئەو لەو كارەدا كە پىي ھەلدەستىت دەدۆرىت.

۴۳- تۇپ: خەو بىنن بە تۆپەو نىشانەى ئاژاۋە، وە دەلئىن نىشانەى سەفەرە لە شوپىنىكەو بۆ شوپىنىكى تر، وە ئەلئىن ھەر خەو پەيوەندى بە يارى تۆپەو ھەبىت نىشانەى ئەو كارانەيە كە پەيوەندى بە سامانەو ھەيە، ئەگەر تۆپىكىيان بۆ ھەلدەيت و گرتتەرە ئەو بەختىكى باشە، بەلام ئەگەر نەتگرتەرەو كەوتە سەر زەوى و دورو كەوتەرە ئەو گەشپىنىيە كە ھىشتا ھەر باشە، بەلام ئەو خىرەى تووشت ئەبن كەمن و دوا ئە كەوئ.

۴۴- توورە كەي پارە: توورە كەي پارە لە تەفسىردا نىشانەيە لەسەر خاۋنە كەي، ئەگەر پارەى پىي نەبى ئەو نىشانەيە لەسەر مردنى، ئەگەر پارەى پىي بىت نىشانەى لەش ساغىيەتى، وە بە ئەندازەى زۆرى و زىادى پارە كە لە كىسە كەدا لەش ساغىيە كەش زىاد ئەكات و پستەو ئەبىت، وە ئەلئىن توورە كەي پارە رەمزە بۆ نەپىنى خاۋنە كەي، توورە كەي پارە بە گشتى نىشانەى ئەو يە كە ھەوالى خۆش و چاۋەروان نەكراۋ دەبىستىت، وە ئەگەر لە خەو كەدا كىسە پارە كەت لى و ن بوو ماناى ھەرس ھىنانە، ئەگەر خانمى يان كچى وتى تورە كە پارەم دۆزىۋەتەرە ئەو ھەوالىكى خۆش لە دوروۋە ئەبىستىت، بەلام ئەگەر پىي وتى كە گومى كردوۋە ئەو ھەوالە كە ناخۆش ئەبىت.

۴۵- تانجى - سەگى راو: بىننى تاغى يان سەگى راو نىشانەى سەر كەوتنە دواى ھەولتىكى زۆر.

۴۶- تىكە لاۋ بوون (المجاهدة): ئەو نىشانەى بىنى لە خەودا تىكەلى ئافرەتى ئەبىت و ئەيناسىت ئەگەر جوان بى و پۆشاك و خىلى جوانى ئەبەردا بىت نىشانەى خىرىكى زۆرە، وە ئەگەر ئافرەتە كە پىرو پۆشاك ناشىرىن بوو نىشانە كەي بە پىچەوانەو ئەو دىكەو يە،

وه تیکه‌لی نافرته‌تی نenasراو باشه به راده‌ی حالی نافرته‌که‌و رووخسارو شیوه‌ی، نه‌وی
بینی تیکه‌لی ژنی پیارئ نه‌بیج که نه‌یناسئ نیشانه‌ی نه‌ویه سوودیکی ده‌ستگیر نه‌بی.

۴۷-ته‌رازوو: ته‌رازوو له لیكدانه‌وه‌دا نیشانه‌یه له‌سه‌ر دادپه‌روه‌ری داد‌گه‌ر، وه ریک
وه‌ستانی ته‌رازوو مانای دادپه‌روه‌ری داد‌گه‌ره، وه مه‌یلانی به لای راستدا مانای
مه‌یلانیتی به لای خاوه‌ن هه‌قدا، وه مه‌یلانی به لای چه‌پدا نه‌وه مه‌یلانی داد‌گه‌ره به‌لای
ناهه‌قیدا، وه لار وه‌ستانی نیشانه‌ی زولمی داد‌گه‌ره، نه‌گه‌ر پاره‌ت له‌سه‌ر لایه‌کی
ته‌رازوو که بینی نه‌وه نیشانه‌یه له‌سه‌ر قسه‌و تیکچوونی خه‌لکی.

۴۸-تونیل: خه‌ر بینین به تونیله‌وه یان په‌رینه‌وه پیایدا نیشانه‌ی ناره‌حه‌تی. که کۆتایی
دیت، به تایه‌تی نه‌گه‌ر له کۆتایی تونیله‌که‌وه بیت و خۆر به گه‌شاوه‌یی بینیت، نه‌وه
نیشانه‌یه‌کی زۆر چاکه، چونکه نه‌په‌ری ناره‌حه‌تیت نه‌په‌رینه‌وه ناسوده ئه‌بیت له دوا
رۆژدا.

۴۹-تاوئه: نه‌گه‌ر خه‌وت بینین یاریت به تاوئه نه‌کردو نه‌تبرده‌وه. مانای وایه
به‌ختیکی باش چاره‌رینه‌ته له نیش و کارو خۆشه‌ویستیدا، وه نه‌گه‌ر تووره‌ بووبت له کاتی
یاری‌یه‌که‌دا وه نه‌تنبه‌رده‌وه نه‌وه چاره‌روانیی دۆزانیکی هه‌منانه به.

۵۰-ته‌له‌قۆن: نه‌وه‌ی له خه‌ودا گوئی له زه‌نگی ته‌له‌قۆنه‌وه بوو فه‌رماز بوو یان ری
لسی گرتن یان ناگ‌داری یان قسه‌وتن یان په‌ژده نه‌وه نه‌نجامه‌کانیش به هه‌مان شیتوازی
بیستنه‌که‌یه، وه هه‌ره‌ها هه‌مرو ده‌نگه‌کانیش هه‌ر به‌و شیتوازه‌یه.

۵۱-تانک: خه‌ر بینین به تانکه‌ره (مدفع) دۆزایی و ناره‌حه‌تی خبزانیه، یان
هه‌راله له سه‌ربازیک. وه.

(ج)

- ۱- جۆلانه: خەو بېيىن بە جۆلانهو بە جۆلانه كىردن بەلگەيە لەسەر دوو روۋىيى و رارايى، وە ئەلەين نەو دىنبايە كى راراو گۆرراو و جىنگىر نىيە لەسەر شىتوازيك.
- ۲- جۆگە: ئەگەر لە خەودا جۆگەت بىيى و ئاوەكەي پاك بوو ئەو خەويكى پاكە، بەلام ئەگەر پىر بىت لە قورايان زەشاو بىت نەو ناگادارىيە.
- ۳- جىنگىر بوون: جىنگىر بوون لە خەودا نىشانەيە لەسەر رۆزى و ھىزى بازوو سوور بوون لەسەر نىش و كار.
- ۴- جوانسى: جوانسى مرزۆ لە خەودا لە پۆشاك و روخسارىدا نىشانەي خراپى حالى دوژمنەكەيەتى، وە ھەموو خەويكى تايبەت بە جوانىيەو باشەو چاكە، ئەگەر ئافرەتىكى جوانت بىيى يان مندالىكى جوان يان دىمەنىكى جوان و سەرنج راکىش نەو بەلەينى سەركەوتىن، وە ھەر كاتى جوانىيەكە زياد بىكات سەركەوتنەكەش زياد ئەكات.
- ۵- جۆكى: جۆكى لە خەودا ئەگەر بە ئەسپەكەي توند ئەرۆشەت ئەو ئاشكرائردنى جوت بوونە (زواج).
- ۶- جەنگ: جەنگ لە خەودا تىنگچوون و نارەھەتى و خەتەرنەكەيە يان ناكۆكىيە يان نىشانەي بەرز بوونەو نىرخە، وە بىيىنى سەرباز نىشانەيە لەسەر نارەھەتى، وە تەقىنەو مىن نىشانەيە لەسەر دووبەرەكى نىوان پيارو ژنەكەي، وە خەو بىيىن بە رۆشەت بۆ جەنگ نىشانەيە بۆ ھەوائى خۆش.

۷ جووت بوونی نزیك: خور به جوت بوونی نزیكوره مانای تینگه‌یشتن و گوجان و رده‌ننه له زۆر کاروباردا.

۸ جووت بوون، ژن هینان: جوت بوون به پهرده پهلوه پایه یان نرخ و ریزه و بی پهرده لهسکی نوئییه، وه بهستنی پدیام له خوردا مانای عه‌قدره پهمانه له گهل خوی گهره‌دا، له گهر نافرده‌تییکی ناسرارت خواست نیشانه‌یه بو سهرکه‌وتن، وه نه‌گهر نافرده‌تییکی به‌اسرارت خواست، نه‌گهر کچ بوو نه‌وه دونیایه، نه‌گهر بیوه‌ژن بوو نه‌وه ساله، وه نه‌گهر نافرته‌که جوان و قه‌له‌و بوو نه‌وه سالیکی به‌پسته، وه نه‌گهر ناشیرین و لاواز بوو نه‌وه سالیکی قاتی‌یه.

۹- جینگه‌و بان: جینگه‌و بان له خوردا نیشانه‌یه له‌سهر هه‌موو شتی که مرۆڠ دلی پسی خوش نه‌بی، بو عازبه هاسهره نه‌گهر دانیشی له‌سهری، وه بو پیاو ژنیکی گوی رایه‌لی به وه‌فایه، نه‌گهر شویی جینگاکه پیس و چلکن بیته، بو نه‌خوش مردنه‌تی، له‌وه‌ی جینگاکه‌ی شکا یان کرایه‌وه له خوردا نه‌وه کاره‌که‌ی نه‌په‌رته‌وه‌وه نه‌و چاکه‌ی هه‌یه‌تی نه‌په‌را، وه‌کو لابرده‌ی له‌سهر ئیشه‌که‌ی یان جیابونه‌وه‌ی له ژنه‌که‌ی به ته‌لاق‌دان بان مردن یان به‌جی هیتشت یان گه‌شت، وه نه‌لین نه‌گهر جینگه‌وبان نارێک و پێک بوو یان هه‌ساره نه‌بوو نه‌وه ناگاداره‌یه له نه‌خوشی‌یه‌کی نزیك، به‌لام نه‌گهر سپی و خاوین و رێک و پێک بوو نه‌وه مانای گۆرانیکی نزیکه له کارو ماله‌وه‌دا.

۱۰- جو: بینینی جو له خوردا خێرو رۆزی و سامانه له‌گهل له‌ش ساغیدا بو که‌ستی هه‌بیتهت یان بیخوات، وه دروینه کردنی جو له کاتی خۆی‌دا سامانیکه پهی نه‌گا، به‌جکه له کاتی خۆی باش نی‌یه، وه چاندنی جو له خوردا نیشانه‌یه له‌سهر ئیشی چاکه‌ی بو، وه کرپینی جو له خاره‌ن عه‌له‌ف تووش بوونی خیریکی گه‌وره‌یه، وه رۆشتن به کینلگه‌ی خوردا نیشانه‌ی تیکۆشانه.

۱۱- جه‌ژنی له دایک بوون: خور بینین به جه‌ژنی له دایک بوونه‌وه باش نی‌یه.

۱۲- جینگا: جینگا له خوردا نیشانه‌یه له‌سهر ژن، فراوانیی جینگا نیشانه‌ی فراوانیی هه‌وره‌فتاریه‌تی، جینگای نوئی نیشانه‌یه له‌سهر ژنی جوان، جینگای کۆنیش نیشانه‌یه

له‌سه‌ر وشکی، جینگای دراویش نیشانه‌یه له‌سه‌ر ژنیکی بۆ تاین، وه سافیی شوین نیشانه‌ی گوئی رایه‌لیی ژنه بۆ میترده‌که‌ی، وه په‌یوه‌ست بوونه پئی، نه‌گهر جینگاکه خوری یان لۆکه بسو نیشانه‌ی ده‌وله‌مه‌ندی ژنه‌که‌یه، وه نه‌گهر جینگاکه سپی بوو نیشانه‌ی نه‌ویه ژنه‌که خاوه‌ن نایینه. وه نه‌گهر سه‌وز بسو مانای وایه (اجتهاد) که‌ره له خواپه‌رستیدا، وه نه‌گهر جینگاکه ره‌ش بوو نه‌وه نافرته‌تیکی ماندوو شازه، نه‌وه‌ی بیینی که‌سیکی تر پیخه‌فه‌که‌ی نه‌درپینتی نه‌وه ناپاکی له‌گه‌ل دۆسته‌کانیدا نه‌کات، نه‌وه‌ی له‌ خه‌وا پیخه‌فه‌که‌ی گوژی به‌ پیخه‌فینکی تر نه‌وه ژنه‌که‌ی نه‌گوژی به‌ ژنیکی تر. وه هه‌روه‌ها نه‌گهر بیینی نوینه‌که‌ی گوژا بۆ حاله‌تیک که پئی رازی نه‌بوو، نه‌وه ژنه‌که‌ی نه‌مری یان ته‌لاق نه‌دری، نه‌گهر نوینتیکی نامۆی بیینی یان زانراو بوو، به‌لام له‌سه‌ر رایه‌خیکی نامۆ بوو نه‌میش دانیشتبوو له‌سه‌ری نه‌وه نه‌بۆ به‌ ده‌سه‌لاتداری که له‌ پیاوانی تر گه‌وره‌تر نه‌بۆ.

۱۳- جلی بوکینی: خه‌ر به‌ جلی بوکینی‌یه‌وه (جلی سپی درێژ، تارای سپی) نیشانه‌ی روودانی رووداویکی ناسوده‌یه.

۱۴- جام، کاس: نه‌گهر له‌ خه‌ودا بیینیت بووی به‌ خاوه‌نی کاسیکی جوان و خاوتین یان ناوت تیا نه‌خواره‌وه یان شله‌یه‌کی به‌ تامی خاوتین، نیشانه‌ی نه‌ویه رۆزی به‌کی چاکی فراوانت بۆیه‌ت، به‌لام نه‌گهر کاسه‌که شکاو بوو یان پیس بوو یان شله‌یه‌کی پیسی تیدا بوو نه‌وه نیشانه‌یه‌کی خراپه.

۱۵- جووجه‌ئه، جوچکه: نه‌گهر له‌ خه‌ودا جوچه‌له‌کان زۆر بوون و نه‌هاتن و نه‌چوون نه‌وه نیشانه‌ی ناره‌حه‌تی بچووکه، به‌لام نه‌گهر جوچکه‌کان گه‌وره‌ بوون و به‌هیز بوون نه‌وه به‌ئینه به‌ به‌ختیکی باش له‌ کاروباردا به‌ تاییه‌تی نه‌گهر جووچکه‌کان بخورین.

۱۶- جه‌نگا، شه‌پ: نه‌گهر خه‌وت بیینی شه‌رت نه‌کردو شه‌رکه‌ت برده‌وه نه‌وه نیشانه‌ی سه‌رکه‌وتنه، به‌لام نه‌گهر له‌ شه‌رکه‌دا دۆرایت مانای وایه ناره‌حه‌تیه‌کت توش نه‌بۆ به‌ پیچه‌وانه‌ی نه‌وه‌ی ئیستا پئی‌یه‌وه خه‌ریکیت.

۱۷- جیگری شه‌رعی (الوکیل الشرعی): چاوپیتکه‌وتنی یه‌کتیکیان له‌ خه‌ودا نیشانه‌ی هه‌والی خراپه، وه قسه‌ کردن له‌ گه‌ل یه‌کتیکاندا نیشانه‌ی زیانیکی ماددی‌یه.

(چ)

- ۱- چوونه ناو قور: خەوی چوونه ناو قور نیشانهی له پاش مله قسه کردنه.
- ۲- چه پکه گول: نه گەر چه پکێ گولیان دایتی له خەودا ئەو نیشانهیه له سەر چاکو گەشبینی باش، وه نه گەر خۆت بینی یه وه له ناو گولداو دلخۆش بوویت ئەو نیشانهیه له سەر په یه وندی سۆزی ناره حەت، وه نه گەر گولت کۆ دە کردوه ئەو ناواتی جوانت هه یه له وانه یه سەر که ویت.
- ۳- چه پله: چه پله له خەودا نیشانهی خۆشی و ناسووده یه.
- ۴- چنن: نه گەر له خەودا قوماشیکت نه چنی، یان یه کیتکی تر نه یچنی ئەو له کاری خۆشه ویستی یه که تدا به خته وەر نه ییت یان له کاره که تدا سەر نه که و ی، وه نه گەر سهیری چننیت کردو سەرت پێی سور نه ما، ئەو چاره پرواتی هه والیکێ خۆش به، وه نه گەر چنینه که پچراو بوو یان ناشیرین بوو ئەو به ختیکێ چاکه، هەر چه نده پیش هه والی خۆش هەندێ ناخۆشی و هه رس روو نه دات.
- ۵- چال: ئەو ی له خەودا بینی زهوی یه که هه لته که نێ ئەو تووشی سامانی ئەبی به رادهی هه لکه نده که، وه به رادهی ئەو خۆلهی ده ری نه دات.
- ۶- چادر، دهوار: دهوار له خەودا سه رۆ کایه تی یه بۆ بازرگانیش سه فەر، وه نه لێن بۆ عازهب نیشانهی ژن هینانی کچیکێ جوانه، وه بۆ خاوهن هاوسەر هه سانه وه خۆشی یه.

۷- چه ناگه: چه ناگه له خهردا نیشانه یه بۆ سه رۆك خیزان و گه وره كه بیان، نه وه ی بی نی ریشی چه ناگه ی درییژ بووه زۆر بلئی ده رته چن و قسه له سه ر شتیك نه كات په یوه ندی به وه وه نی یه، وه نه لئین نیشانه یه له سه ر راكردنی خاوه نه كه ی و خۆ شارده وه له كۆمه ل.

۸- چه قۆ: چه قۆ له خهردا نیشانه یه له سه ر ژن، نه وه ی خۆی بی نی چه قۆی به ده سه ته وه یه ژن نه هی ننئ نه گه ر عازهب بی ت، وه نه گه ر هاوسه ری بی ی و ژنه كه ی سکی پر بی ت نه وه مندا له كه ی سه لامه ت نه بی ت، نه گه ر خه وت بی نی چه قۆی میوه ت به ده سه ته وه یه به کاری نا هی تی ت نه وه كورپکی چاك و باشت نه بی، نه گه ر به كارت نه هی نا نه وه نیشانه یه له سه ر پچرانی نه و كاره ی پنی به وه خه ری كیت، وه چه قۆی ناسن له ده ستی پیاردا مانای گه رانه وه یه تی به ژنه كه یدا، وه بی نی نی چه قۆی زۆر له خهردا نیشانه ی له سه ر دۆزان و كیشو و تینكچوون وه نیشانه یه له سه ر دۆسیه، وه نه گه ر چه قۆیه كت به كه سی كی تر نه دا، مانای وایه قسه یان شتیك كرده وه كه زیانی بۆ كه سی كی تر تیندایه، وه نه لئین چه قۆ له خهردا ره مزه بۆ دادوه، چونكه دادوه چه قۆیه بۆ به ندكراو.

۹- چهك: هه موو جوړه كانی چهك له خهردا نیشانه یه له سه ر هیزو سه ركه وتن به پنی جوړی چهك و پله كه ی.

۱۰- چایی: چایی له خهردا نیشانه یه له سه ر ناره حه تی، نه وه ی خۆی بی نی چایی بۆ خۆی ناماده نه كات نیشانه ی ریکه خه ستنی پیلانیك به بۆ كه سی كی تر كه دژی نه م هه لته گه رپه ته وه، وه گه لای چایی له فنجاندا نیشانه یه له سه ر پاره، وه رشتنی چایی له فنجانه كه تدا له كاتی خهردا نیشانه یه له سه ر ناره حه تی له ژیا نی هاوسه رتی تدا.

۱۱- چنراو: خه و به كری ن یان فرۆشتنی چنراویك ه نیشانه ی سه ركه وتنه له كاردا، وه هه روه ها نه گه ر چنراویك به دیت به كه سی كی تر، نه گه ر كه سی كیت بی نی چنراوی له به ر نه كرد نه وه هه وائی خو ش نه بیستی، به لام نه گه ر خه وت بی نی چنراوت له به ر نه كرد نه وه پیتش نیاری جووت بوونت پیتشكه ش نه كری، یان پیتش نیاری كاری كی نویت پیتشكه ش نه كری، وه سه ركه وتنی كی گه وره ی تیا به ده ست نه هی نی، وه نه گه ر خه وت بی نی كه چنراوی كی پیست له به ر نه كرد، نه وه چاوه روانی دۆزانیك به به كه خو ت هۆی نه و دۆزانه ی ت.

- ۱۲- چه په لُوك: چه په لُوكى نافرته له خهودا له سهه دهم و چارى نيشانه يه له سهه مرژده دان به مندالى نير دواى بن تاقتى، نهوى بينى چه په لُوكى كيتشا به مرژفينا كدا ، بان كه سينك چه په لُوكى كيتشا نهوه له بن ناگايى ناگادارى نه كاته وه.
- ۱۳- چه كوش: چه كوش له خهودا ره مزه بژ سهه رُك و دادگه رو نه فسهه رى پولىس.
- ۱۴- چنين: خهوت به چينى خورى يه كى ره نكينه وه، يان هه ر خورى يه ك كه ره نكى ته شه نكى هه بنى ماناى وايه تژ ژر ناسوده نه بى به هويه كى ژر ناسان.

(ح)

۱- **حوشتر**: حوشتر له خه‌ودا نیشانه‌ی گه‌شته، وه نه‌لین نیشانه‌ی هینزه، وه ده‌لین نیشانه‌ی نارامی‌یه، وه ده‌لین نیشانه‌ی ماته‌می‌یه، وه هه‌ندئ جار حوشتر نیشانه‌یه له‌سه‌ر پی‌او‌یک‌ی عه‌ره‌بی که‌ته، حوشتری می له خه‌ودا نیشانه‌یه له‌سه‌ر نافرته، نه‌گه‌ر خه‌و بی‌نه‌که هه‌رزه‌کار بی‌ته، نه‌گه‌ر هه‌سه‌ری عه‌بوو نه‌وه زه‌وی‌یه یان خانووه، نه‌وه‌ی بی‌نی سواری نه‌بئ و حوشتره‌که‌ش هینمه‌ نه‌وه حه‌ج ده‌بیته‌ نیسی، نه‌گه‌ر هه‌لشاخا پی‌ایدا نه‌وه ناخو‌شی و نه‌خو‌شی تووش نه‌بئ، نه‌وه‌ی بی‌نی زه‌ران‌بازی حوشتری نه‌کات، نه‌وه شه‌ر له‌گه‌ل درۆمن نه‌کات، نه‌وه‌ی بی‌نی خه‌وه‌نی حوشتری‌کی زۆره‌و ره‌ویان پئ نه‌کات یان خه‌وه‌نی‌ته‌تی نه‌وه ده‌بیته‌ سه‌رداری گه‌لیتک.

۲- **حه‌ج**: حه‌ج له خه‌ودا راده‌ی نایین و راست بوونه‌وه‌و خه‌یرو ناسایشه، وه ده‌رچوون بۆ حه‌ج له کاتی حه‌جدا نیشانه‌یه له‌سه‌ر ده‌سه‌لات بۆ که‌سی‌کی لاه‌راو، وه ناسایشه بۆ حه‌ج که‌ران وه قازانجه بۆ بازرگان و چاک بوونه‌وه‌یه بۆ نه‌خو‌ش و دانه‌وه‌ی قه‌رزه بۆ قه‌رزار، نه‌وه‌ی بی‌نی عه‌مه‌ری کردووه، نه‌وه ژیان‌یک‌ی دره‌ی به‌سه‌ر نه‌بات.

۳- **حه‌سه‌یر**: حه‌سه‌یر له خه‌ودا نیشانه‌ی حه‌وانه‌وه‌یه له دنیا‌دا وه راخستنی حه‌سه‌یر راخستنی دنیا‌یه، وه فراوانی فراوانی رۆزی‌یه‌ر ته‌سه‌کیشی ته‌سه‌کی رۆزی‌یه، وه بچو‌وکی حه‌سه‌یر که‌می ژیان و که‌می ته‌مه‌نه، وه پینچانه‌وه‌ی نیشانه‌یه له‌سه‌ر رۆزی و ته‌مه‌ن.

۴- **جەسانئەۋە:** جەسانئەۋە لە خەودا دوای ماندوو بوون نیشانەییە لەسەر دەولئەمەندی دوای ھەژاری، و: نیشانەییە لەسەر ژنی چاک، نەگەر خەو بینە کە نەخۆش بوو ئەوە مردنی نزیکە.

۵- **حیلەیی ئەسپ:** بیستنی حیلەیی ئەسپ لە خەودا نیشانەیی ئەوہییە تۆ ھارپییەکی نویت دەستگیر نەبێ.

۶- **جەیزەران (داریکە بۆ لێداننی تۆپ بە کاردیت):** یاری بە جەیزەران لە خەودا نیشانەیی پشت بەستەنە بە پیاویکی دوو روو.

(خ)

۱- **خوای گهوره:** بینینی خوای گهوره له خهودا دهگۆریت به جیاوازی بینهره که، نهوهی خوای گهورهی بینیی به گهوردیی و شکۆداری به بی یارمهتی دهڕیک و له یهک چوونیک و لاسایی کردنهوهیهک، نهوه بهلگهیه لهسهه چاکه و مزدهیه پینی له دنیاو سهلامهتی نایینه کهیهتی له دوا رۆژدا، نهوهشی به پێچهوانهیی نهمهوه خوای بینیی، نهوه بینینه کهیی بهلگهیه لهسهه ناخۆشی ژبان، نهوهی بینیی له نهخۆش مردوه چونکه نهو راسته مردنیش راسته، وه نهگهر گومرایهک بینیی هیدایهت نهدری، وه نهگهر زۆر لیکراونیک بینیی سههه کهوئ بهسهه دوژمهکانیدا، وه نهوهی خوای بینیی له وینهیه کدا وهسفی بکات و دیاری بکات نهوه بینینه کهیی به وپاوه دادهنری، چونکه خوای گهوره دیاری ناکری و وهسفیش ناکری، له شتوهی نهردا هیچ کهسیک نییه ﴿لیس کمثل شئی﴾ نهو بیسههرو بینهره ﴿وهو السمع البصیر﴾.

۲- **خواردن:** نهوهی له خهودا بینیی شت نهخوات یان کهسیکی تر شت نهخوات له گهئیدا نهوه بهلگهیه لهسهه ئارهزویی مرۆژه که بز سوود وهرگرتن لئی، وه دهئین خواردن له خهودا ~~بپهوه~~ نهگهل کهسیکی ئاریزدا یان بهلگهیه لهسهه نانهبایی، نه نیتوانی نهوانهیی که نان نهخۆن له گهئیدا یان زیان پینکهوتنه له نیشدا، به تایبهتی نهگهر خواردنه که شتیکی سویر بیت، وه نهگهر خواردنه که سیتو بوو، نهوه جهنگیکی قورس چارههوانی نهکات، بهلام خواردنی پههیر مانای وایه ناخۆشییهکان ئاسان و سووکن، وه نهگهر خواردنت بز دانراو لیت خوارد به دلی خۆت نهوه ناخۆشییهکانت کهم دههههرو

به زوویی نه‌وژن، نه‌گهر بانگ کرایت بۆ خواردنی نیوه‌رۆ ئه‌وه به‌لگه‌یه بۆ سه‌فه‌ر کردن، وه نه‌گهر بانگ کرایت بۆ خواردنی ئیواره ئه‌وه تۆ پیاویک ئه‌خه‌له‌تینی و باری نه‌که‌ی پێش سه‌وه‌ی نه‌و بارت بکات، وه نه‌گهر بانگ کرایت بۆ خواردنیک بیجگه له‌و کاتانه ئه‌وه له‌حه‌سیته‌وه له‌ نارده‌حه‌تی‌یه‌ک، وه نه‌گهر خه‌وت بینی برسیته ئه‌وه چاکه‌ت توش نه‌بێ و سوش سووریت له‌سه‌ر کردن، وه نه‌گهر تیر بوویت ئه‌وه به‌لگه‌یه له‌سه‌ر گه‌راندنه‌وه‌ی مالیک بۆت.

خواردن له‌ خه‌ودا خۆراکی گیانی‌یه له‌ ناییندا وه نارده‌حه‌تی‌یه له‌ دنیا‌دا، وه خواردنی سپی خه‌یره بۆ که‌سیک که بیخوات، وه نه‌گهر زه‌رد بوو ئه‌وه نه‌خۆشی‌یه، وه خواره‌مه‌نی ناهه‌نگ مژده‌یه، وه خواردنی ماته‌مه‌ینی و ته‌عزیه خه‌م و خه‌فه‌ته، وه نه‌و خواردنه‌ی په‌یوه‌ندی نی‌یه به‌ کاته‌کانه‌وه ئه‌وه رۆزی و سوودو نوێ بوونه‌وه‌ی پله‌و پایه‌یه بۆ که‌سه‌ن لسی بخوات.

۲- **خۆکوشتن**؛ خۆکوشتن له‌ خه‌ودا، به‌لگه‌یه له‌سه‌ر بوونی ناژاوه‌و ناخۆشی توندو دل‌له‌زین.

۴- **خواستن**؛ نه‌وه‌ی له‌ خه‌ودا بینی که شتیک داوا ده‌کات یان نه‌بخوازی، نه‌گهر نه‌و شته‌ی خۆشه‌ویست بوو ئه‌وه توشی چاکه‌یه‌کی که‌م خایه‌ن نه‌بێ، وه نه‌گهر ناشیرین بوو له‌وه توشی ناخۆشی‌یه‌کی که‌م خایه‌ن نه‌بێ، چونکه داوا کردن شتیکه‌ی درێژ خایه‌ن نی‌یه.

۵- **خانوو**؛ خانوو له‌ خه‌ردا ژنی پیاوه، وه هه‌ندێ جار نیشانه‌ی له‌سه‌ر لاشه‌ی پیاوه‌که، **له‌گه‌ر ماله‌که ساغ بوو** ئه‌وه لاشه‌یشی ساغه، مه‌به‌ست لاشه‌ی پیاوه‌که‌یه، وه نه‌گهر لار سوو نه‌وه لاشه‌یشی وایه، نه‌وه‌ی له‌ خه‌ودا بینی چوه‌ته سه‌ر مالیکه‌ی نه‌ناس نه‌وه نارته‌تیکه‌ی پیکاره به‌ قه‌ده‌ر نه‌و ماله، ماله‌ی تاریکیش نافرته‌تی ره‌وشت خراپه، وه نه‌گهر نارته‌ت بینی نه‌وه پیاوه‌که‌ی وه‌هایه، وه خانووی نادیار له‌ خه‌ودا نیشانه‌ی گۆژه.

۶- **خه‌نده**؛ خه‌نده له‌ خه‌ودا نیشانه‌ی دل‌خۆشی و ناسووده‌یی‌یه.

۷- خورما: خورما له خودا بۆ كەسى بېيىنى بارانە، وە بۆ كەسى بېخوات رۆزى يە و خورماى ھەلگىراو مالى ھەلگىراو.

۸- خۆل: بېيىنى خۆل يان رۆشتن بەناو خۆلدا، يان ھەلگرتنى ھەندى لەو خۆل ماناي ئەو يە سامانىكت پىن ئەگا، بەلام ئەگەر خەوت بېيى مائەكەت پاك ئە كەردەو لە خۆل يان رەشەباى خۆلازىت ئە بېيى ئەو نىشانەى سەرھەلدانى دۆراندنە.

۹- خۆبە زل زانين: خۆبە زل زانين لە خودا نىشانە يە لەسەر رۆزى و پەلو پاىەو بەلاو كۆتايى يە كەى خراپە.

۱۰- خۆشەو بىستى: خۆشەو بىستى لە خودا نىشانە يە لەسەر نارەحتى و خەفەت لە ناگادارىدا، بۆ نەخۆش ھەژارى و مردنە، بۆ بىجگە لە نەخۆش نارەحتى و كەم دەرامەتى يە، و دەلئىن ئەگەر خەوت بېيى كەسىكى ديارى كراو تۆى خىش ئەوئ، ئەوئ نىشانە يە ئەو يە تۆ خەرىكە بە تايبەتى ئەوت خۆش ئەوئ.

۱۱- خەنە تىگرتن: خەنە تىگرتن بۆ ئافرەت لە خودا رازاندنەوئ جوانى يە، وە بۆ پىاو فېل و راگردنە.

۱۲- خەنجەر: خەنجەر لە خودا بەلگە يەو سوودە لە دنيا دا كە ھەلگەر كەى توش دىت يان بىرايەك لە گەلئى دا ئەبى يان ھاوئى يە راستگۆ ئەبى لە گەلئى يان خزمەتكارى خزمەتى ئەكات. وە كەسى بېيىنى نىشانەى ئەو يە ئەچىتتە ناو جەنگىتى راستە قىنەو، ئەوئ بە دەستىو بىت نىشانەى ئەو يە پىنى سەرئە كەوئ، ئەگەر خەنجەر كە بە كەسىكى تر بوو ئەو دوزمن سەرئە كەوئ بەسەرتا.

۱۳- خىشل: پۆشىن خىشل زىويان ئالتوون لە خودا نىشانە يە لەسەر ترس، وە خىشلى پىاو پەيوئە كە يەتى، وە دەلئىن خىشل نىشانە يە لەسەر جووت بوون.

۱۴- خەيار: خواردىنى خەيار لە خودا ماناي گەيشتنە مەبەستە لە فرمائىكى گەورەدا، بە تايبەتى ئەگەر خەيارەك زەرد بى، وە بۆ كەسى ژنە كەى سلك پىر بىت ئەو كچى ئەبىت، وە خەيار لە كاتى خۆى دا رۆزى يەو بىجگە لە كاتى خۆيشىد نەخۆشى يە.

۱۵- خه‌رتە له له خه‌ردا بۆ كه‌سى بېخوات نيشانه‌ى ئه‌وه‌يه ژه‌هر خوارد
له‌بى يان ده‌كه‌وتته ناو كيشه‌يه كى پيسه‌وه.

۱۶- خوين؛ ده‌رچوونى خوئينى سوور له لاشه‌ت له خه‌ردا نيشانه‌ى ده‌رچوونى سامانه
له ده‌ستت. وه ده‌لتين له‌ش ساغى‌يه بۆ لاشه‌ت و زياد بوونى رۆزى و گوزه‌رانتته، وه رژانى
خوينى پيس له لاشه‌ت چاك بوونه‌وه‌يه له نه‌خۆشى.

۱۷- خانه‌ى ناديار؛ خانووى نانا‌شكرا له خه‌ردا رۆژى دواى‌يه.

۱۸- خانه‌ى ديار؛ خانووى ئاشكرا له خه‌ردا دنيا‌يه به قه‌د نه‌ندازه‌ى حالى دنيا.

۱۹- خۆله‌ميش؛ بينينى خۆله‌ميش له خه‌ردا نيشانه‌يه له‌سه‌ر كردارى خراب.

۲۰- خشۆكه‌كان؛ خشۆكه‌كان وه‌كو كيسه‌ن و تيمساح و مارو توله‌ مار له خه‌ردا
هه‌مروى نيشانه‌يه له‌سه‌ر دووبه‌ره‌كى و دوژمنايه‌تى.

۲۱- خه‌يا لاوى؛ خه‌يا لاوى له خه‌ردا ماناى ئه‌وه‌يه كه‌وا چه‌ند بېر‌كردنه‌وه‌و ناخۆشى و
غمه‌ت هه‌يه نىستا جه‌نجالى كردوويت.

۲۲- خۆر؛ خۆرى گه‌شاهه له خه‌ردا نيشانه‌ى ئه‌وه‌يه به‌ختياريت لىوه نزىكه، بينينى
خۆرى هه‌له‌هاترو له خه‌ردا نيشانه‌ى ئه‌وه‌يه هاورىكه‌ت دلپاكه بۆ تو، بينينى خۆرى
رووناكى ده‌ر له خه‌ردا نيشانه‌يه بۆ سه‌ر كه‌وتن و ده‌رچوون، بينينى خۆرى داپۆشراو له
خه‌ردا نيشانه‌يه له‌سه‌ر بوونى رىگره‌كان، خۆرى سوور له خه‌ردا نيشانه‌يه له‌سه‌ر جه‌نگ
بان فيل، بينينى خۆرى ئاوا بوو له خه‌ردا ئاگادارى‌يه بۆ ئه‌و كه‌سه‌ى كه به دلپاكت
داناره، خۆرى ئاسايى له خه‌ردا رهمه‌ بۆ يه‌كئى له باروك و داىك يان بۆ دادگه‌ر، وه بينينى
هه‌له‌هاتنى خۆر له ماله‌ كه‌تدا نيشانه‌ى جووت بوونه ئه‌گه‌ر عازهب بيت، وه نيشانه‌ى پله‌و
پاىه به ده‌ست هيتنان و زياد بوونه له رۆزىدا ئه‌گه‌ر هاورسه‌رت هه‌بى. ئه‌گه‌ر ئافه‌رت
خۆرى بينى له ماله‌وه يان هه‌له‌هاتبوو، ئه‌گه‌ر ميترده‌كه‌ى بازرگان بوو قازانج نه‌كات
سايادا، وه ئاوا بوونى خۆر له خۆر ئاواوه به شىوه ئاسايى‌يه كه‌ى وه‌كو هه‌له‌هاتنيه‌تى له
ماناى خه‌وه‌كه‌دا، وه دانىشتن له‌به‌رده‌م خۆردا به ده‌ست شاتنى رۆزى و به‌ره‌كه‌ته، ئه‌وه‌ى
هورى بينى له خۆر ئاواوه هه‌له‌هات يان له خۆر هه‌له‌هاتره ئاوا ئه‌بوو ئه‌وه نيشانه‌يه له‌سه‌ر

چاودروانی رووداویکی نانا سایی و ناشکرا بونی شتیکی نادیار، نه گهر نه خوش بیټ چال نه بیټه وه.

۲۲- خوارنده وه؛ خوارنده وه له خهردا به هه موو جوړه کانی یه وه، هه موو خوارنده وه یه کی رهنگ زهردو نیشانه یه له سهر نه خوشی، به لام خوارنده وهی وه نه وشه یی نیشانه یه بۆ چاک بوونه وه، وه خوارنده وهی ههنگوین و سیو و ئار خوارنده وهی تام و چیتیان هدیه بۆ دهوله مەندان خیره بۆ هه ژاران خراپ و پیسه، خوارنده وهی ماستاو له خهردا نیشانه یه له سهر زانست و دهروازه، وه خوارنده وهی ئاو نیشانه یه له سهر ته مهن دریتیسی، وه خوارنده وهی گیراه نیشانه یه له سهر نه مانی نه خوشی نه گهر خه و بینه که نه خوش بیټ، وه نیشانه یی نه خوشی یه نه گهر له ش ساغ بیټ، وه خوارنده وهی شتی سروشتی نیشانه یه بۆ ریز، وه دهرمانی سهر نیشه له خهردا نیشانه یه بۆ چاره سهر کردنی ناکوکی درژمنان، وه ههروه ها خوارنده وه ساردو سه هۆلی یه کانیش، نه وهی له ئاوی ده ریا بخواته وه ده سالات به ده ست نه هیستی به نه ندازه یی خوارنده وه کی، یان ژیانیکی خوش نه گهر ئاوی ده ریا که روون بیټ، به لام نه گهر ئاره کی لیل بوو، نه وه تووشی ترس و نارحه تی و غم ده بیټ.

۲۴- خیار، چاکه؛ خیر له خهردا نیشانه یه له سهر راستگویی له تسه دا و راستگویی له خهردا، نه گهر خیریکی چاکت کرد له خهردا نه وه به ره سات ده خریتته هه موو شتی کته وه.

۲۵- خوزری؛ نه وهی له خهردا خووری له بهر نه کرد نه وه سامانیکی کوکراهی زۆری ده ست نه که وی، نه وهی له خهردا بینی له سهر خووری نوستوه نه وه سامانیکی گه وریه یی چنگ نه که وی له لایهن ژنه که یه وه، وه سووتاندنی خووری له نهردا داوین پیسی و نه مانی سامانه، خه و به کرین یان فرۆشتنی خووری به وه هه ر جوړی بیټ یان هه ر رهنگی نیشانه یی سهر که وتنه له نیشدا وه بینینی چوار پچه که به خووری به وه نیشانه یی سهر که وتنه که په یوه ندی به هاوړیبه کته وه هدیه.

۲۶- **خاچ**: خاچ له خه‌ودا گه‌شبینی باشه و نیشانه‌ی هی‌راو نه‌مانی هه‌م‌ور نارده‌تی‌یه‌که.

۲۷- **خواردن**: خواردن له‌خه‌ودا به‌مانای خواردنی مه‌عنه‌وی دیت له‌خوا‌ره‌وه له‌نیشتماندا وه‌له‌هدق و شه‌ره‌فدا.

۲۸- **خنکان**، **نوقم بوون**: خنکان له‌ناری پاک و ده‌ریای نارام له‌خه‌ودا مانای نوقم بوونه له‌خوشی دونیادا، وه‌له‌سه‌ر فیتنه‌ی دین و دنیا، وه‌نوقم بوون له‌ناوی لیل و شه‌پۆلای نیشانه‌یه‌له‌سه‌ر نارده‌تی‌یه‌کی رووخینه‌ر که‌تروشی ده‌بیته، نوقم بوونی نه‌خۆش له‌ده‌ریادا نیشانه‌یه‌له‌سه‌ر مردنی.

۲۹- **خه‌لۆوز**: خه‌لۆوزی گپ‌دار له‌خه‌ودا نیشانه‌یه‌له‌سه‌ر به‌خته‌وه‌ری و سه‌رکه‌وتن.. خه‌لۆوزی خۆله‌میتش نیشانه‌ی ماته‌مینى و وه‌فایه.

۳۰- **خویندنه‌وه**: نه‌گه‌ر خه‌وت بینى نه‌خوینسته‌وه‌یان رازیت له‌خویندنه‌وه‌که‌ت نه‌وه‌چاره‌روانى هه‌والتیکی خۆش بکه، وه‌نه‌گه‌ر رازی نه‌بووی له‌وه‌ن نه‌بخوینسته‌وه‌نه‌وه‌هه‌واله‌که‌ناخۆشه.. وه‌خویندنه‌وه‌ی قورئان له‌خه‌ودا یان خویندنه‌وه‌ی که‌میکی سه‌ربه‌رزى و سه‌ربلندی‌یه، نه‌گه‌ر خویننه‌ره‌که‌هه‌ژار بیته‌خوا ده‌وله‌مه‌ندی نه‌کات، وه‌نه‌گه‌ر قه‌رزار بیته‌خوا قه‌ره‌زه‌که‌ی بۆ دابین ده‌کات، وه‌نه‌گه‌ر سه‌ریبچی که‌ر بیته‌خوا لسی خۆش نه‌بیته، وه‌خویندنه‌وه‌ی نه‌و سووره‌تانه‌ی زۆرچار به‌سه‌ر مردوودا ده‌خوینتیت نیشانه‌ی مردنی نه‌خۆشه‌که‌یه.

۳۱- **خۆرگیران**: نه‌گه‌ر له‌خه‌ودا بینیت خۆر له‌حاله‌تی گیراندایه، مانای وایه‌تۆ هارپیی‌یه‌کت له‌ده‌ست نه‌ده‌یت.

۳۲- **خواردنی میوه‌یه‌که‌له‌دره‌ختیکی کۆن**: مانای ده‌ست که‌رتنی میراته‌له‌خزمیکی نزیکه‌وه.

۳۳- **خشل**: خه‌ر به‌خشله‌وه‌مانای به‌خته، وه‌به‌خشینی خشل له‌خه‌ودا مانای هه‌ستی راسته‌قینه‌و نارزه‌زوه‌له‌جووت بوون، وه‌ده‌لین خه‌و به‌خشله‌وه‌نیشانه‌یه‌له‌سه‌ر ده‌وله‌مه‌ندی و سامان و به‌ختیاری وه‌نه‌وه‌ی به‌ختیاریت بۆ به‌دی ته‌هینى له‌ژياندا.

۳۴- **خوئی**: خمو بینین به خوئیو نیشانه‌ی رازی بوونه به ژیانی رابردو رازی نه‌بوون به ژیانی نیستا، نیشانه‌یه له‌سه‌ر باشی گوزهران له دوا روژدا.. وه خوئی سپی له خوا ترسانه له دنیا، نه‌وی بینی به خوئیو شتیکی خوارد نه‌وه له دنیا‌دا به‌شتیکی ناسان ده‌ساجینیت، نه‌وی له خه‌ودا خوئی بینی ناسایشی له ژیاندا ده‌ستگیر نه‌بی.. نه‌وی له خه‌ودا خوئی ده‌ست کهوت تووشی نارچه‌حتی و نه‌خوشی نه‌بیٔت. وه نه‌لین خمو به خوئیو به‌ختیکی ناسوده‌ی پیویه.. نه‌گهر به بی نومیدی به دوی خوئی‌دا گه‌رایت یان گوشت نه‌خویت و به هژی نه‌بوونی خوئیو زور نارچه‌حت نه‌بیٔت له‌م دوو حاله‌ته‌دا بریتی‌یه له ناگادار کردنه‌وه که‌وا نارچه‌حتی‌یه‌ک له کاره‌که‌تدا به‌دی نه‌که‌یت و نه‌توانی زال بیت به‌س‌ریدا، نه‌گر چاک گوئی پی‌ی به‌یت.

۳۵- **خه‌وتن**: خه‌وتن له خه‌ردا بی ناگایی‌یه، خه‌وت به‌نوستنه‌وه نیشانه‌ی نارچه‌حتی‌یه له نه‌نجامی پشتگوئی، یان نه‌خوشی‌یه‌وه، نه‌گهر که‌سیکت بینی خه‌وتجوو یان نه‌خوش بوو، ناگاداری‌یه له هه‌وائی ناخوش.. خه‌وتن له‌سر سک له خه‌ودا ده‌ستکه‌وتنی زه‌وی و مال و خزم و منداله، وه خه‌وتن به‌سه‌ر پشتدا له خه‌ودا بی ده‌سه‌لاتی و مردنه.. وه خه‌وتن به‌لادا له خه‌ودا چاکه‌یه، وه هه‌روه‌ها نیشانه‌یه نه‌خوشی‌یه یان مردن.. وه راکشان له‌ژیر دره‌ختدا له خه‌ودا نیشانه‌ی زوری مندال و نه‌ژاده.

۳۶- **خوشیی**: خوشیی له خه‌ردا نیشانه‌ی ماته‌می‌یه، چونکه دژی‌تی، وه له‌وانه‌یه نیشانه‌ی درچوون له تنگه‌تاوی بیٔت، وه له‌سه‌ر ده‌وله‌مه‌ندی و هه‌ژاری.

۳۷- **خوا‌حافیزی**: خوا‌حافیزی له خه‌ردا جیابوونه‌ویه، خوا‌حافیزی پیاو بز ژنه‌که‌ی ته‌لاق دانیه‌تی، وه خوا‌حافیزی هاورئ بز هاورئ‌یکه‌ی جیابوونه‌ویه‌یانه، وه خوا‌حافیزی نه‌خوش ^{بب} کس و کاری یان خوا‌حافیزی له‌یان نیشانه‌ی مردنیه‌تی.

۳۸- **خانوو**: نه‌گهر خانوو که‌ خوش بوو نه‌وه نیشانه‌یه‌کی چاکه، وه نه‌گهر خانوو‌یه‌کی میریی بوو، نه‌وه هه‌والیک له لایهن میریی‌یه‌وه نه‌بیستی، وه نه‌گهر خانوو‌یه‌کی بچووک بوو، به‌لام ریک و چاک بوو نه‌وه ناسوده‌یی خیزانی‌یه، به‌لام خانووی رووخار نه‌وه نیشانه‌یه له‌سه‌ر دژپاندنی ماددی.

۳۹- **خشت**: خشتی لی‌کراوه له خه‌ودا نیشانه‌یه له‌سه‌ر ون بوونی پیاو یان نافره‌ت له که‌سانی خاوه‌ن خانوو‌یه‌که.

۱-دایک: بینینی دایک له خه ودا به تندرستی یی کی باشه وه، به لگه یه له سر ژینیکی دریزو به ختیار.. وه بینینی به مردویی به لگه یه له سر ژینیکی ناخوش.

۲-دارو خوخت: خه و بینین به دارو دودختی سه وزه: خوویکی باشه، دره ختیش له خه ودا زورچار پیاره یان نافرته، نه گهر بینیت سر نه گهری به سر دره ختیکدا دلتیابه له وهی که دهرفته تیکی ناسوده چاره روانت نه کات، نه گهر له خه ودا دره ختیکی برات به بی مانای وایه روخان تیکی ماددی براده ریکت نه بیستی.. به لام نه گهر بینیت خوخت در خته که نه بریت نه وه خوخت تووشی دژاندن تیکی ماددی نه بیست.. وه بینینی دره ختیکی که وتوو به هوی ره شه باوه یان گهرده لوول مانای وایه ناخوشی روو نه دات به هوی له سانه وه.

۳-ده رزی: ده رزی له خه ودا ره مزه بو نافرته تیکی سوود به اش و چاک، وه ددزوو کردن به ده رزی یه ره مژده دانه به جوت بوون. وه پیوه کردنی شتیک تری به ده رزی یه ره ناگاداری یه، له سر یه کن له خه ودا جله کانی به ده رزی نه دوری یه وه به لگه یه له سر سارپژ بوونی زبانی، نه گهر جلی خه لکی پی نه دوری یه وه نه وه ناموژگاریان نه کا و هیوای گونجاندنیان به نه خوازی، وه نه گهر پارچه قوماش تیکی پی پینه نه کردن تویه ده کات له باس کردنی له سینک له پاش مله، وه شکانی ده رزی یان ون کردنی یان دزینی به لگه یه له سر له ده رت دانسی کار تیک له کاره کان.. وه کوتانی ده رزی له شانی که سینکدا به لگه یه له سر تواج لسی.

۴- دلته نگی: دلته نگی مرژډ له خوردا نيشانه يه بڼ نارده حتى له رږزېدا، له وانه يه
دلته نگی نيشانه يې بڼ هه لسره کوه تي خراب نه ناگادارېدا.

۵- ددان: ده لټن خه و بينن به دانه وده باش ني يه، به لام نهم قسه يه به هيچ شتوډيه له
نابڼ پش تي پڼ ببه سترڼ.. نه گهر خه وت بيني دانتي کي نوټ دهرهات ماناي وايه هه وائي
مندالتيک نه ييستي که شوټي تي کي گه وږدي نه يې له جيهاندا. وده خه و بينن ت به وده که
دانتيک له کيس نه ده ديت ماناي وايه تو هه وائي تي ناخوش نه ييستي.

۶- دهرگا: دهرگا له خوردا نيشانه يه بڼ پياوي ماله وه، وده بهر دهرگا نيشانه يه له سه ر
ژنه که ي، وده دهرگاي کراوه سه رده تايه کي نوټ و سه رکه و توه، وده دهرگاي داخراو به ختي کي
داخراو يې سوډه، وده شکانې دهرگا به زور ناخوشي ياسايي يه، وده دهرگا کراوه کان دهرگاي
رږزي يه، وده گږواني دهرگاي مال ببه شينوي گږانه بڼ گوزه راني پياوي ماله که.. وده
ده ره ينانې دهرگاي مال يان که وتني يان سووانې يان شکانې يان دزيني ناخوشي يه بڼي.

۷- دهر وازه: دهر وازه کراوه بڼ له خوردا نيشانه يه له سه ر نه وې هه نگاوي نوټ بڼ
ژيان نه نيټت.. وده دهر وازه داخراو له پيشته وده نيشانه يه بڼ سه رکه و تن دواي ناخوشي.

۸- دهر يا: ناري هيمني روون له خوردا به لگه يه له سه ر پاشايه کي به هيتي گه وږه بڼ
فه رمان سه ر که ي وده زي ره و بڼ وده زي ره که ي سه ر کرده يه بڼ بازرگان که ل و په له که يه تي و بڼ
قوتابي مامو ستا که يه تي، وده بڼ کريکاريش خا وډن کاره که يه تي.. نه وې له خوردا له و ناوې
خورده وده به ختيار نه يې يان فير نه يې به نه دازه ي خا وډنه وده که ي وده ژياني دريژ نه يې به
نه دازه ي نه و ناوې ما وده ته وه، وده نه گهر به مه له دهر يا که ي بري مالي دوژمنه که ي
ده و له مه ند نه يې، وده له ژياني دا سه ر نه که وي، وده له نه خوشي يه که ي رزگاري نه يې نه گه را
نه خوش بيت، وده نه وې بيني له دهر يا دا خنکاره له خوشي دنيا دا نه خنکي.

۹- دږزه خ: بينيني دږزه له خوردا نيشانه يه له سه ر ناگاداري وده چونه ناو ناگره که وده
چونه نار تاواني گه وږه يه.

۱۰- ديوار: ديواري ساده نيشانه يه بڼ ستم وده بڼ گږواني شويني نيشته جي بوون وده
ديواري بهر ز نيشانه يه بڼ سه رکه و تن له دوا رږژدا.

۱۱- دۆلكه: دۆلكه له خهردا نه گهر ناوی پیسی تیا بیت یان تخی بکهویت، نهوه خهویکی خراپه، بهلام نه گهر نارده که یان نهو شلهی تیا بهتی پاک بوو نهوه خهویکی باشه.
۱۲- جبهه: پۆشینی جبهه له خهردا نیشانهیه لهسهه جوت بوونیکئی چاک، نه گهر جبهه که بۆیه کراو بوو نهوه ژنیکه که مندالی زۆره.

۱۳- دانیشتن لهسهه سفره: دانیشتن لهسهه سفره له گهل نهندامانی خیزانه که تدا مانای بوونی تیگه یشتنه له نیتوان تۆو نهواندا، چونکه دانیشتن لهسهه سفره سۆزو خواردن له گه لیاندا لهسهه سفره مانای ناکۆکی نیتوان تۆو نهوانه چونک خواردن ناکۆکییه.

۱۴- دانیشتن له گهل کومهن: دانیشتن له گهل کومهنی خه لک له خهردا نیشانهیه لهسهه هارکاری و تیگه یشتن له گهل په یوهندییه کی بههیتز، وه دانیشتن له گه لیاندا له نهومی سئ بهم یان نهومی چواره یان له بدرزترین خانودا مانای وایه په یوهندییه که ت له بهرزترین په دایه.

۱۵- دانه وئله: نه گهر له خهردا له کینلگه یه کدا دانه وئلهت بینی، یان جوچه نه بخوارد نهوه گه شینییه کی باشه.

۱۶- دز: خه به دزی ناسراوه وه مانای سهردانی میوانیکه، وه نه لئین تارانبار کردنی که سیکئی تره به هه له بهک، وه دزی نه ناسراو نریشتهی مردنه (ملك الموت).

۱۷- دوکانی بازار: دوکانی بازار له خهردا نیشانهی سامان و بازرگانییه به سامانی جوړاو جوړ.

۱۸- دوکانی بازرگانی: وهستان له بهرده مهیدا به بنی بازرگانی نیشانهی قسهی زۆره.

۱۹- دیوار: دیوار له خهردا گوزهرانی پییاد، وه له وانه یه که دنیا که ی بیت.

۲۰- درهوه: درهوه له خهردا به لئینه به گۆران بۆ باشتر، وه باشتر وایه خوت درهوه بکههیت له جیاتی نهوهی که سیکئی تر درهوه بکات.

۲۱- دهرچوون له که شتی: دهرچوون له که شتی له خهردا مانای دهرچوونه له ناخوشی.

۲۲- دەرچوون: دەرچوونی نه خوۆش له ماله کە ی بە بێ دەنگی له خەودا نیشانهی مردنیهتی، وه دەرچوونی به قسهوه نیشانهی ژيانیهتی، وه دەرچوون له دەرگای تهسکهوه نیشانهیه له سەر رزگار بوون و ناسایش له شهرو تهنگی که تیایدا یه، وه نیشانهیه له سەر په شیمان بوونهوه نه گەر دەرچوونه که بۆ گهردرونیکی فراوان بیت.

۲۳- دووعا: پارانهوه له خوای گهوره نه گەر له خەودا پارانهوه کەت لێ وه بگری مانای وایه خوا وه لامی دوعاکه ی داوختهوه، وه پارانهوه ی په نهان نیشانهی کوره، وه نه گەر به هاواره بوو دوعاکه نیشانهیه له سەر ناره حتی و ناخوۆشی.

۲۴- دهرمان: خواردنی دهرمان له خەودا مانای وایه سامانیک چاوه پوانته یان زانستیکت دهستگیر نه بێ، وه نه گەر دهرمانه که بۆ نهدار بوو نیشانهی جوت بوونه بۆ هه رزه کارو منداله بۆ نه زۆک وه وه له مهنده ی به بۆ هه ژار، به لام نه گەر دهرمانت به کدسیکی تر نه دا، نهوه نیشانهی نهوه یه شتیکی به نرخ ین نه که یهت، وه ده لێن خواردنی دهرمان له خەودا نیشانهیه بۆ چاک بوونهوه ی خیرا.

۲۵- دنیا: دنیا له خەودا ناهه رته وه کو چۆن ناهه رت دنیا یه، نهوه ی بینای دنیا ی بۆ ناسان بووه نهوه ی نه یه وێ به دهستی هیناوه نهوه هه ژار نه بێ.

۲۶- دووکه ل: دووکه ل له خەودا خیرو به ره که ته، نه گەر له مال چوویه دهر یان دووکهان وه بۆ که سی ته نگه تاو بگری نیشانهی دۆزانه، وه ده لێن خهوی دووکه لاری باش نی یه به ناگاداری دانه نری.

۲۷- دووه ل: دووه ل له خەودا ماله به ریژه ی ماوه ی مانه وه ی وزۆریه که ی.

۲۸- دۆلاب: دۆلاب له خەودا نیشانهی دهردی سه ری یه نه ساماندا، نه گەر خالی بیت، به لام نه گەر دۆلابه که پر بیت له پۆشاک نهوه نیشانهی سه ره که و ته.

۲۹- ده رزی: ده رزی له خەودا نیشانهی ناخوۆشی یه له گه ل هاوړی یان دراوسی دا، وه خهوت به وه ی که چوویته دهر وه یان نازار درایت به هوی ده رزی یه وه نهوه که سیکی تر په شیمان نه که یته وه، خه وه که دا بنی به وه ی که ناگاداری یه وه نه توانی له ته نگ و چه له مه دور که وینه وه.

۲۰- دالان: دالانی دريژ له خهودا ريځگای ژيانه.

۲۱- داسټن، نأودان: نأودان دژي تينويتی، له خهودا نيشانه يه له سهر ناسانی دواي نارهحتی، وه به جی هينانی پتويستی، وه دهوله مهندي يه دواي هه ژاري.

۲۲- دزي: دزي له خهودا نيشانه يه له سهر بوونی چند كه سيك به چوارده ورته وه كه جينگي متمانہ نين.

۲۴- داپرشته: داپرشتهی نالتون له خهودا به ختيکی خراپه بؤ پياو، ره مزه بؤ روودانی نارهحتی، تياچوونی سامانه به نه ندازهی نهو داپرشته، وه بؤ نافرته رازانه وهو جوانی يه له دنياياندا.

۲۵- ددان كه وټن: ددان كه وټن له خهودا نيشانه يه له سهر ته مهنديکی دريژ، نه گهر بينيت هم موو ددانه كانت كه وټن و به دهست هيلت گرتن يان خسته كونيكره: نهو زؤر نه ژييت تاره كو ددانه كانت نه كه ون، وه ژماره ي خيزانه كه تان زياد نه كات، نهو ي بينی هم موو ددانه كانی كه وټن و لسي گوم بوون نهو كه سه كانی پيش نهو نهو ين، وه ون بوونی يهك ددان ون بوونی هاوړي يه كه يان خزميك.

۲۵- دهوار. خيمه: دهوار له خهودا گه شيبني يه كي باشه، وه چونه ناو دوار مانای سر كه وټن و زال بوونه به سهر به رامبه ره كه تدا، نهو ي دېج به خاوهنی دوار يكي داكو تراو له خهودا نيشانه يه له سهر ده سلات و هيزی.

۳۶- دړك: بينینی دړك له خهودا نيشانه يه له سهر رووداويكي ناسان يان له كوټايدا چاره سهر نه كړی.

۳۷- درهخت: درهخت له خهودا ره مزه بؤ پياو نافرته، درهختی چاك ره مزه: بؤ وتهی چاك و پياوی چاك، وه ره مزيشه بؤ دهر وون و نيشی خه و بينه كه، وه بينینی درهختيکی سهوزی گه شاهه له خهودا نيشانه يه له سهر ژيانیكي به ختيار، وه بينینی درهختی وشك نيشانه يه له سهر ژيانی وشك، وه كه وټنه خواره وه له درهختيکه وه نيشانه يه له سهر دوچار بوونی نارهحتی.

۲۸-۵۵-فنگ: دهنگی مرزف له خودا ناربانگ و باس کردنيه تي، نهودي بينی دهنگی بههيزه له خودا نهوه هاواريه تي له خه لکی، نهودي بينی دهنگی لاوازه نهوه پيچدهوانه ی نهويه، بيستنی دهنگی زولال و خوش نيشانه يه لهسه ر خيرو دهرواجه، وه بيستنی دهنگی نه ناسراوو ناناشرکرا نيشانه يه لهسه ر ناره حه تي، وه بيستنی دهنگی يه کيک له باوان نيشانه يه لهسه ر ژيان، وه بيستنی دهنگی منداله کت نيشانه ی روودانی ناخوشي يه بو ی. وه ده لئين بيستنی دهنگی له خودا قسه ت له گه لدا بکات پتويسته ناگاداری يه کی باشی بکه يت چونکه نامه ياکت لهو که سه وه بو نه هينتی که خوش ت نهوي، وه وا نه بين نه گوازيسته وه بو ناسمان و ناگاداری کاره کت نه بين، نه گه ر قسه که مانايه کی ناشکرای هه بو نهوه چيت پچ نانتی به گوی ي بکه، به لام نه گه ر ناناشرکرا بو وه دلخوش بو نهوه مانای دلخوشي يه، به لام نه گه ر دهنگه که غه مگين بو نهوه ناگاداری يه بو غه م و ناره حه تي.

۲۹-۵۵-هنگی شه پور: نه گه ر دهنگه که ريك و پيتک بو، وه له شتوي ناوازيکی مؤسقيدا بو نهوه خه ريکی خوشه و چاره روانی هه والی باش به، به لام نه گه ر ريك و پيتک نه بو نهوه هه والی که ناخش ده يت.

۴۰-۵۵-دانی خري: ددانی خري له خودا گه وره پيارانی خه و بينه که يه، يان باشترييان، نه گه ر ددانی خري کدوت يان دانه کانی نيشانه يه لهسه ر ناته اوای له ساماندا يان له ده رووندا.

۴۱-۵۵-هکردن: نه گه ر نه خودا که سينکت ده رکرد يان هاوارت ليکرد، نيشانه ی تروش بوونته به کيشه و ناره حه تي زور.

۴۲-۵۵-دريژی ده ست: دريژی ده ست له خودا مانای چاکه و چاکه کردنه.

۴۳-۵۵-دارده ست: نه گه ر له خودا دارده ست به دهسته وه بو نيشانه ی نهويه پشت به پياويکی بههيز نه به ستيت وه نهوي دارای ده که يت وه سه رنه که وي به سه ر دوژمنه که تدار سامانه که شت زياد نه کات، نه گه ر دار دهسته که شکا نهوه نيشانه ی ناره حه تي يه.

۴۴- دیو: دیوی سپی له خهردا نیشانه‌یه له‌سه‌ر غم، وه دیوی ره‌ش نیشانه‌ید له‌سه‌ر به‌خته‌وه‌ری، به‌لام نه‌گه‌ر به‌کینکتان قسه‌تان نه‌کرد، نیشانه‌ی مردنی که‌سینکه له‌هاورپی یان له‌که‌س و کار.

۴۵- ده‌رگا داخستن: نه‌وه‌ی له‌خه‌ردا ده‌رگایه‌کی ناسنی دانه‌خست نه‌ود ژنیکی خانه‌دان نه‌هینتی نه‌گه‌ر هه‌رزه‌کار بی‌ت، وه نه‌گه‌ر ژنی هه‌بی لسی‌ی جیا نه‌بیته‌وه.

۴۶- دابیژان: دابیژان له‌خه‌ردا نیشانه‌یه له‌سه‌ر به‌ده‌ست هینانی شکو‌داری و له‌سه‌ر ته‌واو بوونی پاره، وه له‌سه‌ر جیا‌وازی کردنی قسه‌ی چاک و خراب.

۴۷- دراو: دراوی برۆنزو نی‌کل له‌خه‌ردا قسه‌ی ناشیرین و نه‌راندنه، وه دراوی زیو رۆزی باشو سه‌رکه‌وتنه له‌کاروباردا، وه دراوی کاغه‌ز قسه‌ی خراپه.

۴۸- دۆراندن: خه‌وت به‌دۆراندنه‌وه له‌کاره‌که‌تدا یان خو‌شه‌ویسته‌که‌تدا یان له‌ژیا‌نتدا مانای سه‌رکه‌وتنه له‌و کارانه‌دا.

۴۹- درۆ: درۆ له‌تەفسیردا مانای نارەحەتی نوێ‌یه، نه‌گه‌ر که‌سیکت بینێ درۆی له‌سه‌ر نه‌کردی مانای وایه که‌سی هه‌یه ناپاکیت له‌گه‌ل نه‌کات.

۵۰- ده‌وله‌مه‌ندی زۆر: ده‌وله‌مه‌ندی زۆر له‌خه‌ردا مانایه‌کی نی‌یه نه‌وه به‌بی تو سامانیکی زۆر داوا نه‌که‌یت کاتی به‌ناگایت بۆیه له‌خه‌وه‌که‌تدا ره‌نگ نه‌داته‌وه.

۵۱- دز: دز له‌خه‌ردا فریشته‌ی مردنه یان هاتنی سه‌فه‌ر که‌رتکه یان داوا که‌ری، وه ده‌لین نه‌خۆشی و ده‌رده، نه‌گه‌ر دزه‌که ره‌ش بوو نه‌وه ره‌شی‌یه نه‌گه‌ر سپی بوو نه‌وه به‌لغه‌مه، نه‌گه‌ر زه‌رد بوو نه‌وه زه‌ردی‌یه، نه‌گه‌ر سوور بوو نه‌وه خوینه، وه ده‌لین نه‌گه‌ر دز چه‌وه مالی‌که‌وه نه‌وه له‌سه‌رچاوه‌یه‌کی دیاری نه‌کراوه‌وه ده‌به‌خشی به‌خاوه‌نه‌که‌ی، وه دز گرتن له‌خه‌ردا نیشانه‌یه له‌سه‌ر نارەحەتی ماددی.

۵۲- ده‌ست کردنه‌هل: ده‌ست کردنه‌هل له‌خه‌ردا نیشانه‌ی سۆزه، نه‌وه‌ی ده‌ست بکاته ملی که‌سی نه‌وه تی‌که‌لاوی نه‌بی‌ت، نه‌وه‌ی ده‌ست بکاته ملی دو‌ژمنه‌که‌ی نه‌وه ناشت له‌بیته‌وه له‌گه‌لیدا وه دو‌ژمنایه‌تیان نامینتی، نه‌وه‌ی بینێ ده‌ست نه‌کاته ملی نافه‌رتی نه‌وه

دهست نه کاته ملی دنیا وه دهست کردنه ملی پیاو نیشانه یه له سهر دهست کردنه مل و دهست گېژی و یارمه تی دان.

۵۳-دهسته سپ: دهسته سپ له خودا نیشانه ی خو شه ویستی یه وه دهسته سپی جوان و خاوین و رهنگین نیشانه یه له سهر جووت بوون، وه دهسته سپی سه رسورپه یته نیشانه یه له سهر جیابوونه وه له خو شه ویستیدا، وه دهسته سپی پیس نیشانه ی به خت خراپی یه.

۵۴-دانهر: بینینی دانهر له خودا مانای نارچه تی یه له نه نجامی کاری نه ده بییدا یان تاییه ت به کتیب و روژنامه کان.

۵۵-دواندنی سه رکرده کان: دواندنی سه رکرده کان و دواندنی پادشاو سه رکرده کانی ده ولت و وه زیره کان له خودا مانای به رزی و شهرف و پیاوه تی و سه رکه وتنی خیرایه.

۵۶-دان، هه لو: له خودا نه گهر به فری به هتواشی نه وه ناگاداری یه بز به ختیکی نانا سووده، که مانای دژاندنه .. نه گهر به به رزی قری مانای سه رکه وتنه .. باشر وایه مرؤف به شیویه ک بیینی که به ره و رووی بییت، نه وه ک پشتی له م بییت .. وه بینینی بالنده یه کی گه وه که دانیشی له سه ر هیلانه که ی یان له سه ر دره ختی به به رزی نیشانه یه کی چاکه که مژده ی به ختیا ری پی یه له نیش و کارو خو شه ویستیدا.

۵۷-دارخورما: دارخورما له خودا نیشانه یه له سه ر پیاوی چاک و پیروز وه له سه ر وشه ی چاک، وه بینینی نیشانه ی نه وه یه سه رنه که وی به سه ر نارچه تی نه استدا، وه سه رنه که وی له کاره کانتداو پیاویکی سوودمهند یارمه تیت نه دات.

۵۸-دابه زین: نه وه ی له خودا بیینی له شاخیک نه هاته خواره وه نه وه باشه .. له وانیه دابه زین نیشانه ی ناژاره بی، نه وه ی بیینی له شوینیکی به رزه وه نه هاته خواره وه یا روویه ک یا کۆشکیک نه وه نه گه ریته وه دۆخی جارانی، نه وه ی بیینی له پلیکانه یه کی کۆن. وه نه هاته خواره وه نه وه نیشانه ی جی به جی بوونی ناواته که یه تی، نه گهر پلیکانه که شکاو نه ویش له سه ری بوو نه وه سه ر نه که وی به سه ر دژه که ییدا.

۵۹-دیاری: دیاری له خودا شادی یه، وه نیشانه ی خو شه ویستی و سۆزه، و: نیشانه ی ناشت بوونه وه ی دوو ناکۆکه، وه نه لئین داخواری ژن هیسنانه، نه وه ی بیینی قاپیکی

پیشکش کرا کہ میوهی تیندا بو، نهوه کچه کهی شیو نه کات، وه نه گهر کچی نه بوو نهوه سۆز له نیوانی نهم و خاوهن دیاری یه که دا دروست نه بیت.

۶۰-دهست نوێژ: نهوهی له خهودا بینی دهست نوێژ نه گریت بۆ نوێژ نهوه پارێزراوه لهو درژمنه ی لسی نه ترسا، نهوهی بینی لهش پیسی دهرنه کاشتیکی دهست نه که ویتته وه که لسی دزرا بوو، نهوهی بینی دهست نوێژی گرت و نوێژی کرد نهوه له خه میکی گهوره دهربازی نه بی.. نهوهی بینی به بی دهست نوێژ نوێژی کرد نه گهر بازرگان بی نهوه بازرگانی یه که ی بی سه رمایه یه، نه گهر پیشه ساز بی نهوه جیگای نی یه، نه گهر خاوهنی دهسلات بی نهوه سه ربازی نی یه.

۶۱-دۆن: نه گهر له خهودا بوویت و کۆتایی به گردۆنگه ی گهوره یان شاخ نه هات نیشانه ی نه خوشی یه بۆت یان بۆ که سیکی نازیزت.

۶۲-دهست: نه گهر له خهودا به دهستی راست نیشتم نه کرد مانای سه رکه وتنه، وه به دهستی چه پ مانای دۆراندنه، دهستی راست هیزو گوزهران و دهستکهوت و چاکه ی خه ربینه، نهوهی بینی دهستی درێژ بووه به هیز بووه نه گهر سه رۆک بیت نهوه به سه ر درژمنه که ی دا سه رنه که وی.

❖ دهستی سپی: دهستی سپی له خهودا نیشانه ی قازانجیکی زۆره، وه کاری چاکه و خیزیش.

❖ دهستی درێژ: دهستی درێژ له خهودا نیشانه یه له سه ر هیزو چاکه و درێژی ژیان.

❖ دهستی کورت: دهستی کورت له خهودا نیشانه یه له سه ر به غالهت و که می نه من.

❖ دهستی بپراو: دهستی بپراو له خهودا نیشانه یه له سه ر ته لاقی ژن یان فهوتانی هاری.

❖ دهستی پیس: دهستی پیس له خهودا نیشانه یه له سه ر گوم کردنی پاره له ناپاکی دا.

۶۳-دهریاوانی: مه له کردن له که شتی یه کدا له خهودا به لگه یه له سه ر جووت برونیکی به ختیارو ژیانیکی ناشتی و ناسوده.

(د)

۱-رۆیشتن به شهوردا: رۆشتن به ههوری بێ گهرردا مانای بهدی هاتنی فرمانینکی گهرهیه له زانست و دانایی، وه رۆشتن به ههوری لێلدا ناگاداری و وریا کردنی دیه.

۲-رۆشتن: رۆشتنت به تهنیا له خهودا نیشانهیه بۆ سهركهوتن، رۆشتن له گهل كهسانی تردا كه پێشت نهكهون نیشانهیه بۆ دۆراندن، وه رۆشتنت به درای دۆرماندا نیشانهیه بۆ سهركهوتن و زال بوون، رۆشتن به رینگایه کی ریکدار له خهودا نیشانهی رێك وهستانه، وه رۆشتن بد بهرزو نزمیدا نیشانهیه له سهر له مهرو دواکهوتنی کات، رۆشتن له رۆشنایی دا نیشانهیه له سهر رینمایی و سهركهوتن، وه رۆشتن له تاریکی دا مانای وایه تو بهرهنگاری نارهحهتیك نهبیتهوه كه نایزانی به چ رینگایه کی درباز نه بیت لێ، وه خهون به رۆشتنهوه به رێك به کی دۆزارو نارهحهتدا نیشانهی نهخۆشییه یان دۆرانت یان دۆرانی كه سێکی نازیزت. وه نه گهر له گهل كه سێکدا نه رۆشتی وخۆشت نه ئهویست یان ناکوکیت له گهلدا نه کرد، نهوه ناگادارییه له نارهحهتییه کی داهاتوو که نه توانی ههستی پێ بکهی نه گهر به دانایییهوه ههلسو کهوت بکهیت.

۳-رۆشتن به پێی پهتی: رۆشتن به پێی پهتی له خهودا مانای دوا رۆژینکی پر له سهركهوتن و پر له هدنی بهختیارییه.

۴-رۆشتن به سهر قاچی تهختهیییهوه: رۆشتن به سهر قاچی تهختهیییهوه له خهودا مانای نووشتهیه پیش روودانی کار.

۵-رینمایی: رینمایی دواي گومرایی له خهودا به لگهیه له سهر تووش بوون به خێرو چاکه، وه رینمونی بوون و زانینی راست و پێویستییهکان.

۶- رهنګه کان: نه گهر خدوت بينی به جلیک یان شتیکی رهنګین، نه گهر رهنګه که رهش بسو نهوه نیشانه‌ی دژواندن و ناکوکی و خهفت و نازارو مردنه یان ناگاداری به بۆ هه‌والی ناخوښ.. وه هه‌ندئ جار نیشانه‌یه بۆ سه‌رکه‌وتن و به‌ختیاری.. وه نه‌گهر رهنګه که شین بوو نهوه هاروئیی دلسۆزت هه‌یه، وه نه‌گهر سوور بوو واته به لای سووردا ده‌شکایه‌وه نه‌وه تۆ دوژمنت هه‌یه، وه نه‌گهر سه‌وز بوو نهوه سه‌رکه‌وتن و به‌ختیاریت له پیتشه‌وه‌یه، وه نه‌گهر سپی بوو نهوه نیشانه‌ی جوانی‌یه له نایین و دنیا‌دا، وه ده‌لین به‌لگه‌ی پاک‌ی و ناسکی و بئی تاوانی‌یه، وه نه‌گهر زه‌رد بوو نهوه به‌ختیکی ناسووده چاوه‌رانت نه‌کات نه‌گهر نافرته‌ی بیست، به‌لام بۆ پیاوان نیشانه‌ی نه‌خوښی و لاوازی‌یه، وه نه‌گهر رهنګه کان زۆر بسوون له‌گه‌ل یه‌کتەر نه‌وه گۆرانکاری‌یه‌کی نزیک له نارادا‌یه‌و کار تیکردن له چهند لایه‌نیکی جیا جیا به بۆ تۆ له نارادا‌یه.

۷- رزگاری: نه‌وه‌ی له خه‌ودا بینی رزگاری پئی درا، نه‌وه هه‌موو کات دل نه‌مین نه‌بئی له‌وه‌ی ناگاداری خۆی لئی نه‌کات.

۸- رایه‌خ: رایه‌خ له ته‌فسیردا دنیا‌یه بۆ خاوه‌نه‌که‌ی، وه راخستنی رایه‌خ راخستنی دنیا‌یه‌تی، وه فراوانی رایه‌خ فراوانی رۆزی‌یه که‌یه‌تی، وه بچوکی رایه‌خ و ته‌نکی واتای که‌می ژیان و که‌می کاره، وه قه‌باره‌که‌ی قه‌باره‌ی رۆزی و ته‌مه‌نه، وه رابه‌خی نوئ و فراوان درژیسی ته‌مه‌ن و گۆزه‌ران باشی‌یه، وه رایه‌خی کۆن بوو خیری تیندا‌نی‌یه، وه داخستنی رایه‌خ له‌ نیوان کۆمه‌لکی ناسراودا یان له شوینیکی زانراودا مانای به‌شداری‌یه له رۆزی نه‌و کۆمه‌له له‌و جیگایه‌دا.

۹- ریکخستنی کاروبار: ریکخستنی کاروبار له خه‌ودا نیشانه‌یه له‌سه‌ر به‌رزی هه‌ول دان و چاره‌نووس.

۱۰- رییوی: رییوی له خه‌ودا پیاویکی ناپاکی فیل بازی ته‌له‌که بازی راپایه نه‌راستی.
 ۱۱- رووداو: رووداو له خه‌ودا نیشانه‌یه له‌سه‌ر رووداو له ناییندا، رووداوی بچوک گونا‌هی بچوکه‌و رووداوی گه‌وره‌ش گونا‌هی گه‌وره‌یه، نه‌وه‌ی بینی تووشی نارده‌تی بووه

نه‌وه نیشانه‌ی سهرکه‌وتنیکي مسوگه‌ره بۆی، به‌لام سهرکه‌وتنیکي هیتواش، خه‌ر به رووداوه‌ه نیشانه‌یه له‌سه‌ر ته‌واوبوونی نا‌ره‌حه‌تی.

۱۲- رن‌سین: نه‌گه‌ر که‌سه‌یکت بیینی رنه‌ره‌وه‌ی پی‌ بوو له‌ خه‌ودا، نه‌وه هه‌والی ناخۆش نه‌بیستی، به‌لام نه‌گه‌ر نه‌ت‌رنی‌یه‌وه له‌ خه‌ودا نه‌وه دۆ‌راندن تووشت نه‌بج به‌ هۆی هه‌لسوکه‌وتی هاو‌ری‌یه‌کی درۆ‌زنه‌وه.

۱۳- ری‌حانه: ری‌حانه هه‌مووی نه‌گه‌ر له‌ خه‌ودا بی‌نرا به‌ که‌ندراری نیشانه‌یه له‌سه‌ر گریان و ناخۆشی و خه‌فه‌ت، وه نه‌گه‌ر به‌ جی‌گی‌ری بی‌نرا له‌ شوینی خۆی‌دا، نه‌وه نیشانه‌یه له‌سه‌ر هه‌وانه‌وه‌و جووت بوون، یان کورپ.. ره بی‌نیینی دره‌ختی ری‌حانه نیشانه‌یه بۆ سهرکه‌وتن له‌ کاردا، نه‌گه‌ر خه‌وت بیینی ری‌حانه کۆ نه‌که‌یته‌وه نه‌وه هه‌والی‌کی خۆش نه‌بیستی یان له‌ خۆشه‌ویسته‌که‌ت‌دا به‌خته‌ودر نه‌بیست، نه‌مانه هه‌موویان له‌ کاتی‌ک‌دا ری‌حانه گه‌شاره بی‌ت و رووپاراو بی‌ت.. به‌لام نه‌گه‌ر چله‌که‌ مردوو بی‌ت و ری‌حانه که‌ش سیس نه‌وه خه‌وه‌که‌ت پی‌چه‌وانه‌ی نه‌وانه‌یه.

۱۴- ره‌شه‌با: ره‌شه‌بای ناسان له‌ خه‌ودا چاره‌پوانی ناخۆشی‌یه له‌ دوا روۆ‌تی‌کی نزیک‌دا که‌ نه‌ب‌نامه‌که‌ی دل‌خۆش که‌ر نه‌بی.. وه ره‌شه‌بای به‌هیتز مانای گوژرانی گوزه‌رانه به‌ شیوه‌یه‌کی توندو هه‌رکات‌ه ره‌شه‌باکه هیتمن بوویه‌ه گوزه‌رانه که‌ش هیتمن نه‌بیته‌وه.

۱۵- روون، زه‌یستا: بی‌نیینی روون له‌ خه‌ودا روۆ‌زی و مالی هه‌لاله.. نه‌وه‌ی خۆی پی‌ چه‌ور نه‌که‌کات چاک بوونه‌وه‌یه‌وه نه‌وه‌ی بی‌خوات نه‌خۆشی‌یه، وه روونی زه‌یتون له‌ خه‌ودا زانست و روۆ‌زی و فه‌رو چاک بوونه‌وه‌یه.. وه جووری تر له‌ روون سامانه.. وه هه‌ندئ جار روون نیشانه‌یه له‌سه‌ر رووناک‌ی چاوو رووناک‌ی دل و هه‌ندئ جار نیشانه‌یه له‌سه‌ر دیاری کردنی منداله‌کان.

۱۶- رازانه‌وه: رازانه‌وه له‌ خه‌ودا نیشانه‌یه له‌سه‌ر هه‌ژاری و خراپی گوژهران، نه‌وه‌ی بی‌نی دنیای بۆ رازاوه‌ته‌وه، نه‌وه‌ی داوای کردوو پی‌ی دراوه نه‌وه هه‌ژار نه‌بی.

۱۷-ریشوو: نه گهر له خهردا پوښاکتکت له بهر نه کرد ریشوری پتوه بوو نه گه شایه وه نه وه به لینه به ناسوودیی له خوښه ویستدا یان به ختیاری خیزانی، وه نه گهر تو ریشووت نه دوروی یه وه به بهرگی که سیکدا نه وه په پمانه به هه والی خوښ.

۱۸-رووپوښ، په رده: په رده له سره درگا یان په نجهره یان له خهردا غم و ترسه له ناسایشی داهاتوو.. په رده له سره درگای مال غمه له لایه نافرته وه بو خه ویینه که.. وه په رده له سره په نجهره غمه له لایه که سانیکه وه که ناچنه دلته وه.. وه په رده له سره درگای کارگه غمه له بواوی موچه دا.. ره له سره درگای مزگهوت غمه له لایه سندا.. وه په رده ی پیس غمه و زو به سره نه چې.. وه په رده ی نوی غمی د ریژ خایه نه.. وه په رده ی دپاو به د ریژی د هرویه کی خیرایه، وه په رده ی دپاو به پانی ناموسی خاونه که یه تی.. وه له ریسه وه ی په رده به هه والی نیشانه ی ترسناکی یه کی کت و پری یه.. نه گهر که سیکی ترساو وای نه زانی په رده یه کی به سه ره وه یه نه وه په رده ی به سه ره وه یه.. وه هدرکاتی په رده ی درگا و په نجهره کان گه وره بن نه وه: خه فته و غمی گه وره و توندو تیژن.

۱۹-ره نده: رنه له خهردا نیشانه یه بو زمان نه گهر تیژ بوو، نه وه تیژی زمانه، وه نه گهر سارد بوو نه وه ساردی زمانه.

۲۰-روژوو: نه وه ی بینی له خهردا به روژوه تووشی به رزی و شهرف نه بی، نه وه ی بینی له مانگی ره مه زاندا یه وه به تنها به روژوه یان له گه ل خه لکی دا، نه وه پیاویکی چاک و باوه رداره، نه گهر غمبار بوو خوا د هرووی لی نه کاته وه، وه نه گهر نه خوښ بوو خوی گه وره شیفای نه دات، نه گهر له گومرایی دا بوو خوا ریتمونی نه کات، نه گهر قه رزار بیت خوا قه رزه که ی دابین نه کات، نه وه ی بینی به ده ست نه نقه ست له مانگی له ره مه زاندا روژوه که ی نه شکینتی، نه وه به ده ست نه نقه ست پیاویک نه کوژی، وه کو چون نه گهر بینی به ده ست نه نقه ست پیاویکی کوشتوو له خهردا نه وه له مانگی ره مه زاندا به روژوو ناییت.

۲۱-روژنامه: روژنامه له خهردا نیشانه یه له سره ژن.. نه گهر روژنامه که باش و هه والیکی دلخوښ کهر بوو نه وه نیشانه ی ژنیکی چاکه.. وه نه گهر هه واله کان خوښ نه بوون و شیوه ی سه رنج راکیش نه بوو نه وه نیشانه ی ژنیکی خراپه، روژنامه ی کراهه مژده و

دلخۆشی و سهرکهوتنه بۆ کهسی وهری بگریت، وه درگرتنی رۆژنامه به دهستی راست نیشانهی خیرهو به دهستی چهپ نیشانهی په شیمانییه..

۲۲- راو به تفهنگا: نه گهر خهوت بینی راوت نه کرد به تفهنگ یان گویت له دهنگی ته قهوه بوو، نه وه خهویکی دلخۆشکده، به لام نه گهر نه ترسایت نه وه ناگاداریی نارهحه تییه، وه نه گهر خۆت راوت نه کردو بالنده که یان ناژه له که مردار بوویه وه نه وه نارهحه تییه بۆ تۆ له پیشدا، به لام نه گهر نیچیره که نه مرد نه وه نارهحه تییه که ناسانه.. وه خهو بینینت به وهی که یه کیتی که تۆی راو کرد، نه وه دوژمنیکت ههیه نایناسی.

۲۳- راوی ماسی: نه گهر راوی ماسیت نه کرد، یان بینیت ماسی یه که راو کرا، به راستیی نه وه سهرکهوتنه له کاروباردا.

۲۴- رووناسکی: بینینی رووناسکی له خهودا نیشانهیه له سهر په یامنیتر یان زانست یان رینوومایی، وه هه ندی جار نیشانهیه له سهر هۆشیار کردنه وه بۆ پتویستی نیش کردن له رۆشنایی دا.

۲۵- ریگا: ریگا له خهودا ری نیشاندهری ریگای ژبانه، نه گهر ریگاکه راست و فراوان و پان و سیبه ری بوو، نه وه ژبانی خهویینه که ناسودهیی و ریگاکه ی راست و فراوان و پانه.. وه نه گهر راست نه بوو، وه لاری یان بهرزر نزمی تیدا بوو، نه وه ژبانیشی بهر جویره.. وه ریگای نهینی له خۆبایی بوون و داهینانه، وه ریگای جوړاو جوړ سهرسورمان و له ره له ره، وه ریگای لیتیکچوو نیشانهیه بۆ گومان، وه نه وه ریگاکه ی لسی قهدهغه بگریت، نه وه نیشانهی وه ستانه له کاروباری ژبانیدا.

۲۶- رووتسی: خهوی رووتی نیشانهیه له سهر نارهحه تی، نه گهر خهوت بینی به رووتی له کوگایه که دابهزیت نیشانهی هه یا چوونی فرمانیکه نه فرمانه کانت، نه گهر رووته که له شوینیکی دووردا بوو دوور له چاری خه لکی، نیشانهی نه وه یه دوژمنه که ت ده گهری به درای شوین پینکانتداو ناشی دوژته وه، وه نه لاین رووتی له خهودا نیشانهی بی زیانییه له لایهن دهروون پیسه وه، نه وهی بینی له شوینیکیدا به ته نهها رووته، درژمنه که ی داوای شتیکی لسی نه کات که توانای نییه به سهری دا، نه وهی خۆی بینی یه وه به رووتی له

جینگایه کی گشتی دا نهوه فرمانه که ی بۆ خه لکی ناشکرا نه بیته، نه گهر شهرمی نه کرد له خه لکی به هزی رووتیه که وه نیشانه ی زیانه به سامانه که ی، نه گهر شهرمی له خه لکی نه نه کرد زیاد له حد چووته ناو فرمانیکه وه، به لام بینینی مرۆقی رووت نه وه نیشانه ی چه یاجوون و ترسه، وه بینینی نافره تی رووت له خودا نیشانه ی ناسووده یی و خو شیی، وه نه لئین خه ر به رووتی یه وه نیشانه یه بۆ ناشتی و ناسایش و دوا رۆژی باش بۆ خه و بیننه که، چونکه فرمانه کانی بۆ خه لکی ناشکرا نه بێ و فیلیان لئ ناکات، وه ده لئین به گشتی به ختیکی خراپه بۆ خه و بیننه که.

۲۷- ره و په وه: ره و په وه له خودا نیشانه یه له سه ر به رپه بر دنی گوزه رانی خاوه ن خه و، وه ره و په وه و ره و په وه ی خیرا ره و نیشانه یه له سه ر خیرایی سه رکه و تن، نه وه ی سواری ره و په وه بوو له خودا، نه گهر بیه ری سه فهره بکات سه فهره که ی دوا نه که ری، وه ره ستانی ره و په وه یان کۆمه له ره و په وه یه که له ره و یشتن نیشانه یه بۆ گۆرانکاری حالی خه و بیننه که.

۲۸- رانه ناژهل: بینینی رانه ناژهل له خودا به لئینه به سه رکه و تن.

۲۹- روویه نده: خه و بینین به روویه ندی ره شه وه نیشانه ی جیا بوونه وه یه له وه ی که خو شت نه ری، به لام روو به ندی سپی مانای جووت بوونه.

۳۰- رقی لئ بووشه وه: رقی لئ بووشه وه له خودا خو شه ویستی یه، نه وه ی له خودا بینینی رقی له که سینکه له وانیه بیته هارپی، وه نه گهر بینینی رقی له نافره تی ده بیته وه له وانیه ماری بکات نه گهر هه ردوکیان عازب بن.

۳۱- رووشنایی: بینینی رووشنایی له خودا مانای رینمو مایی و به ختیاریی گه شاهیه، وه هه روه ها رووشنایی به لگه ی ده وه له مه ندی و سه رفرازی و هیتزه هه روه ها نیشانه ی زانست و کورپی چاکه، نه وه ی رووشنایی له بهر ماله که ی دا بینینی کورپیکی نه بێ که به کرداری نه چه سیته وه.

۳۲- روویار: خو اردنه وه له ناوی رووبار نیشانه یه له سه ر ژیانیکی خو ش و کامه ران، نه گهر ناوه که ی روون بیته، به لام نه گهر ناوه که ی لئیل بیته خو اردنه وه لئ نیشانه یه

لهسه ترسان و تۆقین، خۆ شۆردن له ئاری روبار له خهردا غهم و خهفته لانهبات له کاتینکا ههست به ترس نه کهیت له روباره کهدا.

۳۳- راکردن: راکردن له شتیک له خهردا مانای سهرکهوتن و به دهست هینانه، وه ده لێن ههول دانت بۆ راکردن له ترسناکی یهک مانای نارهحهتی راسته قینه یه.

۳۴- رووخانی مال: ویران بوونی مال نیشانهی مردنی خاوه نه که یهتی، وه مردنیش نیشانهی رووخانی ماله، نه وهی بیینی خانوو یهک یان بینا یهکی کۆن تیک نه دا نه وه تووشی غهم و شهڕ نه بێ، نه وهی بیینی خانوو که ی نه پوخنی به سه ریدا یان هه ندیکی نه وه مرۆ قینک له ناویا نه مری، یان خاوه نه که ی تووشی نارهحهتی یه که ی گه وه نه بێ یان رووداویکی گه وه.. وه نه گه ر نافرته تی بنمیچی خانوو که ی بیینی نه پوخا نه وه میترده که ی نه مری. رووخانی به شتیک له خانوو ناته واوی یه له نایندا.

۳۵- رووخسار: رووخسار له خهردا نه گه ر به باشی بینیت، نه وه نیشانهی چاکی حاله له دنیا دا، نه گه ر به ره شی بینیت نه وه نیشانهی مژده یه به کچ، بۆ که سی ژنیکی سک پری هه بێ، نه گه ر ژنه که ی سکی پر نه بییت نه وه نیشانهی تاوانباری یه، وه زه ردی رووخسار نیشانهی ریسوایی ئیره یی و دوو رووی یه.

۳۶- رۆشتن به شهو: خه و بینیت کاتینک که به شهردا نه رۆیت مانای وایه شتیک هه راسانی کردوویت و ته نگی پێ هه لچنیوی.. مه گه ر له و کاته دا مانگ گه شاهه بییت، نه وه هه راسانی کاتینک که ی باش ده بییت.

۳۷- راستگویی: راستگویی له خهردا ئیمان و ئیمانیش راستگویی یه و ده رباز بوونه له فرت و فیل.

۳۸- راستن: راستن له خهردا سه رکه و تنه له خۆ شه ویستی و کاروباردا، به لام نه گه ر ده زووه که به لاری و به نارهحه تی به رپۆه نه چوو نه وه چا که که دوا ی نارهحه تی به ده ست دیت.

(ز)

۱- زهوی ویران: خور به زهوی ویرانه‌وی مانای په‌شیمانی و ترسناکی به وه ده‌لین ره‌مزه بز نافرته‌تی وشک و سه‌سه‌خت.

۲- زهوی دیاری کابو به چاو: زهوی به کی دیاری کراو به چاو ره‌مزه بز نافرته‌تی.

۳- زهویی فراوان: نه‌زانراو: خور به زهوی فراوانی نه‌زانراوه به‌لگه‌یه له‌سه‌ر دنیا.

۴- زهویی فراوانی سه‌وز: خور به زهوی به کی فراوانه‌وه که سه‌وزایی تیندا بیت ره‌مزه بز نایین.

۵- زهوی بی که‌لک: خور به زهوی به کی بی که‌لکوه سه‌ریچی به له نایین.

۶- زهویی کشته‌کالی: نه‌وی له خه‌ودا بیینی زهوی به کی چیتراوی به بییتی هدیوه کشتوکاله‌کشی جوانه، نه‌وه ژنیکی جوان نه‌هیتن.

۷- زهویی وشک و رووت: نه‌وی بیینی خاوه‌نی زهوی به کی وشک و رووته‌نه نه‌وه ژنیکی هه‌ژاری نه‌زوک نه‌هیتن.

۸- زه‌مین له‌رزه: زه‌مین له‌رزه‌له خه‌ودا نیشانه‌یه له‌سه‌ر تیکچوونی ده‌روونی و گرنگیی کوران.

۹- زه‌نگ: خور بیسین به زه‌نگوه نیشانه‌یه له‌سه‌ر بیستنی هه‌والیک نه‌ لایه‌نینکی ره‌سمی به‌وه.. وه ده‌لین خور به زه‌نگی پچر پچره‌وه نیشانه‌یه له‌سه‌ر هه‌والی چاکه، وه خور به زه‌نگی به‌رده‌وامه‌ر: نیشانه‌یه له‌سه‌ر هه‌والی ناخوش.. نه‌گه‌ر زه‌نگه‌که دلخوش‌کهر بوو له‌ره هه‌واله‌که دلخوش‌کهره.

۱۰-زیان: زیان له خودا نیشانه‌یه له‌سەر گوناھو ناپاکی.

۱۱-زەمزم: ئەوەی له خودا بینی که له ئاری زەمزم ئەخواتەوه ئەو نیشانه‌ی چاک بوونەوه‌یه‌تی له نه‌خۆشی و دەرەسەری، بە تاییه‌تی خواردنەوه‌ی بۆ شتیکی تاییه‌تی پێی ئەگات.

۱۲-زەکات: زەکات له خودا نیشانه‌یه له‌سەر زیادبوونی سامان به دوو ئەینده، ئەوەی بینی زەکات ئەدات، نیشانه‌ی گەشه سەندنی سامانه‌کە‌ی و زیادبوونیه‌تی لهو سالدادا، ئەوەی بینی زەکات جیا ئەکاتەوه خوای گەرە کارەکانی ئاسان ئەکات، ئەوەی سەر فێتره (زکاة الفطری له خودا به‌جێ هینا نیشانه‌ی زۆر نوێژی و ئەسبەحات و به‌جێ هینانی فەرزه‌کانیه‌تی ئەگەر قەرزار بێ، وه لهو حاله‌دا نه‌خۆشی تووشی نیه‌ت، ئەوەی بینی زەکاتی مال ئەدات، ئەوه‌نیشانه‌یه له‌سەر خێرو پاراستن له دوژمنان.

۱۳-زەیتوون: زەیتوونی رەش له خودا رۆزی و سامانه، زەیتوونی زەرد غەم و ناره‌ته‌تی و نه‌خۆشی‌یه، وه دەرختی زەیتون پیاویکی سوودمەنده بۆ کەس و کارن، وه ئەلین نافرەتییکی چاکه، وه گەلای زەیتون له خودا نیشانه‌یه له‌سەر ناشتی و رێکپه‌وه‌ی (استقامه‌)، وه بەره‌کە‌ی نیشانه‌یه له‌سەر رۆزی ئاسان و به‌خته‌وه‌ری ته‌واو، وه زەینوون بۆ نه‌خۆش له خەویاندا نیشانه‌یه له‌سەر هێزیان و بەره‌کە‌ی و گەلاکە‌ی نیشانه‌یه له‌سەر رزگاربوونیان لهو نه‌خۆشی‌یه.

۱۴-زۆریی: هەموو زیاد بوونی له لاشه‌و بالاو زمان و ریش و دەست و قاچ پێ‌زۆه زیاد بوونییکی چاکه، وه هەموو زیاد بوونییکی له راده‌ به‌ده‌ر بێز له‌ی کراوه‌و نازاوه‌و ریسوایی‌یه.

۱۵-زینا: زینا له خودا دزی و ناپاکی‌یه، ئەوەی بینی له خودا زینا ئەکات ئەوه ناپاکی و دزی ئەکات.

۱۶-زەردە‌وه‌اله: زەردە‌وه‌اله له خودا نیشانه‌یه له‌سەر بوونی دوژمنی نه‌یتی که له ریسوایی‌دا تەنگ پێ هەلنەچنی.

۱۷- زه‌عفه‌ران: زه‌عفه‌ران له خه‌ودا نيشانه‌يه له‌سه‌ر پياه‌ل‌دان و باشه، نه‌گه‌ر ره‌نگه‌كه‌ي كاري له‌سه‌ر لاشه نه‌كردبوو يان پوشاك چونكه له پيروزه‌كانه، نه‌گه‌ر ره‌نگه‌كه‌ي كاري خۆي كردبوو نه‌وه نه‌خۆشي‌يه بۆ بينه‌ره‌كه.. وه هارپيني زه‌عفه‌ران له خه‌ودا نه‌خۆشي‌يه.

۱۸- زنجير: نه‌گه‌ر خۆتت بيني يان كه‌سينكي تر به‌سترا‌بووه‌وه به زنجير، نه‌وه نيشانه‌ي نه‌ويه تۆ به ناره‌وا تاوانبار كراي، نه‌گه‌ر خۆتت بيني زنجيره‌كه‌ت كرده‌وه يان پچرا نه‌وه هه‌موو شتئ كۆتايي ديت و راستيش ناشكرا نه‌بيت.

۱۹- زه‌هق: خه‌وت به زه‌مه‌قه‌وه نيشانه‌ي نه‌ويه سامانيكت ده‌ست نه‌كه‌وي.

۲۰- زيان: زيان لئ كه‌وتن له‌خه‌دا نيشانه‌ي نه‌خۆشي‌يه، وه نيشانه‌يه له‌سه‌ر خراپي كاروبارو ناشكرا‌بووني نه‌يتي.

۲۱- زه‌رفا: زه‌رف له خه‌ودا نيشانه‌يه له‌سه‌ر قاپ، ده‌لئين نيشانه‌يه له‌سه‌ر ماناي جوان.

۲۲- زانئا: بينيني زانايان و دانايان و فهيله‌سوفان له خه‌ودا مژده‌يه به به‌رزي چاره‌نووس و پله‌و پايه‌و زانايي بۆ خه‌و بينه‌كه، وه بينيني پياوچاكان چاكي‌يه له نايينه‌كه‌يدا.

۲۳- زيو: زيو له خه‌ودا سامان و رۆزي و به‌خششه، وه دراوي زيوي ره‌مزد بۆ سه‌ر‌كه‌وتن و رۆزي باش، وه قاپ و قاچاغی زيوي نيشي چاكه‌يه.

۲۴- زيهر: زيهر له خه‌ودا نيشانه‌يه له‌سه‌ر رۆزي هه‌لال.

۲۵- زه‌لكاو: خه‌و به زه‌لكاوه‌وه يان زه‌وي‌يه خۆري به‌ريكه‌وي خه‌ويكي چاكه، به‌لام نه‌گه‌ر ره‌شه‌با زۆري هيتا نه‌وه ناره‌حه‌تي له ريدايه.

۲۶- زۆرانبازي سه‌گيكي زه‌به‌لاح: زۆرانبازي سه‌گيكي گه‌وره له خه‌ودا زياد‌بووني هارپينيانه.

۲۷- زنجيره: خه‌وت به‌وه‌وه كه زنجيره‌يه‌كت پنيه ماناي پچراني په‌يوه‌ندي‌يه‌كاني نيوان تۆو خۆشه‌ويسته‌كه‌ته.

(ژ)

۱- ژووری رووناک: ژووری رووناک له خودا نیشانه‌یه له‌سه‌ر هیوای چاک و ناواتی به‌ختیار که تا ئیستا به‌سترابووه، وه ئەلێن نیشانه‌یه له‌سه‌ر مژده به زانستی به‌سوود یان کورپی ره‌وانبیتژ بۆ خاوه‌ن ژوور.

۲- ژووری داخرا: خه‌و بینینت به ژووریکسی داخراوه نیشانه‌یه بۆ ئەو ته‌نگی و بی‌زاری‌یه‌ی تووشی بو‌ریت.

۳- ژووری تارێک: خه‌و بینینت به ژووری تارێکه‌وه مانای زۆری بێ تاقه‌تی‌یه بۆ نه‌توانینی چاره‌ی گ‌ر‌ڤ نه‌کان.

۴- ژوور: ژوور له خودا نیشانه‌یه له‌سه‌ر ناسایش و دوا رۆژی باش، ئەو‌ی خۆیی له ژووریکدا بین‌ی‌یه‌وه، ئە‌گ‌ه‌ر ژووره‌که نه‌زانراو بوو یان نامۆ نه‌وه به‌رزترین ناوات به‌ختیاری به‌ده‌ست نه‌هیتنی، به‌تایبه‌تی ئە‌گ‌ه‌ر ژووره‌که فراوان بی‌ت.. به‌لام ئە‌گ‌ه‌ر ژووره‌که ته‌نگ بی‌ت که مانه‌وه تیایدا ناره‌حه‌ت بی‌ت ئە‌وا ناواته‌کانی به‌هیتووشی دیتنه‌ ده‌، وه ئە‌گ‌ه‌ر ژووره‌که ناسراو بی‌ت ئە‌وه به‌پێ‌ی بینینه‌که‌یه، ئە‌گ‌ه‌ر که‌سی‌کی تیندا بین‌ی خۆشی نه‌ویست، ئە‌وه له‌و حاله‌دا ناگاداری‌یه‌کی گ‌ه‌وره‌یه له‌وه‌ی که ئە‌و خۆشه‌ویسته نه‌ی‌لی.

۵- ژماردن: ئە‌گ‌ه‌ر خه‌وت بین‌ی ئە‌ژمیری ئە‌وه به‌ختیکسی باشه، ئە‌گ‌ه‌ر ناره‌حه‌تیت هه‌بێ ئە‌وه کۆتایی پێ‌ دیت، با ئە‌و ناره‌حه‌تی‌یه‌ش کاتی بی‌ت.

۶- ژماره پینج: ژماره پینج له خودا نیشانه‌ی ئی‌ره‌یی پێ‌ برده‌نه.

- ۷- ژماره جهوت: ژماره جهوت له خه ودا نيشانه يه له سه ر كاته كان و رۆژ: كان و
ساله كان و نيشانه ي سه ر كه وتنه .
- ۸- ژن: نه گه ر پياويكي عازبه ت بيني له گه ل نافرته تيكدا نه رۆي كه ژني بوو نه وه
هه والي نه بيستي چاره روان نه كراه .
- ۹- ژهمي خواردن: دروست كردني ژهمي خواردن له خه ودا نيشانه يه له سه ر رووداني
هه والي خوښ، به لام خواردني له خه ودا نيشانه يه كي خراپه .
- ۱۰- ژهر: ژهر له خه ودا نيشانه يه له سه ر زينا .
- ۱۱- ژير خان: ژير خان له خه ودا ماناي شه مزار يه له هه ندي هه لسوكه وت .

(اس)

- ۱- سه رکرده: بینینی سه رکرده له خودا دهستگه و تیکی گه ورده به بو بیندر، وه چاکه یه کی گهره چارهروانی نه کات، نه گهر سه رکرده که رازی و به خنده بوو بو نهو.
- ۲- سه رکده وتن به سه رکده پلیکانه دا: سه رکده وتن به سه رکده پلیکانه دا به لگه یه له سه رکده حارسه رایه تیه کی به ختیارو ژیانیکی ناشتی و ناسوود.
- ۳- سه ره ما: سه ره ما له وه رزی به هاردا هه ژاری به، وه له وه رزی هاویندا رژی به، وه ره شه بای سارد نیشانه ی ناخوشی به، وه ته واو بوونی ره شه باو نه مانی هور نه مانی نهو ناخوشی به به.
- ۴- سهک: سهکی مرؤ له خودا نیشانه یه له سه رکده خه زیندی پاره کی.
- ۵- سهیو: سهیو له خودا هه رلی پیاوه، نیشه که ی و هیوا ی و هه وله کانی، وه هه وله که ی شیرین و چاکه وه کو سهیو، هه لگرتن و خواردن و بوون به خاوه نی سهیو له خودا نیشانه یه له سه رکده سهگیر بوونی توانا و نیش و هیوا به راده ی خواردن و خواستن و خاوه ندرایتی نهو سهیوه.
- ۶- سهالنامه: سهالنامه له خودا نشانه یه بو گزرنی به ختمان، وه وا ده بی مانا که ی نهو به ختیار ی به ی چارهروانی نه که ی به دهستی نه هیتی، هه رچه دندهش زور دریتزه ناکیشی.
- ۷- سهوپاسگوزاری: سهوپاس کردنی خوا له خودا نیشانه یه له سه رکده چاکه زژی، نه وه ی بینینی سهوپاسی خوی گهره نه کا، نه وه رووناک ی و رینمایی به له نایینه که یدا به دهستی نه هیتی.

۸- سزادان: نه گهر خهوت به سزادانه بهی، نیشانه یه لهسه ر تووش بوونت به باره حه تی، وه نه گهر خهوت به سزادانی که سیکه وه بیینی نیشانه یه لهسه ر به دی هاتی داراکاری یه کانت درای هه ولدانیکی گه وره.

۹- سامان: خهوی سامان بۆ هه ژار نیشانه یه لهسه ر داپوشین، وه بۆ دهوله مه ند لهسه ر به رز بوونه وی پله و پایه ی، وه بۆ نه خووش نیشانه ی چاک بوونه وه یه، وه بۆ عازهب نیشانه ی سووت بوونه، وه بۆ سه فه رکه ر گه شتن به موراده که یه تی، وه خه و بیینی به سامانی هارپیکانت نیشانه ی نه وه یه داوای یارمه تییان لی نه که ی.. نه گهر خهوت بیینی بووی به هاردنی سامانیک یان پارده یه که نه وه ناخووشی یه که به م نزیکانه چاوه رواته.

۱۰- سه هۆل: سه هۆل له خه ودا نیشانه یه لهسه ر به خت باشی و چاک بوونه وه له به خووشی، نه گهر نه و که سه خۆی پچ نه شوژد، وه خواردنی سه هۆل له خه ودا نیشانه یه لهسه ر هه ولدان به شوین سامانیکه وه، وه نه گهر سه هۆله که پیس بوو نیشانه ی باره حه تی یه بۆ نه و که سه ی نه یخوات.. به لام نه گهر سه هۆلت بیینی یان شکاندت نه وه نیشانه یه کی چاکه، چونکه نه گهر ژنت نه هینایب نه و، وه سه رکه وتوو نه بیست له ژن هسانه که تدا کاتنی ته واره نه یه.. نه گهر خهوت بیینی لهسه ر سه هۆل خلیسکیئن نه که ی، وه ناگاداری یه بۆت که باشترین ناواتت له ترسناکی و نه نجام نه هاتندایه، یان نه گهر به بیست به باشی خلیسکیئنه که نه که بیست و سه هۆله که ش ره نه ق دارو ناسان بوو، نه وه اراندنه که کو تایی دیت و سه ره نه که ویت.

۱۱- سیر: خواردنی سیر به لیتراوی له خه ودا نیشانه یه تزبه کردنه له تاوانیک.. وه هاردنی سیری کال نیشانه یه لهسه ر خواردنی مالتیکی پیس، وه بۆ نه خووش نیشانه ی هرو چاک بوونه وه یه.

۱۲- سه رپاز: بیینی سه رپاز له خه ودا نیشانه یه ناخووشی یه.. نه وه ی سه رپازی بیینی هه ره شتیک له پاره یان خو شه ویستی یان مه سه له یه که گرم نه کات.. وه نزیک بوونه وه ی سه رپاز له خه و بیینه وه نیشانه یه لهسه ر نزیک بوونه وه ی ناخووشی لی یه وه، وه رت بوونی هه رپاز به لایدا نیشانه یه لهسه ر رت بوونی ناخووشی و روشتنی به خیرایی.

۱۳-سەرتاشىن: ئەۋەي بىنى قىزى سەرى تاشراۋە يان سەرى ئەتاشى نىشانەيە لەسەر خەفەت و نەخۇشى، ۋە تاشىنى چەناگە نە خەردانارپىكى رۆزىيە يان روودانى ناپەھەتەيە، ئەگەر بىنىت كەسىكى تر سەر ئەتاشى ئەۋە ناگادارىيە بە ھەۋالى ناخۇش.. ئەۋەي دلخۇش بوۋ بە سەرتاشىنە جوانەكەي لە خەردا ماناي وايە سامانەكەي لە پەرسىتىدا خەرج دەكات.. ۋە ئەلەين سەرتاشىن نىشانەيە جوانكارىيە بۆ پىپاۋ لە دىيادار پاك و خاۋىنىيە لە رەۋشىتىدا.

۱۴-سەرتاش: سەرتاش لە خەردا ناگادارىيە، ھەرچەندە ئەۋە ناگادارمان ئەكات كە سەركەۋتىنىك لە نارادايە كەمىن دوا ئەكەۋى و دۋاي تىكۆشان پىمان ئەگات.

۱۵-سۈيىند: سۈيىندى راست لە خەردا دەرزازەۋ ئەمانەتە.. ۋە سۈيىندى درۆ دۋاكەۋتن و پەشىمانى ر ھىۋاشىيە لە چاۋخەلكىدا.

۱۶-سۈيىندى تەلاق: سۈيىندى تەلاق لە خەردا بۆ خاۋەن ھاسەر نىشانەيە لەسەر رازىيى بوون بە گۈزەرانى نىستاي، ۋە بۆ كەسى ھاسەرى نەبى نىشانەيە لەسەر خراپى گۈزەرانى.

۱۷-سۈۋوتان: ئەگەر خەۋت بىنى تۈۋشى سۈۋوتان بوۋىت، ئەۋە سامانىكى گەۋرەت بەم زوانە دەست گىر ئەبىن، ۋە ئەگەر خەۋت بە خانۋويەكەۋە بىنى ئەسۈرتا ئەۋە نىشانەيە سەركەۋتنە لە كاروبارى ساماندا.

۱۸-سۈۋىشى پۇشاك: كىرىنى لە خەردا ھەژارىيەۋ لەبەر كىردى ئاشكرا كىردى گۈزەرانەۋ فرۆشتىنە مەنى ھەژارىيە.

۱۹-سەرگە: ئەگەر لە خەردا سەركەت ئەخوارد ناگادارىيە كە تۈۋشى نەخۇشىيەكى ئاسان ئەبىت لە ماۋەي نىزىكەي دۋو رۆژدا، بە مەرجى ئەۋەي كە خواردتەۋە كەم بوۋىن، بەلام ئەگەر زۆر بوۋىن ئەۋە نەخۇشىيەكە درىژە ئەكىشى، ۋە خەۋ بىنىن بە كەسىكەۋە كە سەركە ئەكۋى يان ئەيفرۆشى، يان خەلكى سەۋدای لەسەر ئەكەن، نىشانەيە ئەۋەيە كە تۆ چەند ھەۋالى ئەبىستى كە ھەموۋيان دلخۇشكەر نىن.

۲۰-سەۋۋى: سەۋزەمەنى ھەموۋى لە خەردا چاكە، ھەموۋى رۆزى و چاك بوۋنەۋەيە.

۲۱- سه‌برپین: سه‌برپین له خودا تاوان و سزایه، نه‌وی بینی مرۆڤتیکی سه‌برپیه نه‌وه زولمی لئی نه‌کات.. نه‌وی بینی خزی سه‌برپرا بوو با په‌نا به‌خوا بگریت، نه‌وی چه‌ند که‌سیکی سه‌برپراوی بینی نه‌وه نیشانه‌ی به‌لگه‌ی خیره بو‌ خو وینه‌که به‌ ته‌واوی نه‌و کارانه نه‌یه‌وئ.

۲۲- سه‌برپینی بیچوو: سه‌برپینی بیچوو له خودا نیشانه‌یه له‌سه‌ر مردنی نزیکیک.

۲۳- سه‌برپینی به‌ران: سه‌برپینی به‌ران له خودا وینه‌یه که بو‌ نه‌مانی ده‌روون.

۲۴- سه‌برپینی به‌رخ: نه‌وی بینی به‌رخیکی سه‌برپیه، مندالیکی نه‌مری یان هی که‌سیکی نزیککی نه‌مری.

۲۵- سوار بوونی فرۆکه: سواربوونی فرۆکه له خودا نیشانه‌ی به‌رز بوونه‌وه و پایه به‌زی‌یه.

۲۶- سوار بوونی ئۆتۆمبیل: سوار بوونی ئۆتۆمبیل له خودا مانای گۆزان و گۆزانه‌وه و سه‌رکه‌رتنه.

۲۷- سوار بوونی شه‌مه‌نده‌فه‌ر: سوار بوونی شه‌مه‌نده‌فه‌ر له خودا نیشانه‌ی ته‌نگ و چه‌له‌مه‌یه یان کاره‌ساتیکه له ژیا‌نتدا که چاره‌کردنی چاره‌پوانکراوه.

۲۸- سوار بوونی ماتۆر: سوار بوونی ماتۆر له خودا مانای سه‌رکه‌وتنه له نیش و مالد.

۲۹- سواربوونی پاسکیل: سواربوونی پاسکیل له خودا نیشانه‌یه له‌سه‌ر په‌له کردن و ناره‌حه‌تی.

۳۰- سوار بوونی گۆی درێژ: سوار بوونی گۆی درێژ له خودا نیشانه‌ی نه‌مانی ناره‌حه‌تی‌یه.

۳۱- سواربوونی نه‌سپ: سواربوونی نه‌سپ له خودا نیشانه‌ی سه‌رکه‌وتنی خیرای چاره‌پوانکراوه.

۳۲- سواربوونی به‌له‌م: سواربوونی به‌له‌م له خودا مانای سه‌رکه‌رتنه له کار و خوشه‌ویستی‌دا.

سەرکهوتن به سەر درهختدا هێز چاکهیه، سەرکهوتن به سەر روودا جوت بوونه، نه گهر
یه کێ سەرکهوتنه که کۆتایی هات به قهده بهرزایی یه که شهوه نه بێ به بنکهی،
دابه زینیش دۆران و زیان و فهوتانه، دۆراندنه که به ئاستی دابه زینه که یه تی.

۴۴- سهرنیشه: نه گهر له خهردا سهرت ده نیشا، شهوه بزانه به دهبه خهتیت توش نه بێ
له سهر کاره کهت، وه ناره حهتیه له کاره که تدا.

۴۵- سابوون: سابوون له خهردا نیشانهی سامانه، وه شۆردن به سابوون چاک
بوونه وه یه له نه خۆشی و تاوان و غهه رهواندنه وه یه.

۴۶- سندوق: سندوق له خهردا نیشانهیه له سهر خانوو ژن و دوکان و عه مبار، وه
سندوقی قفل دراو نیشانهیه له سهر پیاو، کۆمه له سندوقی قفل دراو نیشانهیه له سهر
کۆمه له پیاری و له سهر داد گهریش، شهوه بینرا له سندوقدایه یان هاته ده رهوه له سی
یان چووه ناری له چاکه یان خراپه نیشانهیه له سهر جهوه هری روودا وه که له چاکه یان
خراپه.

۴۷- سیبهر: سیبهر له خهردا بریتی یه له هه سانه وه سوودو جیگای سیبهر نه گهر له
هاریندا بوو، وه دانهری به غهه و به دهبه ختی نه گهر له زستاندا بوو، وه نیشانهیه له سهر
ده سه لاتداز چونکه سیبهری خرایه له زه ویدا، شهوه بینا به رهوه سیبهریک نه چوو بۆ
هه سانه وه له ژیریدا له گهرمایی شهوه له غهه رزگاری نه بێ و رۆزی ده سگهر نه بێ، وه
سیبهری ئافرهت مێرده که یه تی، وه ئافرهتی شوو نه کردبوو نه گهر به رهوه سیبهر رۆشیت
له ره پیاریک ماره ی نه کات له خاره نی پلهو پایه یه.

۴۸- سه رزه نشتا: نه گهر سه رزه نشت کرای له لایهن هاورێ یه که وه نیشانهی گهرانه وه یه
بزه شهوه له سهری بووی، نه گهر خهه بینه که سه رزه نشتی خزی نه کرد شهوه نیشیک
له کات که په شیمانی به دوا وه یه.

۴۹- سه رکهوتن: سه رکهوتن له خهردا ژیرکهوتن وه، ژیرکهوتن وه سه رکهوتن وه.

۵۰- سه رگوتن: له لیکدانه وه دا نیشانهیه له سه ر خیرو نیشی چاکه.

۵۱- سه‌گگ: سه‌گی راو یان تاغی له خه‌ودا نیشانه‌ی سه‌رکه‌وتنه دوا‌ی هه‌ولتیکی گه‌وره.

۵۲- سفره: سفره له خه‌ودا رۆزی و وه‌لامی بانگه‌یتشتن و خوش گوزه‌رانی‌یه، وه نیشانه‌ی سه‌رکه‌وتنه به‌سه‌ر دوژمندا، نه‌گه‌ر خه‌وت بینی به سفره‌یه که‌وه خواردنی له‌سه‌ر بوو نیشانه‌یه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی به‌ختیکی ناسوده چاره‌رواته له باره‌ی خوش گوزه‌رانی‌یه‌وه، نه‌گه‌ر خوت سفره‌ت ریتک نه‌خست نیشانه‌یه له‌سه‌ر زۆری کاره خیره‌کانت و زۆری پیاوه‌تیت و خۆشه‌ویستیت بۆ براکانت، وه ده‌لین نه‌گه‌ر له‌گه‌ل چهند هارپی‌یه کدا بوویت و خواردنستان به ناسوده‌یی‌یه‌وه ده‌خواردو که‌سانی تروت بینی نان نه‌خۆن نه‌وه به‌خته باشه‌که‌ت پاش ماوه‌یه‌ک به‌دی دیت، وه نه‌گه‌ر هه‌ولتا خواردن بخۆی له‌گه‌لیانداو بی سوود بوو هه‌ولته‌که‌ت، نه‌وه به‌رامبه‌ره‌که‌ت خۆشه‌ویسته‌که‌ت له‌ده‌ست نه‌سیتی، وه بینینی کورسی خالی به‌ناریک و پیکی بانگه‌یتشته‌که‌ به‌ره‌و کۆنایی نه‌چوو نه‌وه نیشانه‌ی دۆرانه.

۵۳- سارده‌هه‌ولتی‌یه‌گان: خه‌ر به‌خواردنی سارده‌مه‌نی‌یه‌که‌نه‌ نیشانی ناسوده‌یی‌یه له‌دوا رۆژدا، به‌لام نه‌گه‌ر منالان سارده‌مه‌نیان نه‌خوارد نه‌وه نیشانه‌یه له‌سه‌ر قازاغی پاره.

۵۴- سه‌ریازگه: نه‌گه‌ر له‌خه‌ودا له‌سه‌ریازگه‌ بوویت نه‌وه نیشانه‌ی گۆزانکاری‌یه، وه بینینی سه‌ریازگه‌ به‌لینه به‌سه‌رکه‌وتن.

۵۵- سامان: نه‌گه‌ر له‌خه‌ودا سامانیکت ده‌ستگیر بوو خه‌ویکی بشه‌و یان پاره به‌که‌سیک نه‌ده‌یت و خۆشت دلشادی، خه‌ر به‌ون بوونی سامانه‌وه نیشانه‌ی دۆرانه‌وه نه‌وه‌ی تۆی خوش نه‌وی راستگۆ‌نی‌یه، یان هارپیکه‌ت ده‌ست پاک‌نی‌یه، وه خه‌ر به‌قه‌رزکردنی پاره‌وه باش‌نی‌یه به‌تایبه‌تی نه‌گه‌ر قه‌رزاری بیت، یان نه‌ته‌وی پاره‌ی لی قه‌رز بکه‌یت.

۵۶- سه‌رزه‌نشت کردن: خه‌وت به‌غدیبه‌ت کردنی که‌سیکه‌وه نیشانه‌یه‌کی باشه بۆ هه‌والتیکی داهاتوو، به‌لام نه‌گه‌ر که‌سیکی تر غدیبه‌تی تۆی نه‌کرد نه‌وه ناگاداری‌یه له‌ناره‌هه‌تی ناسان.

(نش)

۱- شیر: شیر له خه ودا دهسه لاتنه، نه گهر بینیت نه وه تووشی گه شه و سهر که و تن له بیت له نیشه کانتدا یان شتیکی نوی هه یه له خو شه ویستی یه که تدا، نه گهر نه و شیرهی بینیrote له تهن دروستی یه کی باشدا بوو، ره نه گهر شیره که مردوو بوو یان نه خوش بوو نه وه به لگهی دۆراندنه، وه خه و بینین به سوار بوونی شیره وه به لگه یه بو سوار بوونی ناربه حتی له کاروباردا، وه خه و بینین به شیر ی میینه وه چاکتره له خه و به شیر ی نیرینه وه، به لام خه و به به چکه شیره وه یاری بکات له به رده متا نه وه په یوه ندی هاوری یه کی نوی یه، وه ده لاین سولتانیکی زالمی دهسه لاتنداره. وه ده لاین دوزمنیکی دهسه لاتنداره، نه وه ی شیره که ی بینی و نه یترساند نه وه نه خوش نه که ویت یان به ند نه بیت، وه نه وه ی بینی له شیر را نه کات نه وه رزگاری نه بیت له ری لی ی نه ترسی و تووشی زانایی و دانایی له بیت.

۲- شه پۆل: خه و بینین به ده ریایه کی شه پۆلاری یه وه نیشانه ی ناربه حتی یه له هزه ویستیدا یان له نیشدا با تو له ناریشیدا بیت یان له قهراخیدا شه پۆله کان به رهنگارت بن.

۳- شهل: خه و بینینت به پیایکی شه له وه به لگهی نه وه یه فیلت لی نه کات، وه له گهر خوت له خه ودا شهل بوویت یان نه خوشی یه کت هه یه له قاچتا نه نیشانه ی فیلت کردنه لیت، نه وه له حاله تینکی دژواردایت و نه ته وی رزگارت بیت، نه گهر بینیت ناچینکی ته ختت هه یه به لگهی جه نجالی یه کی نوی یه بو، وه نه گهر بینیت یان گویت لی بوو له یه کی قاچی ته خته ی هه یه یان شده نه وه ناگاداری یه بو هه والی ناخوش.

۴- شایه تومان: نه‌وی له خه‌ودا بیینی دانیشته‌وه له نویژدا‌یدو شایه تومان ده‌لی، نه‌وه خوای گه‌رره ناخوشی نه‌سه‌ر لانه‌بات و پیویستی‌به‌کانی ده‌سته‌به‌ر نه‌کات.

۵- شادومانی: شادومانی مرۆڤ له خه‌ودا نیشانه‌ی مرژده‌و رزگار بوونه، وه نه‌گه‌ر خه‌و بیینه‌که له ناره‌حه‌تیدا بیت نه‌وه خوا رزگاری نه‌کات.

۶- شایه‌تی دان: شایه‌تی دان به‌ راستیی و بی‌ درۆ له خه‌دا به‌لگه‌ی به‌ وه‌فایی‌به، شاردنه‌وی شایه‌تی له خه‌ودا به‌لگه‌ی ته‌ماح و دل‌ پیسی و هه‌ز به‌ تاوان کردنه.

۷- شاخ: بیینی شاخی به‌رز له خه‌ودا نیشانه‌یه له‌سه‌ر هیوای بلندو کۆ نه‌بیته‌وه له ده‌روونی خه‌ر بیینه‌که‌دا، وه هه‌له‌به‌زین به‌ شاخدا نیشانه‌یه له‌سه‌ر نه‌و چاره‌روانی‌یه‌ی خه‌و بیینه‌که به‌رامبه‌ر به‌ سه‌رکه‌وتن نه‌یکات، نه‌گه‌ر له خه‌دا که‌سیکی ترت بیینی به‌ شاخدا هه‌له‌سه‌به‌زی نه‌وه هه‌الی خوش نه‌بیستی، وه نه‌گه‌ر له خه‌ودا شاخی به‌رزی سپیت بیینی مانای وایه چواره‌دورت هیمن و به‌ختیاره، شاخی زه‌رد نیشانه‌یه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی که‌ گوزه‌ران ناسایی‌یه، وه شاخی گۆرراو مانای وایه گوزه‌ران گۆرراوه، وه شاخی سه‌خت مانای وایه گوزه‌ران سه‌خت و ناره‌حه‌ته.

۸- شیفیتی: شیفیتی له خه‌ودا نیشانه‌ی به‌ختیاری‌یه‌کی درپژی هیمنانه‌یه، وه په‌ل کوتانی خه‌وبین نیشانه‌یه له‌سه‌ر نارێکی خۆی.

۹- شوره: نه‌گه‌ر خه‌رتت بیینی به‌ شورا ده‌ورت گیرابو نه‌وه تاوانیکت له لایه‌ن که‌سانی تره‌وه ناراسته نه‌کرئ، نه‌گه‌ر که‌سانی ترت بیینی له‌ناو شورادا نه‌وه نزیکینک پاکیه‌که‌ت نیشان نه‌دا به‌رامبه‌ر به‌و تاوانه‌ی داویانه‌ته پالت.

۱۰- شووشه: بیینی شووشه له خه‌ودا نه‌گه‌ر ساغ بوو نیشانه‌ی ده‌رچوو و گوزه‌ران باشی‌یه وه بیینی شکاره‌که‌ی نیشانه‌ی دۆرانده‌نه.

۱۱- شووشه‌ی زۆر: شووشه‌کان له خه‌ودا نه‌گه‌ر خاوین بوون و پر بوون له شله‌ی روون نه‌وه خه‌وه‌که خوشه‌و ناگاداری‌یه بۆ ده‌ستکه‌وت، به‌لام نه‌گه‌ر شووشه‌کان شکا بوون، نه‌وه نیشانه‌ی دۆزمنه، نه‌گه‌ر خه‌وت بیینی به‌ شووشه‌ی ده‌رمانه‌وه، نه‌وه له باره‌ی نه‌خۆشینکه‌وه بیان نه‌خۆشه‌وه شتیک نه‌بیستی.

۱۲-شایی: خو به شایی یه وه له هۆل یان شوینیکی گهوره له نیتوان خه لکیکی زۆری بانگ کراودا وه زاوات له پالدا بێ یان بووک نیشانه یه له سه ر چاوه پروانی رووداو یکت کۆمه لایه تی و په یوه ندی یه کی سه ره که ره تووانه .

۱۳-شه گر: شه گر له خه ودا نیشانه ی فیل و ساخته کاری یه ، ده لێن خواردنی شه گر یان بینینی یان بوون به خاوه نی له خه ودا نیشانه ی دلخۆشی و چاک بوونه وه یه له نه خۆشی و نه مانی غه م و خه فه ت و گه یشتن به ناواته ، شه کری رووه کی نیشانه ی دلپاکی یه له گو فترارو کرداردا .

۱۴-شه قام: بینینی شه قام له خه ودا نیشانه ی گواسته وه ته له خانویه که وه به خانویه کی تر، وه رزشتنت به شه قامدا نیشانه یه له سه ر ریبازی ژیانته ، رزشتنت به شه قامی فراوان و ریکدا مانای نه وه یه له ژیانته ر یکت و راست و به خته وه ری، به رۆشتنت به شه قامیکی ته سه کدا مانای بوونی ماوه یه که له ته نگه تاوی و ده ل راکتی و نا په ده تی .

۱۵-شه یتان: بینینی شه یتان له خه ودا ناگاداری یه له تر سناکی یان کتی به رکتی که ریک که سه ره نه که ویت به سه رییدا .

۱۶-شه تره فنج: شه تره نج له خه ودا نیشانه یه له سه ر هۆشی گونجاوو ساغ .

۱۷-شیرینی، شه ئۆلاته : خواردنی شه ئۆلاته رازی بوون و قایل بوونه ، خواردنه وه ی شیرینی نیشانه یه بۆ سامانیکی چاوه پروانکراو .

۱۸-شه ووتی ناگادار کردنه وه : شه ووتی ناگادار کردنه وه له خه ودا نیشانه ی ناگادار کردنه وه یه له ناخۆشی یان نا په ده تی یه که که نزیکه روودانی .

۱۹-شایی: شایه تی له خه ودا نه گه ره به مۆسیقاو ناوازه وه بوو، نه وه له و شه یتنه دا که شایی یه کی تیندا نه کری که سه یتک نه مرئ، نه وه ی بینینی خۆی بۆ شایی ناماده نه کات نه گه ره ژنه که دیاری کرا نه وه دنیا یه ره پیتشوازی له نه کا، نه گه ره دیاری نه کرابوو نه وه نیشانه یه له سه ر مردن .

۲۰-شین و زار: شین و زار له خه ودا خۆشی و ناسوودیی یه ، وه بۆ خۆشه ویستان جووت بوونه به م زووانه ، وه بۆ که سانی تر ناسوودیی و به ختیا ری یه .

۲۱- شۆردن: شۆزین له خەردا نیشانهیه لهسەر پاکیهتی، ئەگەر له زستانداو به ناوی سارد بوو نیشانهیه لهسەر غەم و نەخۆشی.

۲۲- شۆردنی دەست: شۆزینی دەست له خەردا مانای حسانهوهیه له نارهحهتی، وه ئەلین بەلگهیه لهسەر بیزاری له شتیك، به تایبهتی ئەگەر شۆزینه که به سابوون بوو.

۲۳- شۆزینی پۆشاک و هەلخستنی: شۆزینی پۆشاک له خەردا مانای نارهزووه له رزگار بوون له هەلەیه که کرابیت، وه نامادهیی بۆ نەمانی هۆکارهکانی ناکۆکی و دله راوکی، وه هەلخستنی جلی شۆزراو مانای راگه یاندنه له نەمانی گومانی خراب و به هەلە تیگه یشتن و نەمانی پرۆپاگه نده مەبهست دارهکان.

۲۴- شانازی: شانازی له خەردا نیشانهیه بۆ مآل و ناسانی رۆژی و دەست.

۲۵- شەبقه: شەبقه نوێ نیشانهی بهخت باشی و سەرکهوتنه، وه شەبقه کۆن نیشانهی نەمانی خۆشهوبستی و بهخت خرابییه، ئەگەر له خەردا شەبقه کەت گوم کردبوو وه به سهری روتی ئەگه رایت نهوه بەم نزیکانه ژن نههینیت یان ههوالی ژن هینان نهیستیت، وه ئەگەر شەبقهیه کی پیس یان ناشیرینت لهسەردا بوو نهوه نیشانهی نارهحهتییه له کاردا یان له خۆشهویستیدا، بهلام ئەگەر شەبقه که خاوین و گونجاو بیت بۆت نهوه چاوهروانی خۆشی بکه، ئەگەر کهسیکی ترت بینی شەبقهیه لهسەر نه کرد، نهوه چاوهروانی ههوالی خۆش به، ئەگەر سەرت سورما به شەبقه که یان ههوالی ناخۆش ئەگەر سورنه ما به شەبقه که.

۲۶- شەمه نده فەر: شەمه نده فەر له خەردا ره مزه بۆ خیرایی و بزواندن و گۆران، وه سوار بوونی گۆرانیکی تیبینی کراوه که روو بدات له ژبانی سوار بووه کهدا، وه خۆ بینینه وه له شەمه نده فەردا مانای تووشی بوونی رووداویکه.

۲۷- شکانی قاچ: شکانی قاچ له خەردا ناگادارییه کی خرابه.

۲۸- شیلم: شیلم له خەردا بۆ که سن بینینی یان بیخوات یان کۆی بکاته وه یان بیکرێ یان لسی بنیت رۆژییه کی گه وریه.

۲۹- شار: نه گهر له خوردا له شاریکی نامۆ خۆت بینی یه وه نه وه گۆرپانکاری یه کی گه وریه .

۳۰- شانۆ: شانۆ له خوردا نیشانه ی ماتهمی یه به هۆی گوم بوونی هاوړی یه که وه به نایبه تی نه گهر خۆت له سهر شانۆ که بیت و به خیره اتنی دانیشتون بکه ی ت.

۳۱- شیلان: خه وه کانی شیلان نیشانه یه له سهر به ختیار ی و به خت باشی و زۆری سامان.

۳۲- شان: شان له لیکدانه وه دا نیشانه یه له سهر شادی، وه داهینان به شان نیشانه ی کاری خیره، نه وه ی قزی به شان داهینی نه وه غمه که ی نامیتنی و حالی باش نه بی و نازاری لانه چی و سوودی پی نه گات.

۳۳- شه پیوور، هیقه نه: نه گهر له خوردا نیه ت بینی یان گویت له ده نگه که یه وه سو، یان به کارت نه هینا نه مانه هه مووی مانای دزپاندنه، وه ده لین ناگاداری و وریا کردنه وه ناماده بوونه .

۳۴- شکستی، دۆران: نه وه ی بینی له خورا شکستی هینا وه نه ترسا و دۆرمنی پیا نه گه شته وه، نه وه تووشی غمه یکی ناره حه د نه بیت له ژیانیدا، نه وه ی بینی له دۆرمنه که ی هه لها ت نه وه سه رنه که و ی به سه ریدا .

۳۵- شه شه مه کویره: شه شه مه کویره له خوردا زۆر خراپه، چونکه نه هاهمه تی به دوا ده یه .

۳۶- شه راکه ت: خه وری شه ریک و شه راکه ت نشانه یه له سهر دلخووشی و قازانج وه بو هه ژار ده وله مه ندی یه، نه گهر شه ریکی که سینک بیت له وه ده وله مه ندر نه بیت، وه شه ریکی پیاویکی ناسرا و ریک و پیکی و ریزی شه ریکانه .

۳۷- شله: شله له خوردا هیرشی دۆرمنه .

۳۸- شیر خوری: خواردنی شیر له خوردا نیشانه یه له سهر پیوستیت به هه ندی درمان، نه گهر له خوردا شیرت نه مژی مانای وایه تو نه چیه نا و تو بیژنکی زۆره وه به رادی نه و مژینه .

(ع)

۱- عه‌وره‌تی مرۆڤ؛ دەرکه‌وتنی عه‌وره‌تی مرۆڤ نیشانه‌ی نه‌وه‌یه تاوانی نه‌کات که مه‌یای نه‌چی پێی.

(غ)

۱- غه‌م؛ خه‌فت له‌ خه‌ردا نیشانه‌ی به‌ختیارییه‌، وه‌ نه‌گه‌ر که‌سیکی توت به‌ر شێوه‌یه‌ بیینی یان پۆشاک‌ی ره‌شی پۆشی بوو نه‌وه‌ هه‌والێک، له‌ دوروه‌وه‌ پێ نه‌گات، نه‌وه‌ی بیینی هه‌رپێکانه‌ی له‌ ته‌نگی دان و غه‌می خوارد، نه‌وه‌ تووشی غه‌م و ناره‌حه‌تی نه‌بیته‌. وه‌ ده‌لێن غه‌م له‌ خه‌ردا نیشانه‌ی عه‌شقه‌، نه‌وه‌ی بیینی غه‌مباره‌ نه‌وه‌ به‌ غه‌مباری و -مه‌فه‌ته‌وه‌ به‌ عه‌شقه‌وه‌ نه‌تلیته‌وه‌.

(ف)

- ۱- **فرمان:** نه‌وی له خه‌ودا بیینی فرمان به چاکه نه‌کات نه‌وه نیشانه‌ی رنکه‌وتنه ، وه نه‌وهی بیینی فرمان به خراپه نه‌کات نه‌وه نیشانه‌ی دووبه‌ره‌کی‌یه .
- ۲- **فهریکه خورما:** فه‌ریکه خورما له خه‌ودا رۆزی‌یه یان نیرراویکی چاکه ، نه‌وهی له خه‌ودا بیینی فه‌ریکه خورما نه‌خوات نه‌وه سوود له مالئیکی حه‌لال وه‌رنه‌گری، وه فه‌ریکه خرما‌ی شیدار مالئیکی نابهرده‌وامه ، وه ده‌لئین خیرئیکی ته‌واوه .
- ۳- **فروشتن:** فروشتن له خه‌ودا به‌رزی و ده‌سه‌لاته نه‌گه‌ر نافرته‌تیک یان پیاوئیک بیگرن و هه‌ژار بن ، به‌لام فروشتن به ده‌وله‌مه‌ندان نه‌وه خه‌ویکی خراپه .
- ۴- **فرین به هه‌ردوو بال:** فرین به هه‌ردوو بال مانای راکردنه له کاره ترسناکه‌کان که دینه‌دی .
- ۵- **فیل:** نه‌گه‌ر که‌سیکت بیینی له خه‌ودا فیلت لی نه‌کات نیشانه‌ی نه‌وه‌یه له ناگاداریدا سه‌رته‌که‌وی به‌سه‌ریدا .
- ۶- **فرمیسک:** فرمیسک له خه‌ودا ده‌روازه‌و سامانه نه‌گه‌ر به گریانه‌وه بیته ، وه به بی گریان تانه‌یه له خه‌وبینه‌که‌و قسه‌ی خراپیش به روویدا نه‌کری .
- ۷- **فرمیسک رژان:** فرمیسک رژان له خه‌ودا نیشانه‌یه له‌سه‌ر خراپی له گوزه‌راندار ناریکی له ناییندا ، نه‌وهی بیینی چاره‌کانی فرمیسکی ده‌رشت باوکی نه‌خوش نه‌که‌وی .. نه‌وهی به چاوی خزیه‌وه فرمیسکی نه‌بیینی نه‌وه له‌سه‌ر حه‌ق نی‌یه به‌رامبه‌ر به منداله‌کانی .

۸- فرپین: فرپین له خودا بهرزبونه‌وه و نابانگ و پله‌یه.. ده‌لین سه‌فهره.. وه ده‌لین راکردنه.. نه‌گهر نافرته‌تی حهوی بیینی له مائی خویانه‌وه بۆ مائی پیاویک نه‌فریت که نه‌ینه‌ناسی، نه‌وه شوری پین ده‌کات.

۹- فرۆکه: له خودا نه‌گهر فرۆکه که له‌سه‌ر زهوی بوو یان له هه‌وادا بوو نه‌وه نیشانه‌ی سه‌رکه‌وته بۆ خه‌و بیینه‌که، به‌لاک نه‌گهر که‌وته خواره‌وه نه‌وه نیشانه‌ی ناگاداری‌یه له دۆرانیکی نزیک.

۱۰- فییل: خه‌وی فییل نیشانه‌یه له‌سه‌ر به‌خت خراپی.. نه‌گهر خۆت بیینی فییلاویت مانای وایه چهند که‌سێ سوود له تیکۆشانه تایبه‌تی‌یه کانت وه‌رده‌گرن.

۱۱- فرۆن: خه‌وت به‌چیشته لێنانه‌وه نیشانه‌ی گۆرانه، وه نه‌گهر فرۆنه که زۆر گهرم بوو نه‌وه به‌خته‌که‌ت ناسووده‌دار ده‌بیته، با فرۆنه‌که‌ش سارد بیته به‌لام تو رازی بیته، نه‌وه به‌ختیکی باش نه‌بیته.

۱۲- فریشته: فریشته له خودا له زۆر حاله‌تدا ره‌مه‌زه بۆ دایک، وه به‌ختیکی باشه به تایبه‌تی بۆ خۆشه‌ویستان.. وه فریشته‌کان گیانه چاکمه‌نده‌کانن که ری نیشانی خه‌و بیینه‌که نه‌ده‌ن و نه‌یانه‌وی بۆ ریگای راست ری‌نمایی بکه‌ن، وه له ریگای هه‌لدیر بیگه‌ری‌ننه‌وه، وه ناگاداری بکه‌ن له‌و راره‌وانه‌ی که تاییدایه‌تی (واته له ریگه‌که‌دا).

۱۳- فنق: فنق له خودا مالتیکه له هه‌ولدان و ماندرو بووندا، نه‌وه‌ی تویتکی وشکی وه‌ک فنق هه‌بی نیشانه‌یه له‌سه‌ر ماته‌مین و هه‌را.

(ق)

۱- قاپ، دهفر: هممو قاپتیکی نار له خودا نیشانهی کهل و پهل، وه نهوهی پیچی بوتری قاپ بۆ سامان وهك سندوق و گونیهو فیشه کدان، نهوه نیشانهیه له سهر دل، وه ههراقپ ک. بشکی نیشانهی نه هاهمهتی و مردنه.. وه نهوهی نه دزران یان نه فرینری له لاپ که دزه که یان رفینه ره که نابینری نهوه فهوتاهه که ناگه ریته وه.. به نهوهی دزه که یان رفینه ره که ی تیادا بناسریت نهوه فهوتاهه که نه گه ری هه یه بگه ریته وه.

۲- قهرد، الفی خه لک: نه گه ر له خودا قه ره بالفی یه کی گه وره، خه لک بینرا نهوه به ختیکی باش و روودا و دیکه کۆمه لایه تی یه.. وه نه لێن نهوه ره مزه بۆ نهنگای بوون.

۳- قاز: خه ر به قازی سپی یه وه مانای خوژی و سهروهت و ساسانه، خه و به قازی ره شه وه نیشانه به بۆ ناگاداری له ناژوهی خیرانی.

۴- قه لآ، بسورج: بینینی قه لای به رز نیشانهی تیروانینه بۆ پاش. رۆژیکی به ختیار.. چوونه سهر سه لاکه سهر که وتینیکی مسوگه ره.. وه دابه زین له قه لآ نیشانهی دۆراندنه.. وه که رتن له سهر قه لآ نیشانهی رقی خوار باوک و دایکه.

۵- قه سابه: قه سابه له خودا پیایوکی دۆژمنه نه گه ر جله کانی پیس بوو، وه هه قۆیه کی به دهسته وه بوو.. به لآم نه گه ر قه سابه که جله کانی پاک بوون نهوه نیشانهی به من درژی یه له دونیادا.. وه قه سابهی ناسراو نه گه ر حالی له خه و که دا باش بوو نهوه بشانه یه له سهر دوا رۆژی باش بۆی.

۶- قه زوان: قه زوانی سهوز سوودی که له پیایوکی نه ناسراوی تونده ره (شدید).

۷- قوڭ: بېنېنى قوڭ بېجگ له کاتې خۆزې نه خۆشۍ به کى تونده، وه له کاتې خۆزې دا نه گهر گه بېوو، خۆش بوو، نه وه بدختيکى باشه، وه نه گهر ناخۆش بوو يان نه گه بېوو، نه وه نېشانه به له سهر ترسان له نارې حاتى.

۸- قهرز: قهرز له خهردا ژير دېستى و سهر شوېرې په.. نه وه بېنى کهوا قهرز نه داته وه، يان حقيک نه داته وه، نه وه سېله ي رحم به جى دېنى يان هه ژارى تير نه کات يان کارى خه لکى ناسان نه کات.

۹- قاپ: قاپ له خهردا ناره ته يان گوزهرانى ماله، نه گهر باش بوو له خهردا يان نرخی زيادى کردبوو نېشانه به له سهر باشى حالى ژن يان گوزهران.. وه فروشتنى قاپ له خهردا بېنېنى نېشانه به له سهر نرابى و ناسايش.

۱۰- قامچى: قامچى له خهردا هيترو دسه لاتمه، خهوت به قامچى په وه نېشانه به له سهر هيترو دسه لاتت، وه به کاره يتننى بو ليدان ماناي بانگ کرده بو راستى، نه گهر ليدراوه که نيتشى پتگه يشت مانانى رازى بوونيه تى به راستى، نه گهر نيتشى پت نه گه ياند نېشانه ي رازى نه بوونيه تى به راستى.. نه گهر له کاتى ليداندا خوین رڙا نېشانه به له سهر ستم، وه نه نهر خوین نه رڙا نېشانه به له سهر راستى.. وه پچراني قامچى له کاتى ليداندا رڙه نى دسه لاتداريکى ليدره، وه چهوتى قامچى نېشانه به له سهر چهوتى کاروبارى ليدره که.

۱۱- قهراغ دهريا: نه گهر له خهردا له قهراغ دهريادا بوويت ماناي نه وه به حذرت له مژده ت و حسانه ويه.

۱۲- قژ: قژى سهر له خهردا ماناي نه وه به به دواى کاروبارى دوا رڙتا نه گهر بيت، نه وه له خهردا بېنى قژى سهرى دريت بوو، نه وه تهمه نى دريت نه بى و رڙو سامانى زيا نه کات به تاييه تى نه گهر قژى قات قات و داهيتراو بيت و خاوه نه کهى دلخۆش بيت پزى، نه گهر خهوت بېنى قژت به دانه يتناو قژت خاوین و دريت بوو نه وه نېشانه به ختياى په، وه نه گهر که سيکى تر قژى خاوین بوو نه وه چاوه روانى هه والى خۆش به.. وه رينى قژى سهر له خهردا نېشانه به له سهر نارې حاتى و زيان.. وه قژى سپى نېشانه ي سهر که وتنه.. وه قژى

ردش نیشانهی په شیمانییہ .. وه قژئی نارپک نیشانهی ناکۆکییہ .. وه قژئی نهرم نیشانهی هیمنی گوزهرانه .

۱۳- قوقه‌ی که له شیر: قوقه‌ی که له شیر له خودا نیشانهی هه‌وال بیستنه بۆ تۆ.

۱۴- قاپ و قاچاغ: قاپ و قاچاغ له خودا رهمزه بۆ خوشه‌ویست .. نه‌گه‌ر قاپینکی جوانت بیینی نه‌وه خوشه‌ویسته‌گه‌ت جوانه ، به تاییه‌تی نه‌گه‌ر خواردنی شیرینی تیدا پینشکده‌ش کرا وه شکانی قاپ مردنه بۆ نه‌خۆش.

۱۵- قاپی پر: قاپی پر له خواردن یان میوه یان نان نیشانهی ده‌ستکه‌وتینکی گه‌وره‌یه‌وه خیرینکی فراوانه .

۱۶- قاپی خالی: قاپی خالی نیشانهی جه‌نجالییہ .

۱۷- قه‌له‌ ره‌ش: قه‌له ره‌ش له خودا رهمزه بۆ پیاویکی خراپه‌کار .. نه‌گه‌ر له خه‌وه‌که‌تدا قه‌له ره‌شینکت بیینی بۆ شوینتیک دهور نه‌فری ، نه‌وه‌ی پئی‌یه‌وه خه‌ریکی نه‌نجامه‌که‌ی باش نه‌بییت ، به‌لام نه‌گه‌ر له خه‌وه‌که‌دا قه‌له ره‌شه‌که بۆ لای تۆ فری نه‌وه ترووشی نارپه‌حتی ده‌بییت .. نه‌گه‌ر له‌سه‌ر لقی دره‌ختیک بینیت نه‌وه هاورپی‌یه‌کی دوو رووت هه‌یه ، نه‌گه‌ر گویت له ده‌نگی بوو نه‌وه چاره‌روانی هه‌والی ناخۆش به .

۱۸- قوماش: نه‌گه‌ر خه‌وت بیینی قوماشیک له‌به‌ر نه‌که‌یت نارپه‌حتی ده‌ورت نه‌داو که‌سی فیلت لسن نه‌کات ، به‌لام نه‌گه‌ر نه‌و قوماشه‌ گۆررا بۆ پۆشاک نه‌وه نه‌و فیلته ده‌گۆرریت بۆ کت و پری‌یه‌کی خۆش.

۱۹- قه‌فه‌ز: قه‌فه‌زی پر له بالنده له خودا نیشانهی به‌ختیک ناسروده‌یه له جوت بووندا . وه به‌ به‌تالی نیشانهی نارپه‌حتی‌یه .. وه بیینی گیانداران له قه‌فه‌زدا نیشانهی سه‌رکه‌وتنه .

۲۰- قه‌فه‌زی مریشک: قه‌فه‌زی مریشک نیشانهی حاله ، نه‌گه‌ر بینیت قه‌فه‌زینکی مریشکت کپیوه مریشکی تیدا‌یه یان مریشکی تی چوه نیشانهی نه‌وه‌یه مالتیک نه‌کریت یان له‌گه‌ل ژنه‌که‌تدا ده‌گوازیتوه بۆ مالتیک نوئ .

۲۱- قفلی شکاو: خه‌ر به قفلی شکاوه‌ره مانای دزی‌یه‌کی چاره‌روانکراوه .

۲۲- قئاوه خواردهوه؛ خواردهوهی قاره له خهردا مانای ماندور بوون و سهرقالییه.

۲۳- قئاوه تیگردن؛ تیکردنی قاره له خهردا مانای دلّه راوکییه.

۲۴- قفل؛ قفل له خهردا نیشانهی ژنه، وه کلیلیش میترده.. نهوهی قفلێکی به کللیل

کردهوه، نهگهر عازهب بی ژن نههینتی.. نهگهر ژنی هینابی نهوه نیشانهی کرداری سینکسییه.. وه بۆی ههیه کردنهوهی قفل نیشانه بیت له سه سهرکهوتن به سه بهرامبه ره کهدا وه نیشانهی کردنهوه له دنیا داو فراوانی رۆزی بیت.. هه موو داخستنێ غه مه و هه موو کردنهوهیه ده روزهیه..

۲۵- قفل داخستن؛ نهوهی له خهردا بیینی قفلێک دانه خات نهوه نیشانهی خواستنی

نافر دیتکه.

۲۶- قیرین؛ قیرین له لیکنده وهدا سامانیکی خیا نه تکارییه.. وه له که دار بوونی

پۆشاک به قیرین ناته واوییه له مووچه دا، وه رژاندنی به مرۆفینکدا تارنبار کردنیهتی.

۲۷- قوتابخانه؛ رۆشتن بۆ قوتابخانه له خهردا نیشانهیه له سه ر ناره زوو بۆ زیاد

بوونی زانست، به لām خه وه به ناره حه تی خویندنه وه له قوتابخانه دا نیشانهیه له سه ر ناره حه تییه به رده وه امه کان، وه نه گهر خۆت وانه ت نه وه نیشانهی به ختیکی چاکه، به لām نه گهر وانه ت نه وه وه هه ندیکت بیر چوو نه وه نیشانهی ناره حه تییه، وه ناگادارییه که تۆ شیاری کاریکی نوێ نیت که هه ز ده کهیت پێی ههستی، له به ر نه وه پێویسته باشت هه ولّ بدهیت تا سه رکهوتوو بیت تیایدا.

۲۸- قه یسی؛ خواردنی قه یسی له خهردا نیشانهی نه خۆشییه، به لām قه یسی سه وز

چاک بوونه دیه، وه زه رد خه رج کردنی ماله له نه خۆشیدا.. وه لیکنده وهی قه یسی له دره خت ژن هینانه.

۲۹- قورنانی پیروژ؛ خه وه به هه لگرتنی قورنانی پیروژه وه مانای داوا کردنی نیازی

خۆیه تی لای خوا و دوا یار مه تی کردنه له په ر وه ردگار.

۳۰- قور؛ نه گهر قورت بیینی مانای ده سه که وتی ماددییه، وه چوونه ناو قوره وه و پيس

بوون پێی مانای وایه که سێ نه یه وێ خۆی بهاریته ناو شه ره فته ره یان تۆ نه بی به

قوربانی هه‌له‌ی که‌سیکی تر که به بێ ره‌وای هه‌ق، نه‌گه‌ر ویستت رزگارت بکات له قوره‌که، نه‌وه نیشانه‌ی نارِه‌حه‌تی داها‌توو؛ و نا‌گاداری‌یه.

۲۱- قاج: نه‌گه‌ر خه‌وت بی‌نی قاجت له حالینکی باش‌دایه، نه‌وه نیشانه‌یه‌کی باشه، به‌لام نه‌گه‌ر به ناوسای بی‌نییت، یان به نیشه‌وه، نه‌وه چاره‌پروانی نارِه‌حه‌تی بکه.. وه نه‌گه‌ر بی‌نییت قاجت نه‌شۆرد به تاییه‌تی له رووباردا یان له ده‌ریادا نه‌وه نیشانه‌ی سه‌رکه‌وتنه.

۲۲- قاپ: قاپ یان شووشه له خه‌ودا نیشانه‌ی نافرته‌ی یان کچ یان کور، وه به پێ‌ی راده‌ی جوانی و دروستی قاپه‌که ناوبراوه‌کانیش جوان و دروست نه‌بن.. وه شکانی قاپ مردنی یه‌کیکه له‌وانه‌ی باس کران نه‌گه‌ر نه‌خۆش بن، وه نه‌گه‌ر نا نه‌وه نارِه‌حه‌تی و ناخۆشی‌یه.

(ك)

۱- **كۆيىر:** له خەردا رەمزە بۆ كۆيىرى له ناستى ھەقدان.. با ھەق ناشكراش بىتت ئەو نايىيىنچ، قسەى پىي ناكات و كردارىشى پىي ناكات، وە چىژ وەرنەگىيەى له راستىي و گەوردىي و زانست.. وە كۆيىرى له خەردا ماناى خۆ كۆيىر كۆردن و وازھىتان و گىلى و دووركەتتەوھىيە له شتى گىرنگ.

۲- **كەپى:** كەپى و كەپ له خەردا ماناى وايە كەپە له ناستى ھەقدان، بىي بەرىيە لىي. وە گۆيى بۆ ناگىيەى و قسەى پىي ناكات، نەبىستنى گۆيەى له خەردا فەسادە له نايىندان ھەپەشەيە له ژيان، لەوانەيە نىشانەى نەمانى ھەسانەردە بىتت.

۳- **كەرويشك:** خەوى ئافرەتى شووكەر بە كەرويشكەوھە ماناى منداڵ بوونە.

۴- **كەج:** خەب بە كچانى جوان و زۆرەو بەلگەيە لەسەر بەختيارى.. بەلام ئەگەر كچەكان لەش و لارىيان لاراز بوو بەلگەيە لەسەر ناخۆشى، بىيىنى كچ لە خەردا نىشانەى ئەوھىيە نىيا پىتھوازىت لى ئەكات.

۵- **كەلك:** بىيىنى كالكەكى سەوز لە خەردا لەش ساغىيەو.. خواردنى كالكەكى گەيوو لە خەردا چاك بوونەوھىيە بۆ نەخۆش و بەربوونە بۆ بەندكرارو بەلام بىيىنى غەم و نەخۆشىيە.

۶- **كوللە:** كوللە لە خەردا نىشانەيە لەسەر سەربازو چەكدارو دەنگە دەنگى ئەوانەى پۆل پۆل شەپۆل ئەدەن.

۷- **كوزەلە:** خواردنى كوزەلە لە خەردا باش نىيە.

۸- کەرى ئاسايى: بىننىنى كەرى ئاسايى ماناي ماندووبىي-ر سوار بوونى نەمانى ئەو ماندووبىيە يە.

۹- كەرى رەش: سواربوونى كەرى رەش لە خەودا نىشانەي لەسەر خىرو سەربلندى و ئاسوددەيى.

۱۰- كەرى وەحشى: كەرى وەحشى لە خەودا نىشانەي تىنكچورنە لە گەڭ ھارويى يە كدا.

۱۱- كۆتر: كۆتر ئەگەر فرى بۆلات يان نىشت بە تۆۋە يان تەتېشكى خۆردا ديار بوو، ئەو خەويكى زۆر پىرۆزە، مژدە يە بە بەختىارى و خىرو خوش گورانى، ئەگەر فرى و لىت دورو كۆرتە، ئەو بىر لە كەسىك ئەكەيتەو كە دورو لىتەو، ئەگەر كۆترە كە مردبوو يان ياز بە بى ھودە ئەتويست بىگري ئەو نىشانەي دۆرانە، ئەگەر كۆترت لە خەودا بىنى بە زىندووبى ئەو چاودويى شادى بە لە خوشەويستىدا، ئەگەر بە مردووبى بىنىت ئەو دۆراندنى تىدايە.

۱۲- كۆترى سىپى: كۆترى سىپى ئەگەر لە خەودا چىلكەي ھەلئەگرت نىشانەي ناشتى يە.

۱۳- كاوپر: كاوپر بچووك ئەگەر قەلەو يارى زان بوو ئەو خەويكى چاكە.

۱۴- سۆزەكە: خەوت بە لەبەركردنى پۆشاكى كۆزەكەو كە كاتىكدا كە دلخۆشى پىنى، يىشانەي بەختىنكى باش نىكە، وە ئەگەر دلخۆش نەبىت ئەو لە گەڭ ئەوئەشدا بەختت باشە، ھەرچەندە ناخۆشى و ھەندى دۆراندنى لە گەڭ، ايه، ئەگەر خۆتت بىنى كۆزەكە نەژمىرى، ئەو ماناي ئاسوددەيى يەكى باشە.

۱۵- كەلەشىر: كەلەشىر لە خەودا نىشانەيە لەسەر پىاوى شكو دارو دەنگ دورو، وە خەو بىننى بە كىرنى كەلەشىرى رۆمى يەو يان بىخۆى خەويكى خوشە، وە ھەررەھا ئەگەر رىندوو بىنى و لە تەندروستى يەكى باشدا بىتت، بەلام ئەگەر مردبىتت و پەرى لەسەر بىتت لەرد چاودروانى دۆران بە.

۱۶- كىرم: بىننىنى كىرم لە خەودا نىشانەيە بۆ دوژمنى ئانا شىكرا كە ئەيانەرى فېئل بكن.

۱۷- کهره: کهری له خه‌ودا سامان و رۆزی چاکه، نه‌وهی بینی کهره نه‌خوات له جوړتیکی چاک نیشانه‌یه له‌سهر ده‌ستکه‌وت و سوودو ته‌ندروستی باش و چاک بوونه‌وه له نه‌خۆشی، به‌لام نه‌گهر کهره‌که چاک نه‌بوو نه‌وه نیشانه‌یه له‌سهر دۆراندن، نه‌گهر خه‌وت بینی کهره نه‌کړی یان نه‌یفروشی نه‌وه ناگاداری ده‌ستکه‌وتیکی ماددی که‌مه.

۱۸- کاتژمیږی خږ: کاتژمیږی ده‌ست یان گیرفان نیشانه‌یه له‌سهر گوزهرانی ئیستا بز خه‌وبین، نه‌گهر کاتژمیږه‌که جوان و ریک و بڼ هه‌له بوو نه‌وه گوزهرانی خه‌و بین باشه، وه نه‌گهر نارېک بوو نه‌وه گوزهرانی خه‌و بین تینکچوو نه‌بیت.

۱۹- کاتژمیږی له کار که‌وتوو: کاتژمیږی له کار که‌وتوو له خه‌ودا مانای مردنه یان وه‌ستانی گوزهران له زۆربه‌ی حالدا.

۲۰- کاتژمیږی دیوار: بینینی کاتژمیږی دیوار له خه‌ودا نیشانه‌ی هه‌والی ناخۆشه، نه‌گهر گویت لی بوو زه‌نگی لی نه‌دا نه‌وه نیشانه‌ی ترسناکی‌یه.

۲۱- که‌وتن: که‌وتن له شوینیکی به‌رزوه له خه‌ودا مانای گۆرانی حال و نه‌هامه‌تی ناواته، وه که‌وتن له قورېکداو پیس بوونت نیشانه‌ی نه‌ویه که‌سئ دژی تو قسه نه‌کات، نه‌گهر که‌سیتک له‌و حالدا بینی نه‌وه چاوه‌روانی هه‌والی ناخۆش بکه.

۲۲- کونجی: کونجی له خه‌ودا مالئیکی ته‌واوه له زیاد بووندا بز که‌سئ بیبی یان بیخوا.

۲۳- کوپان: کوپان له خه‌ودا نه‌گهر به به‌رزوه و لاخه‌وه نه‌بوو جیابوویه‌وه نیشانه‌یه له‌سهر نافرته‌تیکی جوانی ده‌وله‌مندی ناسک، وه نیشانه‌یه له‌سهر پله‌و پایه‌یه‌کی به‌رز، وه نه‌گهر له‌سهر به‌رزوه و لاخ بوو نه‌وه خۆشی نافرته، وه نه‌لئین نه‌وه‌ی سواری کوپان بیت سه‌رنه‌که‌ویت له کاره‌کانیدا.

۲۴- که‌وتنه‌ خواره‌وه له به‌له‌کونه‌وه: که‌وتنه‌ خواره‌وه له به‌له‌کونه‌وه له خه‌ودا مانای ترساندنه له دۆراندن.

۲۵- که‌چه‌ل: نه‌گهر که‌سینکی سه‌ر رووتاه‌وت بینینی یان که‌چه‌ل له خه‌ودا نه‌وه ناگاداری‌یه بۆت له که‌سانئ نه‌یان‌ه‌وی زیانست پڼ بگه‌یه‌نئ.. نه‌گهر نافرته‌تیکی سه‌ر

رووتاره بیان که چهل ت بینی نهوه ناگاداری به بۆ دووره که یه که روو نه دات.. وه نه گهر خوتت بینی سهرت رووتاره بووه نهوه بهم نزیکانه مه والینکی ناخوش نه بیستی.

۲۶- کلاو: کلاو له خهودا بانگ کردنه بۆ ناههنگ.. یا مال و سامانیکه دیت بۆ خهو بینه که.

۲۷- کریکار: نه گهر کریکارکت بینی له سهر کاره که ی نیشانه یه له سهر بهختت، نهوه سامانیکت دهست نه که وئ یان کاریکی نوئ که به رهو بهختیکی ناسوده نه تبات.. نه گهر کریکاره کت دوا ی کاتی نیشه که ی بینی نیشانه ی دیاری به.

۲۸- کار، ئیش: نه گهر خهوت بینی به توانای کی زۆروه ئیش نه که ی، یان نه ترسای نیشه کت له کاتی خۆی دا تهواو نه بئ نیشانه ی بهختیکی ناسوده به.

۲۹- کردنه وهی قوفله کان: کلیل له خهودا سه ره رزی و دهسه لاته، وه نه ئین دهستکه و تیکی گه وره یه، وه کردنه وهی دهرگا کار و قاسه کان و کیلۆنه کان به کلیل نیشانه یه بۆ سه رکه وتن و سامان و وه فا.

۳۰- کردنه وهی شوینه داخراوه کان: کردنه وهی شوینه داخراوه کان له خهودا نیشانه یه له سهر ناسان بوونی ناره حه تی و رۆزی به دهست هینان.

۳۱- کاری خیر: کاری خیر له خهودا نیشانه ی گوپرایه ئی خوی گه وره یه، نهوه ی کاریکی خیر بکات نهوه سامان و رۆزی به کی باش به دهست نه هینتی.

۳۲- کراس: کراس له خهودا نیشانه یه بۆ ناین.. نهوه ی درێژ بیت له به ریدا یان کورت سان خا رین بیان پیس، نهوه له نایینی خهوینه، که دایه، وه نیشانه شه بۆ حالئ پیاوو گه زهرانی.. نه گهر پیاو له بهری کرد نهوه نافرهنئ شوی پئ نه کات و بۆ نافرهنئ پیاویک له بخا زیت.. وه کراس نه گهر پیاویک له بهری کردو درا نهوه واز له ژنه که ی نه هینتی و له گهر که سی بینی کراسی زۆری هه یه نیشانه ی گوزرانی باشیه تی.

۳۳- کۆشک: نه گهر له خهودا چووینه کۆشکینه وه، نهوه گه وره یی و دهسه لاتت به دهست هیناوه به تاییه تی نه گهر کۆشکه که هئ خوت بیت، به لام نه گهر چووینه لوشکیکه وه هئ خوت نه بوو له خهوه که دا نهوه قازانج و خیرت به دهست هیناوه.

۲۴- کوشتار: کوشتار له خودا نیشانه‌ی نه‌ویه چ‌ئند د‌وژمنیکت ه‌دیه ه‌دول نه‌د‌ن س‌رکه‌ون به‌س‌رتا به‌تایب‌دتی نه‌ویه‌یان که ت‌لاو‌ده‌وه به‌ خو‌شه‌ویسی‌یه‌وه.. نه‌گ‌ر خ‌ه‌وت بی‌نی س‌رکه‌وت‌وویت به‌س‌ر فر‌مانه‌که‌ت‌دا ما‌نای وایه ن‌ر‌ه‌د‌تی‌یه‌کان ز‌ور ج‌یر نه‌بن، به‌لام نه‌گ‌ر س‌رکه‌وتی به‌س‌ر که‌س‌یکی تردا نه‌وه نه‌خ‌امه‌که‌ی باش نه‌بی‌ت.

۲۵- کوشتن: کوشتنی مر‌وژ یان ن‌اژ‌ول له خودا ما‌نای س‌رکه‌وتنی خ‌یراوه ژ‌ده‌ی خو‌شه.

۲۶- کوله‌که: خ‌ه‌ری‌نین به‌ کوله‌که‌وه نیشانه‌یه له‌س‌ر سک بوونی ژن.

۲۷- کورکه: کورکه له خودا ب‌و که‌س‌ی بی‌بی‌ن‌ی یان بی‌خوات به‌ لین‌راوی چاک بو‌ونه‌ویه ب‌و نه‌خ‌وش و زانسته ب‌و قوتابی و ری‌نمای‌ی‌یه. ب‌و گوم‌را، نه‌وه‌ی به‌ پ‌ینه‌گ‌ه‌ی‌وی بی‌خوات نه‌وه له‌ گ‌ه‌ل که‌س‌یک‌دا ت‌ینک نه‌چ‌یت.

۲۸- کتیب: کتیبی زانستی له خودا نیشانه‌ی گ‌ه‌شتی نه‌وه که‌سه‌یه به‌ پ‌له‌یه‌کی زانستی گ‌ه‌وره که‌ه‌تری نه‌داتی، وه کتیبی خ‌راپ نیشانه‌ی نه‌مانی شه‌ره‌فه.. وه کتیبی د‌راو یان پ‌یس ناگاداری‌یه له‌ که‌سان‌ی که‌ به‌ ده‌وری خ‌ه‌وی‌نه‌که‌وه‌ن و کار‌ت‌یک‌ردنی خ‌راپ‌یان ه‌یه ب‌و س‌ه‌ری.. وه کتیب به‌ ده‌ستی من‌دال‌ه‌وه م‌ژده‌یه.. وه به‌ ده‌ستی ن‌اف‌ره‌ت‌یشه‌وه -وورکه‌وتنه‌ویه له‌ کاری گ‌رن‌گ‌دا.. وه کتیبی ق‌ه‌د‌ک‌راو نیشانه‌ی مرد‌نه.

۲۹- کورسی: کورسی له‌ ل‌یک‌دانه‌وه‌دا به‌رزی‌یه.. دان‌یش‌تن له‌س‌ر کورسی له‌ خودا نیشانه‌ی س‌رکه‌وتن و پایه‌ به‌رزی‌یه، نه‌گ‌ر دان‌یش‌ت‌و‌وه‌ک ژنی ه‌ه‌ب‌ن، وه نه‌گ‌ر عاز‌ه‌ب‌ بی‌ نه‌وه ن‌اف‌ره‌ت‌نی نه‌خ‌وازی‌ به‌ نه‌ند‌ازی به‌رزی و جوانی کورسی‌یه‌که.

۳۰- که‌مانچه: خ‌ه‌ر به‌وه‌وه که‌ که‌مانچه ژ‌ن‌یت یان گو‌ی‌ی ل‌ی نه‌گری به‌ل‌ینه‌ به‌ به‌خت‌یکی ن‌اس‌و‌ده‌ی ن‌زیک و خو‌شی‌یه‌کی خ‌یزانی‌یه به‌ ه‌وی د‌راوس‌ی‌وه یان ه‌ا‌ور‌ی.

۳۱- کیلک: کیلک له‌ خودا ره‌مزه ب‌و ته‌نگ‌ه‌تاوی ب‌ز نه‌وه که‌سه‌ی نه‌ب‌خوات، وه ره‌مزی سه‌فه‌ره ب‌و که‌س‌ی بی‌بی‌ن‌ی، وه ره‌مزی غ‌مه‌ه ب‌و که‌س‌ی د‌روستی ب‌کات.. وه ده‌ل‌ین خ‌ه‌وی‌یکی چاکه ب‌و ل‌او له‌ کاتی خو‌شه‌ویس‌ت‌یدا.

۴۲- که لهرم: که لهرم له خهردا بۆ که سۆ بیخوا نه خۆشی یه.. وه بۆ که سۆ بیکرئ یان بییینئ غه م و ناره حه تی یه، وه ده لئین خه ر به که لهرمه وه مانای نه وه یه تۆ داوای شتیک نه که یت ههستی پئی ناکه یت ته نها به په رته وازه یی و ساردی نه ییت.

۴۳- کل: نه گهر له خهردا کلت کرد به کل نیشانه ی نه وه یه له گه ل دوو نافرته دا کۆ ده بیسته وه.. وه نه گهر به بی کل کلت کرد نیشانه ی نه وه یه نه که ویته نار فرمانیکی پیچه انه وه، وه نه گهر که سیکت بیینی کلی تۆی نه کرد نه وه شتیک له سامانه که ی نه وه نهستی.. کچی عازهب نه گهر کلی کرد له خردا نه وه شور نه کات وه ههروه ها بیته ژنیش.. وه نافرته ی شوو کردوش نه گهر له خردا کلی کرد نیشانه ی ناسورده ی دهرونیه تی.

۴۴- کفن: خه ر به که فنه وه نیشانه ی حال خرابی یه له خۆشه ویستیدا، وه نیشانه ی فهوتانی خۆشه ویسته که یه.. وه له خیزاندا نیشانه ی فهوتانی یه کیکه له نه ندامه کانی.. به گشتی نیشانه ی گواسته نه وه یه بۆ شوینیکی خرابتر، له فه زمانبه ریدا بی یان له پله و پایه دا بی.

۴۵- که تان: خه ر به که تانی خاوتنه وه باشه.. نه گهر نه خه وه که دا نه تشۆرد یان هه لئ نه واسی به ته نافینکه وه تا وشک نه بیته وه نیشانه ی سدر که وتنه به سه ر ناره حه تی یه کانی نیستاتدا.. به لآم نه گهر که تانه که پیس بوو نه وه نیشانه یه کی خرابه .

۴۶- که وه ر: خاوردنی که وه ر له خهردا نیشانه ی نوسته نه.. وه خاوردنی به لیترایی نیشانه ی ته وه یه، وه ده لئین خاوردنی که وه ر له خهردا نیشانه ی نه وه یه که تۆ ده گه یت به نه بجامدانی ناواته کانت له ریگی تی کۆشان و نارامگرتن له سه ر ناره حه تی یه کان.

۴۷- کلئسا: بیینی کلئسا له خهردا نیشانه ی سه ر که بته یان به دیه اتنی ناوات.

۴۸- که سپه: نه گهر خهوت بیینی ههنگی یان زه رده واته یه که پیته وه دایت، یان به که سیکی تروه بدا، نه وه ناگاداری یه له هاوړی یه کی بی وه فا.

۴۹- کللیل: کللیل و کۆمه له کللیل له خهردا ده سه لات و سامان و به ختی گه ورده یه، به گه یینه ش لیک نه دریته وه.. نه وه ی بیینی تووشی کللیک هاتوه یان چه ند کللیک نه وه

تووشی ددهسه لاتداری و سامانی نه بیج به رادی بینینه کدی.. شهوه بینی به کللیک
 ده رگایهک نه کاتهوه تا نه یکاتهوه، نهو کللیه درعایه و وه لام نه دریتتهوه بوی.. وه نه لاین
 کللی له خه ودا رۆزی و یارمه تییه، وه کللی ته خته پیسه، وه کللی ناسن سه رکه وتنه..
 وه نه لاین به تایبه تی نه گهر کۆمه له کللیکی پی بوو شهوه زانست و یارمه تی له
 دوژمنه کانی یه وه ده ستگیر نه بی.. وه بینینی کللی بۆ پایه داران ده روزه یه.. شهوه بینی
 کۆمه له کللیکی زۆری به دهسته وه یه شهوه دهسه لاتیکی گه وه به ده ست نه هینتی.. شهوه
 بینی ده رگایه کی کرده وه یان قفلتیک شهوه به سه ر دوژمنه کانیدا سه رنه که وی.. شهوه
 ده رگایه ک به کللی بکاته وه شهوه شهوه یه شهوه به ده ستی نه هینتی، وه نه گهر به شتیکی که
 کردیه وه شهوه پیوستی یه که ی دهسته بهر نه کات.. شهوه بینی کللیکی هه لگرتوه، شهوه
 سامانیکی ده ستگیر نه بی، نه گهر خاوه نی سامان بو با زه کاتی لئ ده رکات، وه خه و به
 ون کردنی کللیه وه یان کۆمه له کللی نیشانه ون کردنی خۆشه ویسته یان کار یان
 پاره، وه دۆزینه وه ی کللی نیشانه ی شهوه یه نه هینی یه ک نه زانیت بی سووده بۆت. وه بینینی
 کللی له خه ودا بۆ راو که ران یان نه وانه ی له ده ریادا نه ژین رۆزی و سامانی زۆره.

۵۰-کارگه : نه گهر له خه ودا له کارگه یه کدا نیشته نه کرد مانای وایه تۆ کاره که ی

خۆت نه گۆزی.

۵۱-کینگه : نه گهر کینگه که له خه ودا سه وز بوو شهوه نیشانه یه کی چاکه، وه نه گهر به
 خیرایی گه وه ده سوو شهوه هه وائی خۆشی چاره روان نه کراو به م نزیکانه پیت نه گات.. وه
 خه وت به رۆشته وه له کینگه یه کدا که سه وز بیت مانای وایه تۆ تی نه کۆشی له کاری
 خیرو سامان و به سوودا.. سه وزی له کینگه کاند نیشانه ی به خیری و چاره پرانی
 ده ستکه وت و خیرو هاتنه دی ناواته.. وه بینینی کینگه ی سه وز نیشانه یه له سه ر کاری
 خه ون بین، چونکه کار کهر چینه ری چاکه و خراپه یه.. نه گهر کینگه که گه شاهه و سه وزو
 به رز بوو، شهوه نیشه که یه تی.. نه گهر وشک و زه رد بوو هه روه ها نه ویش نیشه که یه تی..
 شهوه بینی زه وه یه ک نه کیلی، شهوه بۆ خاوه ن هاوسه ر مناله و بۆ عازهب هاوسه ره و بۆ
 خاوه ن به رو بووم زیاده بوونی به ره مه که یه تی و بۆ فه رمانه روا فراران بوونی

فرمانبره وای به که یه تی.. نه وهی بیینی به کیلگه یه کی سه وزدا نه روا نه وه هه ول نه دا له نیشی چاکه خیردا.. وه سووتانی کیلگه له خه ودا برسیه تی و فات و قری یه، نه گهر کیلگه که سووتابوو به ناویدا نه رژیستی نه وه نیشانه یه کی چاکه.

۵۲-کورسی؛ خهوت به دانیشتنه وه له سه ر کورسی یه کی سه ساوه زور چاکه بو به رژه وهندی یه کانی نیشه کهت، وه خهوت به کهوتنه وه له سه ر کورسی مانای نارچه تی یه که تووشت نه بن به هوی کاره که ته وه، وه بیینی که سیکی تر به سه ساوه یی له سه ر کورسی یه که ی مانای بیستی هه والی خۆشه.. به لام نه گهر له سه ر کورسی یه که کهوته خوار نه وه هه وانه که ناخۆشه.

۵۳-که شتی؛ که شتی له خه ودا له ناویکی هیتندا بن یان له قه ران ناودا به لینه به به ختیار ی له خۆشه ویستیدا.. به لام نه گهر له ده ریایه کی شه پولاویدا بو یان ره شه باوی نه وه به ختیار یی یه که دوانه که وی. نه گهر که سیکی ترت بیینی سواری که شتی یه که نه بن که کهل و په له که ی هه لگرت بن نه وه به لینه به سه ر که و تن له کاره که تدا.. سه ر بوونی که شتی ره مزی رزگار بوونه بو که سن له غه مدا بیت یان ته نگه تاری یان نه خۆشی یان نارچه تی بیان قاتی، وه ره مزه بو بازار گانی و دابه زین لی یه وه، وه ره مزه بو به جیه پینانی پیویستی یه کان و گه یشتنه مه به ست.

۵۴-کانزا؛ هه موو کانزایه کی زه وی وه ک ناسن و پولاو مس و بو نزو نالتوون و گزگردو زیوو خوری تر له خه ودا سامان و ده سته که وت و زانستی هه لگه وه.. نه وه ی بیینی له خه ودا کانزایه کی ده سته که وت یان زیانتر نه وه مزده یه بوی به زوری سامان و قازانج نه گهر جوتیار بن بیان بازار گان یان خاوهن پیشه، وه زانست به ده ست نه هیتی نه گهر فوتابی بیت، وه سه ر که و تن به ده ست نه هیتی به سه ر دوژمندا نه گهر تیکۆشه ر بیت، وه سه رفرازی و سه ر که و تنه بو بیجگه له مانه.

۵۵-گور؛ نه وه ی له خه ودا بیینی کۆمه لی کوری هه بوو نه وه بیینه که نیشانه ی خه فه ته، چونکه زوری منال خه فه ته، نه وه ی بیینی کورپکی بچوکی بوو نه وه زیادی یه له دیادا ده سته گیری نه بن، نه وه ی بیینی کورپکی گه وره ی بوو نه وه هیزو توانایه.

۵۶- کاغذی دهره چینی: دهره چینی له خهردا (یانسیب) به ختیکی خراپه.

۵۷- کشتبان (په نجه پاریز له کاتی درووماندا): له خهردا نیشانهی گزرائی به خته

بۆ باشتر، نه گهر خهوت بینی گومستهم کردو نه گه پرایت به دوایدا، نه وه له و حالته دا نارحه تی به ردنگارت نه بیسته وه خوشی یه کهت دوا نه که وئ، به لام هموو شتی کۆتایی دیت به خیرو خوشی.

۵۸- که نیشک - عذراء: که نیشک له خهردا بۆ که سی بیی به خاوه نی دنیا یه، وه

رزگار بوونه بۆ نارحه تمه ندان و نارحه تی یه بۆ پله و پایه داران.

(گ)

- ۱- **گومرا له ریناز:** گومرای له ریناز له خودا به لگه یه له سهر دانه واندن بۆ ناهق و رینمونی نه کردنی رینگای راست یان پهل کوتان له رینگاو له پیوستی.
- ۲- **گورج و گولی:** گورج و گولی مرۆڤ له خودا نیشانه یه له سهر خاری جولان، وه نه گهر جولوه که نه خوش بوو نه وه نیشانه ی مردنیه تی.
- ۳- **گریان:** گریان له خودا نه کهر به بی هاوارو شه پۆر بیته نیشانه ی خوش و ناسوودیه یه، وه نه گهر به چه پۆک و هاوارده بوو نه وه نیشانه یه له سهر خراپه، هه ندی جار گریان نیشانه یه بۆ جووت بوون نه گهر گریانه که له که سیکه وه بیته خوش بویت.
- ۴- **گۆماو:** نه گهر خۆتت بینی له پان گۆماویک ناوه که ی پاک بوو نه وه به ختت چاکه و، به پیتچه وانیه نه وه نه گهر ناوه که ی پاک نه بوو نه وه هاوړی یه که له گه لتایه و دلتیابه به خیتاری چاوه روانتان نه کات، خه و بینینت به سواری که شتی یه وه له گۆماویکدا خه و یکی چاکه، به لام نه گهر که شتی یه کت بینی ژیر نار کهوت نه وه ناخوشی یه.
- ۵- **گه یشتن به ناوات:** نه گهر له خودا گه یشتیت به ناواتت نه وه ناگادای یه که پیریسته ناگاداری خۆت بیت له داها توریه کی نزدیکا.

۶- **گویی:** گوی له خودا به لگه یه له سهر کورو مال و پله و پایه، وه له وانیه به لگه بن له سهر زانست و هوش و ناین و کهس و کار، نه گهر یه کتی له خه ویدا بینی گویی که م نه بیستی یان نه خوشه به لگه یه له سهر گومرای.. برینی گوی یان ون کردنی به لگه یه له سهر خراپه کاری.. وه گویی جوان و زیاده نیشانه ی زیاد بوونی زانسته بۆ پیاوان، وه

نیشانه‌ی زیاد بوونی خشل و روکەش کراوه‌کانه بۆ نافرەتان.. ئەگەر یەکنی بینی پەنجەیی ئەخاتە گوئی یەکانی یەوه بەلگە یە لەسەر مردنی.. و گوئی سەرکرده جاسوسه که یه تی.. وه ئەگەر یەکنی بینی گوئی بە جوانی ئەبیستی نیشانه‌ی تیگەیشتی و زانین و تەندروستی و نایینی یەتی، ئەگەر یەکنی بینی یەکنی گوئی هەیه، ئەوه بەم زوانه ئەمری.. وه ئەگەر یەکنی بینی کەرە ئەوه لە باوهره که ییدا سەری لێ شیتاوه.

۷- گوینگرتن: گوینگرتن لە خەودا نیشانه‌یە لەسەر نەهینی ئاشکرا بوین.

۸- گسا: گسا لە خەودا نیشانه‌یە لەسەر سەرۆک خینل یان مالا یان شار یان لادێ، یان کار.. ئەوه‌ی بینی خاوه‌نی گایه‌کی زۆره ئەوه گه‌وره‌یی یه‌ک به دەست ئەهینتی ئەگەر بۆ ئەوه بشی.

۹- گه‌وه‌هر: خەو بە گه‌وره‌وه خەوینکی جوانه سەرەتایه‌کی چاکه له ژباندان..

۱۰- گیزهر: ئەگەر گیزهریکت بینی بە دەست‌ه‌وه له خەودا ئەوه خۆشی یه‌ دوای ناخۆشی. وه خواردنی گیزهر نیشانه‌یە لەسەر تسووش بوونت به قازانجیک که دوای ناره‌حتی و ئەشکه‌نجە دەستت ئەکه‌ویت.

۱۱- گه‌ره‌ما: ئەگەر له خەودا گه‌رمات بوو کاتیش زستان بوو ئەوه رۆزی یه، وه له ه‌ا‌یندا ه‌ه‌ژاری یه، وه کو چۆن سەرمان له زستاندا ه‌ه‌ژاری یه له ه‌ا‌یندا رۆزی یه.

۱۲- گه‌رۆ گه‌یای سه‌ه‌وز: گه‌رۆ گه‌یای سه‌ه‌وز له خەودا نیشانه‌یە لەسەر سامانی دونه‌یاو رۆزی یه که‌ی.

۱۳- گوریه‌س: گوریه‌سی ناسایی له خەودا نیشانه‌ی پەیمان و راستیی و جالە، بینینی پەتی ه‌ه‌ل‌واس‌رار له خەودا نیشانه‌ی بۆ مردن.

۱۴- گه‌ره‌ما: ئەگەر خەوت بینی به‌ ناوینکی پاک خۆت ئەشۆیت ئەوه نیشانه‌ی ناسورده‌یتە له ئەه‌ل سۆزی پاکدا.. به‌لام ئەگەر ناره‌که پيس بوو ئەوه ناگاداری یه بۆ بیستی ه‌ه‌والی ناخۆش.

۱۵- گوژالک: گوژالک له خەودا نیشانه‌یە لەسەر پیاوی خراپ یان لەسەر قسه‌ی خراپ.

۱۶-گورگا؛ گورگ له خودا پیاویکی سته مکاری خرابه کاره.. و: بینینی گورگ نیشانهی نهویه دوژمینکت ههیه که به راوکردنی سهرده کهوی له نیشیکدا که به لاتنهوه گرنهگه.. وه کوشتنی گورگ سهرکهوتنه به سهر دوژمندا.. نه گهر بینیت که گورگنی هیرشت بۆ نه هینتی و سهرئه کهوی به سهرتا نهوه ناگاداری به له کاریکی ترسناک، وه نه گهر گورگینکت بینیی له قهفه زینکدا به سترابووه به زنجیره وه نهوه دوژمینکت ههیه و ناتوانی زیانت پی بگه یه نی.

۱۷-گهشتا: سه فهره گوینزانه وه له شوینیکه وه بۆ شوینیکی تر له خودا نیشانهیه له سهر گواستنه وه له حالیکه وه بۆ حالیکی تر به گویره ی حالی دوو شیرینه که، نه گهر خهوت بینیی سه فهره نه که ی یان سه فهره کهری ناگاداری به بۆ گوپانی گوزدانانت و به ختت، وه نه گهر دلخۆش بوویت له سه فهره کهدا، نهوه گوپانه که زیانت پی نه گه بینیی.. گهشت له خودا نه گهر خۆش بوو نهوه سوودو قازانجه، وه نه گهر ناخۆش بوو نهوه ناچ نه تی یه.

۱۸-گهشتا بۆ ده ره وه: سه فهریک بۆ ده ره وه ی ولات له خودا نیشانهیه له سهر سه فهریکی ناسووده له گه ل هاروی یاندا، نه گهر گویت لی بوو یان تسهت نه کرد به زمانی بینگانه له خه وه کهدا نهوه به لینه به سه ره کهوتن نه گهر دیر که ویتته وه له ولاته کهت.

۱۹-گونیه: گونیه له خودا نیشانهیه له سهر پازاستنی نهینیی و دهر کهوتنی شتیک تیایدا نیشانهیه له سهر ناشکرا بوونی نهینیی یه که، ههروه ها مهشکه ییش.

۲۰-گورژ: دهم و چاو گرژ له خودا نیشانهی له دایک بوونی کچیکی نی یه.

۲۱-گالیسکه، عه ره بانه: نه گهر خهوت بینیی سواری عه ره بانه، نه سپ بوویت، مانای وایه مالیکی که مت ده ست نه که وی، نه گهر له گه ل نافرته تینکدا سیار بووی مانای ناگاداری به له سواری به کی نزیک.

۲۲-گالیسکه ی وه رگه راو: نه گهر له خودا به سواری گالیسکه به که وه بوویت و وه رگه رایت، یان رووداویکی به و جو ره رووی دا نه وه گیانداریک نه مرئی که خۆشت نه وی.

۲۳-گه رده لون: گه رده لول له خودا نیشانهی ناره حه تی و دژراندنه.

۲۴- گهستنی سهگا: گهستنی مدگ له خهردا مانای وایه دوزمینیک که دژ به تۆیه به
دواتهویه.

۲۵- گۆشین و گۆشراو: گۆشین ر گۆشراوی قامیش و پرتهقال و تری و رۆن و جۆری تر
له خهردا زۆر چاکه، بۆ ههژار دهردهمهندییهو بۆ نهخۆش چاک بوونهویهو بۆ بهند کراو
بهرزبوونهویهو بۆ قهرزار قهرزدارهویهو بۆ عازته جوت بوونهو بۆ قوتابی رهوان کردنی
زانسته کهیهتی.

۲۶- گۆرانی: گۆرانی له خهردا قسهی ناشیرین و نارههتییه، نهگهر دهنگه که خۆش
بوو نهوه نیشانهیه لهسه ر بازارگییهکی بهسود، وه نهگهر دهنگه که خۆش نهبوو، نهوه
بازرگانییهکی زهرداره، گۆرانی بیژ له خهردا پیاییکی داناو زانایه.. وه گۆرانی له
خهردا نیشانهیه لهسه ر رودانی د. وائی راست و چاک بوونهوه له دهرده نهخۆشی.. نهگهر
له خهردا گۆرانیت نهوت، یان نهسیکی تر گۆرانی نهوت خهویکی چاکه، نهگهر شاد
بیته به گۆرانییه که، بهلام نه. ر دهنگه که ناقولا بیته یان رازی نهبی له گۆرانییه که
نیشانهی بوونی هاروییهکی سته. کاره یان خۆشهویستیکی ناپاک.

۲۷- گهردانه: گهردانه له نانتوون بیته یان له زیو یان له کوژه که (خرز) یان لههه
خشلیکی تر له خهردا نیشانهی ج. یات بوونیکی بهختیارو وهرگرتنی نهمانته.

۲۸- گۆر: ههموو خهوهکانی گۆر نیشانهیه لهسه ر نارههتی به مردن یان جیابوونهوه،
وه گۆری مندالان نیشانهی له دایب بوونی مندالیکه که به بچوکی نهمریت، وه بینینی
گۆرپکی کراوه نیشانهی ماتهمییه، وه بینینی گۆرپکی نهکراوه نیشانهی نهویه
هاروییهکت له دهسته نهدهیته که به مردن تهراو نایته.. وه نهگهر گۆر که روپۆش
کراوو بو گۆل و سهوزایی جران دلنیا به که نارههتییه کانت بهسه ر نهچن و نهبی به
خۆشییهکی بهربلاو، وه نهگهر خۆتت بینی بهرهو گۆرپیک نهچیت نهوه بهشینک لهو
سامانهی ههته له دهستی نهدهیته، نهگهر خۆتت بینی لهسه ر گۆرپیک وهستاویت نهوه
قهرزیک سهرشانت نهگریته.. وه نهگهر بینیت کهسینک نیژرا له گۆرپیکدا به بی نهوهی

مردبیت نهوه سه‌رته که‌ویت به‌سه‌ر زیانیکی داهاتوودا، نه‌وی له‌ خه‌ویدا گۆرێک هه‌لکه‌نێ نه‌وه ژنیکی به‌خه‌یل نه‌خوازی.

۲۹-گومه‌ز: گومه‌ز له‌ خه‌ودا ناهه‌ته، نه‌وه‌ی گومه‌زێک بیهینی یان بیهکری نه‌وه ژن نه‌هینتی، نه‌وه‌ی گومه‌زی پرۆخینتی و ژنیکی نه‌خۆشی هه‌بێ نه‌وه ژنه‌که‌ی نه‌مری، نه‌گه‌ر ژنه‌که‌شی نه‌خۆش نه‌بیت نه‌وه ته‌لانی نه‌دات.

۳۰-گه‌نم: خه‌ر به‌ گه‌نمه‌وه یان جۆ خه‌ویکی چاکه، وه‌ نه‌گه‌ر به‌ کینه‌گه‌یه‌کی گه‌نم و جۆدا نه‌چوویت نه‌وه چاودروانی هه‌والیکی زۆر خۆش به‌.. نه‌وه زۆر باشه‌ نه‌گه‌ر له‌ خه‌رتدا گه‌نم و جۆت کۆ نه‌کرده‌وه.

۳۱-گه‌نجینه: ده‌ستکه‌وتنی گه‌نجینه (کنز) له‌ خه‌ودا مانای ژن هینانه بۆ عازهب و مانای سکه‌ پر بونی ژنه بۆ میترد، وه‌ ناسانی‌یه بۆ که‌سیکی ناره‌حه‌ت، وه‌ ده‌رچونه بۆ قوتابی، وه‌ گه‌رانت به‌ دوا‌ی گه‌نجینه‌ی شاره‌وه‌دا، به‌ تابه‌ته‌ی نه‌گه‌ر زه‌وی هه‌لبه‌که‌نی مانای رایه‌ که‌سیکت خۆش و یستوه‌وه متمانته‌ پێ‌ی هه‌بووه‌ شایانی نه‌وه خۆشه‌ویستی و متمانته‌یه‌ نی‌یه‌وه‌ خه‌وت به‌وه‌وه که‌ ئالتووینکت دژی‌بیتته‌وه له‌ هه‌ر شتیه‌یه‌ کدا بیت خه‌ویکی چاکه‌ با گه‌نجینه‌که‌ش داپۆشرا‌بیت، گه‌نجینه‌ر قاسه‌ی ئاسنین له‌ خه‌ودا نیشانه‌یه له‌سه‌ر دلی پیاری به‌هه‌یز وه‌ له‌سه‌ر شتوازی ده‌روونی.

۳۲-گۆگردی گه‌ردار: گۆگردی گه‌ردار له‌ خه‌ودا سه‌رکه‌وتنی شه‌ره‌فه.

۳۳-گۆگردی نه‌گه‌ردار: گۆگردی نه‌گه‌ردار له‌ خه‌ودا ناره‌حه‌تی‌یه له‌ خۆشه‌ویستی‌دا.

۳۴-گۆشت: گۆشت له‌ خه‌ردا مانای سامانه‌ نه‌گه‌ر لینه‌را‌بیت، وه‌ بیهینی گۆشتی نه‌کولاو هه‌مووی نیش و نه‌خۆشی‌یه، وه‌ کرینی له‌ قه‌ساب ناره‌حه‌تی‌یه، گۆشتی ناسکه‌ له‌ خه‌ودا نیشانه‌ی مردن و غه‌یبه‌ت کردنه. وه‌ گۆشتی مانگا نیشانه‌یه له‌سه‌ر نه‌خۆشی. وه‌ گۆشتی حوشتر سامانیکه‌ له‌ دوژمنیکی به‌هه‌یزه‌وه، وه‌ نه‌گه‌ر به‌ کولاری یان به‌ژاوی خواردت نه‌وه رۆزی و سامانه‌ له‌ لایه‌ن ناهه‌رته‌تیکه‌وه، وه‌ نه‌گه‌ر پینه‌گه‌یشته‌بوو نه‌وه غه‌یبه‌ته‌ بۆ ناهه‌رت و زلم لینه‌کردنی.. وه‌ گۆشتی مه‌ر نه‌گه‌ر له‌ خه‌ودا به‌ نه‌کولاری خورا نه‌وه چاکه‌یه، وه‌ نه‌گه‌ر ته‌نه‌ها بیهینیت و نه‌ته‌ه‌خوارد نه‌وه باش نی‌یه، نه‌گه‌ر به‌ کولاری

خورا نهوه نياشهي زيادي په له مال و گوزه راندا.. له خهودا گهر گوشتت نه خواردو سوودت لى ده بينى و قه له و ده بوويت پى نهوه چا كه يه كى زور له نيشه كه تدا له به رده متا يه ، به بسى چاوه پروانى سامانك به ده ست دينيت ، به لام نه گهر لاواز تر نه بوويت نهوه ناگادارى په به زيانى كى ماددى ، وه نه گهر گوشتت نه فروشت يان نه تكړى نهوه به ختيكى چا كه .

۳۵- گره و كړدن ؛ هم مو جوړه گره و نك له خهودا ماناى ناگادارى په له بر دنه وه و د ژراندن له كاتى به ناگاييدا .

۳۶- گسك ؛ گسك دانى مال به گسك له خهودا نيشانه ي مردنى نه خو شينكه ، نه گهر نه خو شى تيدا نه بوو نهوه له كيس دانى پاره يه .. وه گسكدانى زوى و كو كړ دنه وه ي زبله كه ي يان خو له كه ي ماناى تووش بوونى خيړنى كى گوره يه لى يه وه .

۳۷- گهر م . گره وه ؛ هه والى خيړايه ، نه گهر له كار كه وتوو بوو يان شكابوو ، نهوه هه واله كه خراپو . نه گهر پر بوو له دوو كدل نهوه نيشانه ي د ژرانه ، به لام نه گهر ناگريكى ريك و پيكي گردارى تيدا بوو نهوه نيشانه ي دواړو ژيكي به ختيارو سهركه وتوانه يه .

۳۸- گلپو ؛ نه وه به گلپى شوق داروه نيشانه يه كى چا كه .. وه نيشانه ي نوم يده بو رزگار بوون له ناره حه تى ، وه نه گهر هاوړى يه كى نو يت هه بيتت نهوه دلپاك نه بيتت به رامبه رت ، وه خپى بى رووناكى ماناى د ژراندنه .

۳۹- گاسن ؛ گاسن له خهودا سهركه وتنه له خو شه ويستى و ساماندا ، به تاييه تى نه گهر گاسنه كه رووه تو بوو .

۴۰- گول ؛ كو كړ دنه وه ي گول له خهودا خيړه ، چونكه هيو او روانينه ، به تاييه تى گهر گوله كان جواز بن و باخچه كه يان كينلگه كه رازاوه بيت ، به لام نه گهر گوله كان مردو بن يان سيس بن نهوه نيشانه ي ناره حه تى يه ، نه وه ي بينى له سه ر سه رى چه پكيك گول هه يه نهوه نه بى به خارن هاوسه رو خو ش گوزه ران نه بى له دنيا دا ، نه وه ي گول بيجگه له كاتى خو ى دا بينى نه وه تووشى غم ده يت ، وه گولى هه مه رهنك نيشانه يه له سه ر دنيا و تامى شيرينى ، وه گول بو نافرته مرژده دانه به سك بوون .

۴۱- گولنی سروشتی؛ گولنی سروشتی له خەودا نیشانەیی خۆشەویستی و بەختی باشە، ئەوەی بینی گولن لێ دەکاتەوێ تووشی خۆشەویستی دەبێت، ئەوەی له بیستانن گولنکی سەپی لێ کردەوێ ئەوە ماچی ئافرەتینکی ترسناک ئەکات، ئەگەر گولنکی سووری لێ کردەوێ ئەوە ماچی ئافرەتینکی دەنگ سازو گالتەجار ئەکات، ئەوەی بۆنی گولنکی زەردی کرد ئەوە ماچی ئافرەتینکی نەخۆش ئەکات.. وە گولنی زۆر ماچی زۆرە، وە گولنیک هینشتا نەکرابیتەوێ نیشانەیی کۆر بوونە بۆ کەسێ ژنیکی سک پەری هەبێت.

۴۲- گولنی دەستکرد؛ خەو بە گولنی دەستکردەوێ نیشانەیی راپایی و دوو دلێیە.

۴۳- گولنی پرتەقال؛ ئەگەر گولنی پرتەقالت له خەودا بینی ئەوە له بارەیی جوت بوونەوێ هەواڵ نەبێستی، ئەگەر گولنی پرتەقالت کۆنە کردەوێ ئەوە جوت بوونە کەت دواناکەوێ، وە ئەگەر هارسەرت هەبوو ئەوە بەختیکی ئاسوودەت تووش ئەبێت.

۴۴- گەوهەری شەوچرا (یاقوت)؛ یاقوت له خەودا شادی و ناخۆشییە، ئەوەی بینی یاقوتی له دەستدایە ئەوە جوانکارییەکی قەشەنگی دەبێت، ئەوەی بینی یاقوتی هەلگرت، ئەوە چارەروانی کۆر ئەکات، بەلام کچی ئەبێت، وە ئەگەر ئەیویست ژن بەینن ئەوە ئافرەتینکی جوانی چاک نەهینن، ئەوەی نقیمی گەرەیی دەستگیر بێ ئەوە پارەیی دەست نەکەوێ.

۴۵- گۆنیزۆ؛ گۆنیزۆی سەوز نیشانەیی ئەوەیە پیاوی سوودت بێ ئەگەیدەنن، وە گۆنیزۆی رشک نیشانەییە لەسەر سامانینکی نووی چاک.

۴۶- گۆنیزان؛ گۆنیزان له خەودا رەمزە بۆ زمانی پەس کە زیان بە خەلکی ئەگەیدەنن.

۴۷- گەسک؛ گەسک له خەودا سوودو خزمەتکارە، چونکە لادانی خۆلە، وە هەموو ئەوانە سامانن و پێویستی پێی نییە.

(ل)

۱- لال: لال و لالی له خهردا مانای وایه ناتوانی راستیی بلئی به پئی نهم نایهته:
﴿صم بکم عمی فهم لا یرجعون﴾.

۲- لوت: لوتی کهوانهیی له خهردا ره مزه بۆ فرو فیئل.. لوتی دریژ به لگهیه بۆ زیادبونی کهسانی خیزانه که.. وه لوتی کورت به لگهیه له سهر تیگچوون و ناژاوه.. وه لوتی ریک و جوان به لگهیه به ختیکی باش و رزگار بوونه.

۳- لوت پشان: لوت پشان له خهردا قازانجه و خیره بۆ کهسی له خهوه کهیدا بیینی لوتی نه پزن.

۴- لاشه: لاشه به هیزی مرۆڤ له خهردا نیشانهی به هیزی نیمانیهتی.. وه قهلهوی به لگهیه سالی چاکه و.. لاوازی و گزوانی رهنگی به لگهیه له سهر خراپی حالی.. نه گهر خوی بیینی قهلهوه و حالی باشه نیشانهیه له سهر به رزی و چاره نووس و سهر کهوتنی به سهر دوژمناندا..

۵- لاشه مردوو (مهیت): بیینی لاشه مردوو له خهردا نیشانهیه له سهر مردن و به لا، وه زۆرجار لاشه نیشانهیه له سهر مانه وه.. وه به هدر شیوهیه که نیشانهیه له سهر چاک بوونه وهی چاره روانکراو.

۶- لووتکه: لووتکه له خهردا پیاویکه به نه ندازهی حالی نه و لووتکهیه، وه سهر کهوتن به سهر لووتکه دا به رزبوونه وهیه.

۷- لم: لم له خهردا سامانه.

۸- له خوا ترسان: له خواترسان له خهردا نزیك بوونه وه و خوش ویستنه بۆ خه لکی.

۹- لاو، گهنج (نیرینه): بینینی لار له خه‌ودا نیشانه‌یه بۆ به‌خت و رازی بوون و سه‌رکه‌وتن به‌سه‌ر دوژمناندا، وه مه‌یسه‌ر بوونی پیتووستی‌یه‌کان.

۱۰- لاوی کور: لاری کور له خه‌ودا نه‌گهر نه‌ناسرابوو نه‌وه دوژمنی پیاوه، نه‌گهر سپی بوو نه‌وه دوژمنیکی ساده‌یه، نه‌گهر نه‌سه‌ر بوو نه‌وه دوژمنیکی ده‌وله‌مه‌نده.. نه‌گهر قژی زه‌ردو چاوی شین بوو نه‌وه دوژمنیکی گه‌ره، نه‌گهر به‌هیتز بوو نه‌وه سه‌ختی دوژمنایه‌تیه‌تی.. نه‌گهر لاره‌که ناسراو بوو نه‌وه به‌پئی شیوه‌یه‌تی.. نه‌گهر به‌هیتز بوو نه‌وه نیتزه‌که‌یه‌تی، نه‌گهر لاواز بوو نه‌وه لاوازی هیتزه‌تی له ناگاداریدا، نه‌وه‌ی بینی دوا‌ی لاریک که‌رتوو نه‌وه زال نه‌بۆ به‌سه‌ر دوژمنه‌که‌یدا.. نه‌گهر لاری دوا‌ی که‌وت نه‌وه دوژمنه‌که‌ی زال نه‌بۆ به‌سه‌ریدا.

۱۱- لاوی کج: لاری کج له خه‌ودا دوژمنه بۆ نافرته به‌هر شیوه‌یه‌ک بیبینی، وه کچی لاری نه‌ناسراوو رازاوه هه‌والی شادیه، وه لاری جوان خیترو ناسوده‌یه‌یه.. وه چاکترین نافرته له خه‌ودا نه‌ناسراوه.. وه کچی گه‌نجی هه‌ره‌زه‌کار خیتریکی داواکراو نو میتدیکی چاوه‌روانکراوه، وه کچی گه‌نجی لاواز غه‌م و هه‌ژاری‌یه.. وه گه‌نجی روت زیانه له بازرگانیدا.. نه‌وه‌ی بینی کچیک نه‌خوازی نه‌وه نه‌بۆ به‌خاوه‌نی تاین و سامان.

۱۲- لاوازیسی: نه‌گهر له خه‌ودا بۆ هیتزو لاواز بوویت نه‌وه له ناگاداریدا به‌هیتزیت، نه‌وه‌ی له‌خه‌ودا بۆ هیتزه نه‌وه له زیانیدا به‌هیتزه‌بیت.

۱۳- لی‌دان: لی‌دان له خه‌ودا خیترو چاکه‌یه، که لی‌دراو له لی‌ده‌وه‌ ده‌ستی نه‌که‌وی، نه‌گهر لی‌دانه‌که به‌ده‌ست بوو یان دار، وه نه‌گهر به‌قه‌مچی بوو نه‌وه قسه‌یه‌کی خراپه‌و وه نه‌گهر به‌دار بوو نه‌وه پیسه، نه‌گهر خوین له لی‌دانه‌که‌وه رزایه سه‌ر زه‌وی نه‌وه زیانه به‌مال و سامان.

۱۴- لی‌نان به‌ناگر: نه‌گهر شتیکت لی‌نا به‌ناگر له خه‌ودا پینگه‌یی نه‌وه به‌خیترای به‌ئاوتت نه‌گه‌ی، وه نه‌گهر پین نه‌گه‌یی نه‌وه به‌ناپه‌حده‌ت به‌ئاوتت نه‌گه‌یت.

۱۵- لی‌بووردن: نه‌وه‌ی له خه‌ودا بینی له خه‌لک نه‌بووری نه‌وه حه‌قیکی به‌سه‌ره‌وه‌یه، نه‌گهر که‌سیکی تر له‌م خش بوو ته‌مه‌نی دریتژ نه‌بۆ و سه‌ره‌ریزی به‌ده‌ست نه‌هیتن.

۱۶-لابردن: لابرډن له خهردا نيشانهى روودانى ته لاقه.

۱۷-لافاو: نه گهر لافاويكى گه وهره بىنى نه وه بهر دنگارى مه ترسيه ك يان نارېحه تى يه كه نه بېته وه يان كه سيك خو شه ويسته كه ت له ده ست نه سيټى، وه نه گهر ناوه كه خاويټن بوو نه وه نارېحه تى يه كه ان ناسان نه بې، به لام نه گهر ناوه كه پيس بوو، يان پر له قوراو بوو نه وه نارېحه تى يه كه ان دريژه نه كيشن بوو خو بىنينت به ووه كه به سهر ناوه كه دا ده رويت نه وه سهر نه كه وىت به سهر كو سپ و نارېحه تى يه كه انتدا.

۱۸-لوكه: بىنىنى لوكه له خهردا ره مزه بو سامان، نه گهر خاوه نى لوكه بو وىت، ماناى وايه ناسووده يى يه كه به رتويه بوټ.. نه گهر لوكه ت شى نه كرده وه، نه وه پا كرده وه ي گونا هه كه انته.

۱۹-لوكه ي رستراو: خو به فرؤشتنى يه وه يان كرىنى يان دروست كړدى پو شاكيتك لى خه ويكى باشه، وه ديار يه كى پناهه وړان نه كراوت بو ديت.. وه نه گهر لوكه كه نيشى پې نه كرا يان له رستندا نارېحه ت بوو، نه وه ديار يه كه بو ماو ديه كه دوا نه كه وىت.

۲۰-ليغه: ليغه له خهردا نافرته و پيارو خويى پې دانه پو شى، نه وه بىنى له شه ويكدا ليغه يه كى هه لگرتوه و پى نه خه وي نافرته ي نه خوازي يان نه حه سيته وه و ناسايش نه بې، وه نه لىن نه گهر ليغه فراوان و خاويټن و سپى بيت ماناى وايه ترسه كه انت هېچ بنچينه كيان نى يه، به لام ليغه ي دراوو پيس ماناى نه وه يه ترسه كه انت بنچينه يان هه يه.

۲۱-لومه كړدن: نه وه بىنى پيارى يان نافرته ي لومه نه كه ت نه وه لومه كراوه، به لومه دهر بازي نه بې.

۲۲-لابردنى نه ندا ميك: نه گهر خهوت بىنى به لابرډنى يه كيتك له چوار په لت، نه وه ژنه كه ت نه مري.

۲۳-لاوازيى: لاوازيى له خهردا نيشانهى هه ژار يى و لاوازيى حال و تينكو چوونى قده وه، پاشان نه گهر لاوازه كه داد گه رېن نيشانهى وشكه سالى يه و به رزيوونه وه نرخه، وه ده لىن لاوازيى نه خو شى يه و ده شلىن برسيتى يه.

۲۴- لادئ: لادئ له خهردا نافرتهئیکی پیری دهست پاکه سامانه کهت نه پارتهئیی، و نه لئین نهوهی له خهویدا چوو بو بو دئ په کهی خۆی نهوه کاره کانی به دهست نه هئینی.. نهوهی له خهویدا له شارهوه نه چوو بو لادئ نهوه رزگاری نه بهئ له ناره جهتی و نهحه سیتهوه.

۲۵- لیمۆ: له وانیه به مانای لۆمه بیت.. لیمۆ نه گهر زهرد بی و لئی بخورئ نیشانه په له سهر نه خوشی، وه نه گهر لئی نه خورئ سامانه، سهوزه کهی باشته له زهرده کهی.. نهوهی قاشئ لیمۆی دا به کهسی نهوه لۆمه ی نه کات، وه دره ختی لیمۆ پیاری سوودمه نده بو خه لکی بو ده لئین نافرتهئیکی خیرداره، به لام دهروونی راپاو لاره.

۲۶- لغاؤ: لغاؤ له خهردا نیشانه په له سهر بی تاوانی و خواپه رستی و دووری له خراپه کاری، وه نیشانه په له سهر باشی جئ به جئ کردن پهئیزی سامان به پی نه م فدرموده ی پیغه مبه ر ﷺ: (التقی ملجم).

(م)

۱- مرۆڤ: مرۆڤی نه ناسرار نه گهر گهنج بوو نهوه دوژمنه و نه گهر پیر بوو نهوه نرخ و به خسته.. مرۆڤی ناسراریش نهوه مرۆڤهیه که به چاره و په نه بینری.. نهوهی له خه ودا که سینی نه ناسراری بینی که له ناگادار بوونه ودا نه په ناسی نهوه که سایه تی خزیه تی.. نه گهر بینی چاکه بکات نهوه نیشکه ره که یه نه گهر بینی خراپه نه کات نهوه هه خزی نیشکه ره که یه.. وه نه گهر دوانی نه ناسراری بینی و نه ترسا با نه مین بی، وه نه گهر سیانی بینی نهوه به لگه یه له سه ترسانی، وه نه سه مرۆڤتیکی ناسراری بینی بینینه که یه به لگه یه له سه نهوهی شتیکی لی نه سه تی، وه نه گهر بینی شتیکی لی نه سینتی بیتجگه له مال نهوه له وهه گه یشتوه بهو شتی که ناواتی نه خواست.. نهوهی مرۆڤتیکی ناسراری بینی گوازا بوویه وه بو پله یه کی به زو چواره وری گیرا بوو یان به لایه کی توش بوو نهوه به لگه یه له سه بارینی خیر یان شه به شیهی بینینه که یه به سه ریدا.. نهوهی شتیکی بینی قسه ی له گه ل کرد یان شتیکی دایه نهوه ناسوده یی و خیر و به خسته، نهوهش به پی پیژی شتیه که و جوانی روخساری و ناشیرینی و یان ناته واری یان هیزو توانینه تی.

۲- مانگا: بینینی مانگا له خه ودا نیشانه یه له سه پیاوانی نایینی و چاک وه نیشانه یه له سه سه ساله کان، وه مانگای قه له و نیشانه یه له سه سه سالیکی به پیت و به ره که و له سه ژنیکی ریک و پیتک و مانگای لاواز نیشانه یه بو سالیکی وشک و قاتی یان نافرته یکی ماندوو کهر.

۳- **مراوی**: مراوی له خەودا خەویکی چاکه به تایبەتی ئەگەر رەنگی سپی بێت، وە ئەگەر مراوی بە کە ئەفری ئەوە نیشانەی هەوائیکی خۆش بە شتیک، وە ئەگەر مەلەوی ئەکرد لە ناویکی رووندا ئەوە نیشانەی سەرکەوتنی ئیش و کارە یان جووت بوونیکی دەره مەندانه.

۴- **میزی**: میز له خەودا نیشانەیە لەسەر خەرج کردنی مال له شوینی خۆیدا، وە میز کردن له خەودا به زۆری نیشانەیە لەسەر زۆر برونی رۆزی.

۵- **ماندوو بوون**: خەو بە ماندوو بوونە نیشانەی سەرکەوتنە لە ئیشداو ئەگەر بە کێکی تر ماندوو بوو ئەوە هەوائی خۆشت پێ ئەگات.

۶- **مار**: مار له خەوا رەمزی زانین و چاک بوونەویە، یان فێلی ئافرەتان و دووبەرەکی، وە نیشانەیە لەسەر دۆژمن و لەسەر ژن و لەسەر ئافرەت و لەسەر ژیان.. ئەوەی بینی شەر له گەل ماری ئەکات ئەوە زان دەبێ بەسەر دۆژمنیکدا.. وە ئەوەی بینی سەرکەوت بەسەر ماری، سەرئەکووی بەسەر دۆژمندا، وە ئەگەر ماری سەرکەوت بەسەریدا دۆژمن سەرئەکووی بەسەریدا.. ئەوەی بینی ماری پێتویدا ئەوە له لایەن دۆژمنە کە یەو تووشی ناخۆشی ئەبێت، ئەوەی بینی له ماریک ئەترساو یارمەتی ئەئەدرا ئەوە پارێزراو له دۆژمنە کە، بەلام ئەگەر یارمەتی درا ئەوە ترسی لێ ئەنیشی.. ماری زۆر نیشانەیە لەسەر ناپاکی و دۆژمنایەتی له لایەن خزمان و هاوسەر و مندال و لەسەر هەموو شێرە پێ بەر.

۷- **مژگەوتی گەوره**: مژگەوتی گەوره ئە خەودا نیشانەی هەڵگەری بە بۆ کەسێ برواتە ناوی، ئەگەر زۆلم لێ کراو بێت.. ئەگەر خەو بین له میحرابی مژگەوتدا وە ستابوو واتە له قیبلە کەیدا نیشانەی رۆزی و ژنی خانەدانه.

۸- **مەرەگەب**: نووسین به مەرەگەب له خەودا نیشانەیە لەسەر بیستنی هەوائی خۆش له سەرچاویەکی چاوەروان ئەکراو، وە دەست کەوتنی مەرەگەب نیشانەیە لەسەر ناخۆشی کە تایبەتە به هاورێیەکت، وە مەرەگەبی سوور نیشانەی هەوائیکی چاکە.

۹- **مێروو**: مێروو له خەودا نیشانەیە لەسەر خەلکانی ناھوشیار.

۱۰- مووسيله: مووسيلدى نالتون له خەودا نيشانديه لەسەر نافرەتى ماله كەى نەروا،
وہ بۆ پياوان باش نىيو بۆ نافرەتان رازاودو جوانە، وہ بۆ كەسى ژنەكەى سكى هەيتت
مندالتيكى كورە، وہ كەوتنى نقيمتى مووسيله له خەودا مردنى كورە يان ون بوونى شتى
له مال.. وہ مووسيلهى زيو نيشانەى سەر كەوتن و بەختيارىيە، وہ پلە بە دەست هينانە
بۆ كەسى له دەستى بكات له پياوان، وہ يان نيشانەى ژنيكى هاوسەرى جوانە.. ئەگەر
خەوت بينى كەسى مووسيلهيه كى پيدايت ئەو نيشانەيه كى چاكە، وہ ئەگەر
مووسيلهيه كت كرى يان فرۆشتت ئەو نيشانەى رينمايىيە.. وہ ئەگەر خەوت بينى
مووسيله له دەستت كەوتە خوار ئەو ناگادارىيە له ناخوشى، بە تايبەتى ئەگەر
خەوينە كە كچيكي داواكراو بيت ئەو پتويستە بە چاكى ورياي خۆى بيت، ئەگەر خەوت
بينى مووسيلهيه كت ون كر دوو ئەو ماناي وايە هاوړييه كى نوئ پيدا ئەكەيت.

۱۱- مەى: مەى له خەودا رۆزىيە.. ئەو مەى بينى له خەودا مەى ئەخوا ئەو رۆزىيە كى
فراوانى دەستگير ئەبى وە بينينى مەى بۆ كەسى كە بيهوئ جووت بيت يان شەريك بيت
چاكە.. وہ خواردنى مەى بۆ پاشا كەوتنيەتى له تەختى پاشايەتى.

۱۲- مريشك: خەو بە مريشكەو له گەل چوچكە كانيدا ناگادارىيە له زبان وە
مريشكى زۆر له خەودا نيشانەيه بۆ مندال.

۱۳- ميش: ميشى زۆر له خەودا ماناي وايە كە دوژمنت هديه، وہ ئەو تەنها ميشەى
بە دەورتا ئەگيزينى نيشانەيه لەسەر ئەو مەى هاوړيكتە جينگاي ئەو نىيە پشتى پىن
بەستى.

۱۴- ملوانكە: خەو بە ملوانكەو بۆ پياو ماناي پەيوەندىيە بە كارنيكى نوپو، ئەگەر
ملوانكەيه كى جوان و گران بوو ئەو نيشە نوپكە ناسان و قازانج دارە، ئەگەر ملوانكە كە
ناسايى ركۆن بوو ئەو نيشە نوپكە سادەيه.. وہ ملوانكە بۆ نافرەت نيشانەى ئەو يە
بەستراو: تەو بە تەوقنيكى باشەو.

۱۵- مەل: خەو بە مەلەو بەختنيكى باشەو سەر كەوتنە له كاردا، له كاتنيكدا خەو كە

۱۶- میوژ؛ میوژ له هەر جوژی سپی بی یان رهش یان سوور له خهودا رۆزییه کی به سووده و چاکه یه کی گه وره ده ست نه که وی، بیینی یان بیکری یان بیخۆی.

۱۷- ماله کردن؛ خهوت به مه له کردنه به شیوه یه کی باش و به هیزو له ناویکی رووندا خهویکی خۆشه و نیشانه ی سهرکه و تینکی گه وره یه له خۆشه و یستی و ژیان و کاردا مادام سهرت له ده ره یی ناوه که وه بیته، به لام نه گهر به ناره حه تی مه له ت نه کرد یان ناوه که قوری تیا بو یان میروو یان نه تو یست سهرت بۆ سهر ناوه که به رز بکه یته وه، نه مانه هه مووی ناگاداری به له دۆران و دلّه راوکی.

۱۸- ماسی؛ ماسی زیندووی زۆری تازه له خهودا نیشانه ی رۆزی نوچ و با لگه ی قازانجکی باش و سهرکه و تینکی گه وره یه.. وه ماسی زیندوو که ژماره یه کی دیاری کراوین له خهودا ره مزه بۆ ناهه ت.. وه ماسی مردوو له خهودا نیشانه ی جهنگه به تاییه تی نه گهر له کاتی که لای بنیت یان بیخۆیت.. وه راوکردنی ماسی له ده ریادا و له خهودا نه ئانه یه بۆ سهرکه و تن له کارو ژیاندا.. وه هه ولدان بۆ گرتنی ماسی به بی هه وده له خهودا نیشانه ی دۆراندنه له زۆر کاتدا جیا ده بیته وه له و که سه ی که خۆشت ده وی.

۱۹- موم؛ موم له خهودا خێرو پایه به رزی به، وه نیشانه یه له سهر مژده ی خۆش نه گهر گره که ی باش بو.. وه بۆ عازهب هه و سه ره و بۆ جووت بو ده سه لاته و بۆ نه زان رینمایه یه وه بۆ هه ژار ده وه مه ندی به، به لام نه گهر گری باش نه بو نه وه نیشانه ی ساردی گوژه نه، وه نه لێن رینمایه یه بۆ رینگای راست.

۲۰- مومدان؛ بیینی مومدان له خهودا نیشانه ی هه و سه ره بۆ عازهب و نیشانه ی منالی جوانه بۆ خاوه ن هه و سه ر.

۲۱- میوان؛ میوان له خهودا رۆزی به کی خێرایه، وه ده لێن ده.. ده شلین کوره.

۲۲- مندال؛ خه و بیین به مناله وه به پتی نه و حاله تانه یه که مناله که ی تیا دا ده رته که وی له خه وه که دا، بیینی مندالی به ختیار نیشانه ی جووت بوونیکی ناسو ده یه، وه بیینی مندالی نه خۆش نیشانه ی ناخۆشی و کێشه یه.. وه مندالی خۆشه ریست نیشانه ی بۆ رازی بوون و به ختیار بی له دوا رۆژدا.. وه ده لێن بیینی مندالی که هه وار

بکات یان ناسووده نديت و پشتگوي خرابيت نوره ناگاداري په له دزړاندن.. بدلام نهگه بهختيارو دلخوش و دم به خهنده بوو، نهوه نيشانه ي بونى چهند هارې يه کی خو شه ويسته به تايبدي ته گه ر مناله که هدر دوو قاچي بؤ خه ويينه که دريژ کرد بوو.. وه ده لئين نه گه ر منالت بيني له خوردا ماناي وايه تو پيويستيت به که سي هه يد که سوزي زورت هه يد بؤي.. وه مندالي شيره خو ر نيشانه يد له سر درژمن. ژني شوو کردو نه گه ر خه وي بيني به مندالتيکه وه، ماناي وايه سكي نه بئ و به م نزيکانه مندالي نه بئ، وه نه گه ر خه ويينه که نافرديتي شي شوو نه کردو بوو نه وه مژده يد به شوو کردن.

۲۲- مندالي ناشيرين يان شيو او: مندالي ناشيرين يان شيوار له خوردا ماناي ناکو کي په له ناو مالدا.

۲۴- مندالي جوان: مندالي جوان له خوردا ماناي ناسوود يي په کی چاره پرانکراوه بؤ خه ويينه که.

۲۵- منداليك نازاري بدهيت: نهو مندالي له خوردا نازاري نه ده يت نيشانه يد له سر زورداري، يان تاوانبار کردن تووشت نه بيت.

۲۶- مازوو: خه وي مازوو ره مزه بؤ ساماني تازه پتگه يشتوو.

۲۷- ميوه: ميوه له خوردا جوت بوونه بؤ که سي ده ستی که وي يان بيخوا.. وه ده لئين ميوه نارداره کان رزي په کی کاتي په، وه وشکه کان رزي په کی زوري به رد ورامه، بؤ هه ژاران ده وله مندي و بؤ ده وله مند زياد بونى سامانه.

۲۸- مشك: مشكي گه رره نيشانه يد له سر رزي سي، نه وه ي مشكيتي بيني ياري نه کات له ماليا رزي په که ي زياد نه بئ، نه وه ي له خوردا مشكي ده رکرد له مال که ي نه وه رزي و به ره که تي که م نه بيته وه، وه بيستني ده نگی مشك نيشانه ي بيلانه دژي خه ويينه که که تووشی نارده تي و زياني نه کا.. وه مشك له سر نوين نافرديتي داوين پيس و فيتلبازه، نه لئين نه گه ر مشکت بيني نيشانه ي بونى دوژمني که که نه يه وي زيات پئ بگه يه ني، وه نه گه ر دوور له تو رت بوو نه وه پيويست ناکا لي تي بترسي، چونکه نه وه

دوژمنه ناتوانی زیانت پی بگه‌یه‌نی.. وه ده‌لین خه به مشکوه مانای نار زړاندن و به‌دیره‌وشتی به.

۲۹-ماچ: نه‌گه‌ر ژنه‌که‌ت ماچ کرد له خه‌ودا، نیشانه‌ی نه‌ویه به‌م نریکانه لسی‌ی جیا نه‌بیسته‌وه‌و ژنیکی تر نه‌هینی، وه نه‌گه‌ر ژنیکی تر ماچ کرد له خه‌ودا، نه‌وه به‌یوه‌ندیت له‌گه‌ل می‌رده‌که‌یا به‌هیز ده‌ییت.. وه نه‌گه‌ر به‌کینکت ماچ کرد نه‌وه ناگادار به له ناگاداریدا فیلت لسی نه‌کات.

۳۰-ماچی دوژمن: نه‌گه‌ر دوژمنیکت له خه‌ودا ماچ کرد نیشانه‌ی روودانی نار‌ه‌ح‌تی و کیتشه‌یه له لایهن نه‌روه به‌ر تۆ.

۳۱-ماچی خوشه‌و‌یست: نه‌گه‌ر که‌سیکت له خه‌ودا ماچ کرد که خوشت نه‌ریست یان ناسیاوت بوو نیشانه‌ی به‌یوه‌ندی و سۆزه له نیوانتاندا.

۳۲-ماچ: نه‌گه‌ر به‌کئی ماچی کردی له خه‌ودا نه‌وه به‌ختیکی چاکه‌ بۆت.. وه نه‌گه‌ر دوژمن ماچی کردی نه‌وه ناگادار به له هاروی‌ی فیلباز، نه‌گه‌ر به‌کئی ماچی کردی نیشانه‌ی له‌سه‌ر نه‌وه‌ی سوودت لسی وه‌نه‌گری.

۳۳-مه‌ی‌ه‌ون: خه‌ر به مه‌ی‌ه‌ونه‌وه باش نی‌یه، بینینی مه‌ی‌ه‌ون نیشانه‌ی ناپاکی به له هاروی‌یه‌تی و هه‌لسونه‌وتدا، وه هه‌روه‌ها تینکچونه له‌گه‌ل که‌سیکدا له عاده‌ت به‌ده‌ر.. مه‌ی‌ه‌ون هاروی‌یه‌کی ناپاکه به تاییبه‌تی نه‌گه‌ر مه‌ی‌ه‌ونه‌که‌ت بیننی نه‌خۆش بوو یان دلخۆش نه‌بوو، وه نه‌گه‌ر بینیت دلخۆش بوو وه نه‌خۆش نه‌بوو نه‌وه چاره‌روانی زیانیکی ناسان بکه.

۳۴-ماس‌ت: بینینی ماس‌ت له خه‌ودا خیرو به‌ره‌که‌ته، وه نیشانه‌ی رۆزی‌یه‌کی چاک و مایکی‌ه‌لاله، نه‌گه‌ر خۆت ماس‌ت نه‌خواره‌وه یان که‌سانی ترت نه‌بیننی نه‌یا‌خواره‌وه، نیشانه‌ی نه‌ویه که خوا زانست به تۆو نه‌وان نه‌دات له‌گه‌ل تاین وده‌روو لسی کردنه‌وه‌دا.. وه نه‌گه‌ر له خه‌ودا مانگات نه‌دۆشی یان گامیش یان حوشر مانای سه‌رکه‌وتنه له نیش و کاردا به مه‌رجی نه‌ر ناژه‌لانه هیمن بن، وه نه‌گه‌ر بینیت نه‌تدۆشین یان ماس‌ته‌که‌یانت نه‌خوارد مانای وایه نافرته‌یکی خانه‌دان نه‌خوازی، وه نه‌گه‌ر ژنت هینابی کورپکت نه‌بی

که به فرو بهره‌کث نه‌بی، وه نه‌گهر هه‌ژار بیت خوا ده‌وله‌مه‌ندت نه‌کات، وه خواردنی ماستی مهر له خه‌ودا خیرو دلشادی و هه‌سانه‌وه‌یه، وه ماسته‌کانی مهر به گشتی سامان و رۆزی‌یه به نه‌ندازه‌ی نه‌و خواردنه، به‌لام نه‌گهر ماستیکی شلت بینی له قاپه‌که‌یدا، نه‌وه نیشانه‌ی زیان و دۆراندنه.. وه شیر و شک مالتیکی کۆمه‌له بۆ که‌سی ده‌ستی بکه‌ویت.

۳۵- **مرواری**: مرواری له خه‌ودا زانست و ژن و منداله. نه‌وی بینی مرواری نه‌فروشی نه‌وه زانستیکی گه‌وره‌ی پێ نه‌به‌خشری و له‌ناو خه‌لکدا به‌رز نه‌بیته‌وه، وه له خه‌ودا بۆ عازب جوت بوونه و بۆ جوت بو مندال بوونه و بۆ بازرگان قازانجه و بۆ قوتابی زانسته و بۆ هه‌ژار ده‌وله‌مه‌ندی‌یه و بۆ نه‌خۆش چاک بوونه‌وه‌یه.

۳۶- **مال**: خه‌و به پوونه مالتی خۆته‌وه نیشانه‌یه روودانی چه‌ند کاریکی مرئه هینه‌ره، وه نه‌گهر خانووه‌که خۆش بوو نیشانه‌ی نه‌وه‌یه به‌ختیکی باش له چاره‌رنتایه، به‌لام نه‌گهر ریک و پیک نه‌بوو نه‌وه نیشانه‌ی نه‌خۆشی‌یه‌کی نزیکه، وه بینی چه‌ند پیاوی که خانوو دروست بکه‌ن نیشانه‌ی سه‌رکه‌وتنه.. وه بینی مالتی که ناگری تی به‌ر بووبی مانای بیستنی چه‌ند هه‌والتیکی خیرایه.. وه مالتی رووناک نافرته‌تیکی چاک و گوئی رایه‌له یان به‌رگری که‌ره.. وه خانووی تاریک نیشانه‌ی نافرته‌تیکی ره‌وشت نزم و خوو خراپه.. وه خانووی کراوه نافرته‌تی به‌ریزه، وه خانووی داخرا نافرته‌تیکی به‌خیل و ماندووه.. وه خانووی رووخا نیشانه‌یه‌کی خراپه.

۳۷- **مردن**: مردن له خه‌ودا نیشانه‌ی ژیانیکی درێژو کامه‌رانی‌یه.. وه نه‌ئین مانای چاک بوونه‌وه‌یه.. وه له‌وانه‌یه نیشانه‌ی تۆبه و گه‌رانه‌وه بیته بۆ لای خوا، چونکه مردن گه‌رانه‌وه‌یه بۆ لای خوا، وه که‌و چون خه‌وه‌کانی مردن نیشانه‌ی پایه به‌رزی و شه‌رفه له دنیا.. نه‌وه‌ی بینی خۆی مردووه وه گریان و هاوار به‌دی نه‌کا وه له‌سه‌ر شانی پیاوان هه‌لگیره له تابووتدا، نیشانه‌ی ژیانیکی درێژو ناسوده‌یه، وه به‌رزبوونه‌وه‌ی پله‌ر پایه و سامی بۆ درۆمنانی‌یه‌تی نه‌گهر نه‌بخه‌نه ناو گۆره‌که‌وه.. به‌لام نه‌گهر گۆر کرا دنیا زال ده‌بی به‌سه‌ری‌دا، وه دواکه‌وتوانی له ده‌سه‌لاتیا به‌ راه‌ی دوا که‌وتووه‌کانی‌یه‌تی له

تابوته که یدا.. وه نه وهی بینی خۆی مردووو هج شتووه کی گریان و هاوار به دی ناکات نیشانهی رووخانی به شتیکه له خانوووه کهی، وه نه گهر کچیک خهوی به مردنه وه بینی نیشانهی خۆشه ویستی به که که جیا بوونه وهی به دواوه به.. به لام خهوه بی سهرو به ره کان (غامض) له سهر مردن نه وه نیشانهی هه والی خهوه.. هه موو خهوی به مردنه وه پتویسته باش ناگاداری بین، چونکه ناگاداری به.. نه گهر خهوت بینی خۆت مردوویت یان گویت لی بوو به کیک وتی که تو مردوویت، نه وه نیشانهی جوت بوونیکه نزیکه یان نه خۆشی به کی نزیکه، نه گهر که سیکت بینی مردووو، نه وه نیشانهی نه خۆشی به بو نه وه که سه یان نیشانهی سه رنه که وتیه تی.

۳۸- مردووو: بینینی مرۆفی مردوو له خهودا نیشانهی سه ره تابه کی چاکه له ژياندا وه نیشانهی خۆشه ویستی به که بو نه وه که سهو ههز کین به گه رانه وهی.. وه شتووی مردوو له خهودا نیشانهی گوزه رانیه تی له رۆژی دوایدا، نه گهر شتووی باش بو نه وه قیامه تی باشه، وه نه گهر شتووی خراب بو نه وه قیامه تیشی خرابه، وه قسه کانی و نامۆژگاری به کانی و ته مینکانی بو تو له خهودا راست و رهوانه به واتا راسته کهی خۆی ته فسیر نه کری، چونکه نه وه له خانهی داد گه ری دیه قسه ناکات به راستیی نه بیت، به لام نه گهر شتیکه پیدایت نه وه باشه ته فسیری درسته، وه نه گهر شتیکه لی وه رگرتیت نه وه بیتگومان باش نی به.. وه بینینی مردوو به نرقم بووی نه وه نیشانهی له سهر خرابی گوزه ران.

۳۹- مه زاتا: مه زات له خهودا نیشانهی پرۆژی سه رکه وتوو له کاردا، نه گهر خهوت بینینی له مه زات خانه شتیکت کری نه وه له هه موو بواره کانیدا سه رکه وتوو نه بیت، مه گهر له خهودا له کاتی کریندا بیتار بوویت، ته وهش مانای ناگاداری به له کاره که تدا..

۴۰- مۆسیقا: نه گهر له خهودا گویت له مۆسیقایه کی خۆشه وه بوو، مانای وایه هه والیکه خۆش نه بیستی له هاوڕێ به کی نادیاره وه، وه نه گهر مۆسیقا که غه مگین بوو یان ناساز بوو نه وه به م نزیکانه غه م داتنه گری.

۴۱-مهقهست: كردنه‌وهی مهقهست دوو هۆن دژی به‌كتری، رهمزن بۆ ژن و میترد كه هه‌میشه پێچه‌وانه ئیش نه‌كهن، به‌لام تووشی كه‌سێ نه‌بن كه جیایان نه‌كاته‌وه.. وه مهقهست نیشانه‌یه له‌سه‌ر به‌ربه‌ره‌كانی، نه‌وهی مهقهستی به‌ ده‌ست خۆیه‌وه بیینی نه‌وه ناچار نه‌بن دژه‌كه‌ی خۆی به‌ری بۆ لای قازی، وه نه‌گه‌ر كورپێکی عازهبی هه‌بوو نه‌وه ژن نه‌هینێ.. نه‌وهی بیینی قژێك یان جلیك به‌ مهقهست نه‌برێ نیشانه‌ی نه‌وه‌یه پیاویکی غه‌یبه‌ت كه‌رد.. وه نه‌وهی خوربه‌ك یان پێستێك یان پشتی ناژه‌لێکی پێ نه‌برێ نه‌وه پاره‌یه‌ك كۆ ده‌كاته‌وه كه‌ گومانی هه‌یه له‌سه‌ری.

۴۲-مه‌یدانی جه‌نگ: مه‌یدانی جه‌نگ له‌ خه‌ردا مانای تله‌نه‌وه‌یه به‌ كێشه‌یه‌کی عاطفی به‌وه.

۴۳-مۆز: مۆز له‌ خه‌ردا بۆ كه‌سێ بیبینی یان بیخوا خێرو رۆزی وسامانه، وه بۆ پیاوی نایینی خۆشه‌ویستی به‌وه نه‌گه‌ر دره‌ختی مۆز له‌ ماله‌كه‌تدا یان كێلگه‌یه‌كت یان باخچه‌یه‌كت گه‌ره‌ بوو نه‌وه نیشانه‌ی له‌ دایك بوونی كورپێکی نوی به‌ بۆ تۆ.

۴۴-مشار: مشار له‌ خه‌ردا نیشانه‌یه له‌سه‌ر جیاكردنه‌وه دوو دژ به‌ دادگه‌رانه‌و جیاكردنه‌وه‌ی نیوان ژن و میترد به‌ دادگه‌رانه، له‌وان به‌ به‌لگه‌بێ له‌سه‌ر دابه‌ش كه‌رو له‌سه‌ر ته‌رازوو.

۴۵-میرگا: میرگی سه‌رز و میترگی زۆر له‌ رووك سه‌وزی نیشانه‌یه له‌سه‌ر دنیاو جوانی به‌كه‌ی.

۴۶-ملوخی (جۆره‌ رووه‌كێكه): خواردنی له‌ خه‌ردا مانای هاتنه‌دی ئاواته‌كانه.

۴۷-میرووله: نه‌گه‌ر له‌ خه‌وتدا میرووله‌ت بیینی نه‌وه نیشانه‌ی نه‌وه‌یه كه‌ تۆ خه‌ریکی كاری بێ سوودیت له‌ ژیا‌نتدا.. نه‌گه‌ر له‌سه‌ر جیگا‌كه‌ت بیینیت نه‌وه نیشانه‌یه له‌سه‌ر زۆری مندا‌لت.. وه ده‌رچوونی میرووله له‌ مالت نیشانه‌ی كه‌می ژماره‌ی خزمانته.

۴۸-مانگی یه‌ك شه‌وه: نه‌وه‌ی مانگی یه‌ك شه‌وه‌ی بیینی هه‌له‌هات نه‌وه مژده‌یه به‌ له‌ دایك بوونی كورپ یان سه‌رۆك له‌ كاره‌دا یان قازانج له‌ بازرگانیدا، نه‌وه‌ی كه‌سو‌كاری بیینی

كۆبۈنە تەسەۋە ئەوە حەج ئە كات، ئەوەى مانگى يەك شەوەى بىنى سوور بو، ئەوە ئافرەتەر مەندالە كەى پىتەش كامىل بوونى لەبار ئەچى. ئەوەى مانگى يەك شەوەى بە تەنھا بىنى و خەلكى سەىرىيان ئە كەرد، بەلام نەىيان ئەبىنى ئەوە نىشانەىە لەسەر ئارەحتەى گەورە.. ئەوەى لە سەرەتەى هەلئەتەىىەىە بىنى لە ئاوەختى خۇىدا ئەوە چاكەىەر شادى تىداىەو هاتەى نادىارتەكە يان لە داىك بوونى مەندالەك.. وە هەلئەتەى مانگى يەك شەوە نىشانەى راستىى بەلەىن و سامان دەستگىر بوونە.. وە بىنىنى مانگى يەك شەوە سەر كەوتتە بەسەر دەرژمەندا.

۴۹-مەرەكەبدان: مەرەكەبدان لە خەردا بۆ عازەب نىشانەى جوت بوونە.. قەلەمىش نىشانەىە لەسەر پىاو، وە نووسىن بە قەلەم لە مەرەكەب دانەوە نىشانەىە كى سىنكسى، بە، وە نىگار بە قەلەم رەمزە بۆ دلخۆشى و شەرەف، لە كاتىكدا جلى پىتە پىس نەبووبى، ئەگەر جلى پىس كەردىن نىشانەىە لەسەر نەخۆشى، وە بۆ هاوسەردار رىزو بەرزبوونەو. ۵۰-مووبەق (ژوورى چىشتا لىنان): ئەگەر لە خەردا خۆتت لە مووبەقدا بىنى، بە نىشانەى ئەو. بە چەند هارپى و خزمىك سەردانت ئە كەدن، وە ئەگەر مووبەقە كە خاوتىن و گەشاوە بوو ئەو سەردانە كە بە خۆشى بەسەر ئەچى، بەلام ئەگەر مووبەقە كە بە پىسى و ئارتىكى بىنرا ئەوە و تووژى روو ئەدا كە ئەو سەردانە نەشتووتىن.. ئەگەر خۆت لە خەردا مووبەقت پاك ئە كەردە نىشانەى زال بووتتە بەسەر كۆسپەكانى ئىستاتدا، وە دەگەىت بەبەختىكى ئاسوودە، وە ئەگەر لە خەردا ئاگر بەربووبە مووبەقە كە ئەو نىشانەى مردنى خزمەتكارە كەىە يان خزمىك.

۵۱-مەراسىم - رىپىوان-: ئەگەر مەراسىم بە شىو. بە چاك و پىشكە و تەوانە بەرپىتە ئەچو، ئەوە تۆ لە خۆشەو. سىتەىە كەتدا بەختىارىت، بە تايەتەى ئەگەر لافىتە لە پىشەوە بوو مۆسىقاش بە خۆشەوە لى ئەدرا، بەلام ئەگەر ئارتىك و ناسەركە و تەوانە بوو ئەوە لە خۆشەو. سىتەىە كەتدا دۆراندن روو ئەدات.

۵۲- مندان بوون؛ نهوهی له خودا بینی ژنه کهی کوریتی بوو سکیشی نه بوو نهوه
که غیندی ده ستگیر نه بی، نه گهر سک پری بینی کوریتی بوو نهوه کچی نه بی، وه نه گهر
بینی کچیتی بوو نهوه کوری نه بی، وه کچ له تفسیردا ده رووهو کوریش خهفته.
۵۳- میخ؛ میخ له خودا ره مزی سینکسی به. نهوهی میخ داکوتی له دیواریکا یان
له زه ویدا، نه گهر عازهب بی جووت نه بی، نه گهر ژنی هه بی ژنه کهی سکی نه بی، نه گهر
میخیتی به دیواری مالتکدا داکوتا نیشانهی خو شه ویستی به بو ژنه کهی.

(ن)

۱- نینۆك: خەو یینین بە نینۆكەوہ باشە، ئەگەر نینۆكەكانت بیینی درێژ بوون، ئەوہ بەلگە یە لەسەر دەرچوونت.. وە ئەگەر نینۆکی بییجگە لە خۆتت بیینی درێژ بوو ئەوہ چاوەروانی ھەوائیکی خۆش بە.

۲- نان: نانی سپی لە خەودا نیشانە یە لەسەر رۆژیی چاك و ژیانی خۆش.. وە نانی رەش نیشانە یە لەسەر بەدبەختی لە ژیانداو نانی شیرین بەرزبوونەوہی نرخە، ئەگەر بە ھەنگوین یان شەکر کرابوو، وە باشترین نان نانی برژاوە لە گەئم کە نیشانە ی زانستە بۆ داواکەری زانست.. بەلام ئەگەر لە جۆ بوو ئەوہ نیشانە یە لەسەر تەنگی وگرانی.. وە نانی گەرم دووبەرەکی یەو رۆژی یە کە شکی تێدا یە.. ئەوہی بخی نان ئەخوا بە بێ درۆ ئەو نەخۆش ئەکەوئ.. وە نانی پیس نیشانە یە لەسەر تاي توند.. ر کولیتەری پان رۆژی فراوان و تەمەنی درێژە.

۳- نامە ی ناسایی: نامە ی ناسایی نیراوو ھاتوو نیشانە یە لەسەر ھەوائی باش.. وە نامە ی تۆمارکراو ھەوائی بە ھیترو راستە، وە وتاری بە پەلەو کاروباری بە پەلە یە.

۴- نامە ی خۆشەوویستان: نامە ئال و گۆر کردنی خۆشەوویستان لە خەودا نیشانە یە لەسەر دلپاکی بەرامبەر یە کتر.

۵- نامە ی کراوہ: بیینی وتار لە نامە ی کراوہ داو لە خەودا ناگاداری یە بۆت، کە کەسیک متمانە ت پێ یەتی نھیتی یە کت ناشکرا ئەکا.

۶- نامه: نامه له خدردا نیشانه‌یه له‌سدر پلهو پایه بۆ که‌سی نه‌بیتیری یان نه‌یگه‌یه‌نی به که‌سیتی تر یان له که‌سیتی ترده پنی نه‌گات، نه‌وه نیشانه‌ی بدختیکی ناسودهو کاریکی به‌پیتزه.

۷- نامه‌بهر: نامه‌بهر له خدردا نه‌گهر روو خوش بوو نه‌وه هه‌والی خوش نه‌بیستی له هاورپی‌یه‌کی نادیارده، نه‌گهر نا هه‌والی ناخزش نه‌بیستی، وه نه‌گهر نامه‌بهره‌که نه‌ناسی، به‌لام نه‌گهر بیناسی نه‌وه نیشانه‌یه له‌سهر هه‌ولدان له خیترا.

۸- ناکۆکی: ناکۆکی ونه‌گوئجان له نیتوان خو‌شه‌ریستاندا نیشانه‌یه له‌سهر دزینی جوت بوون، به‌لام له نیتوان هاورپی‌یاندان نیشانه‌یه له‌سهر په‌یوه‌ندی نیتوانیان.

۹- نویتژ: نویتژ له خه‌ودا په‌یوه‌ندی‌یه به‌خواو به خه‌لکه‌وهو دوعای چاکه بۆ خاوه‌ن خه‌وه‌که، وه نه‌لین جیگری و سه‌رۆکایه‌تی و به‌یام و نه‌مانه‌ت دانه‌وه‌یه.. وه نویتژی فه‌رز له خه‌ودا نیشانه‌یه له‌سهر وه‌فای په‌یمان و کار بۆ بیکار.. نه‌وه‌ی بینی نویتژی نیوه‌رۆ نه‌کات، نه‌وه پیتوستی‌یه‌کی نه‌دۆزیتسه‌وه، وه ته‌وار کردنی نویتژه‌که‌ی نیشانه‌ی ته‌وار کردنی نه‌و شته‌یه که نه‌یه‌وی، وه نویتژی عه‌سر نیشانه‌یه له‌سهر به‌دیها‌تنی کاروبار دوا‌ی ناره‌حه‌تی و ناخو‌شی و نیشانه‌ی سه‌رکه‌وتنه، وه نویتژ نیتواره نیشانه‌یه له‌سهر کار نه‌نجام دان.. وه نویتژی شیتوان نیشانه‌یه له‌سهر دا‌پۆشیز ته‌واوی کار.. وه نویتژی به‌یانی نیشانه‌یه بۆ سه‌رکه‌وتن و پی‌وژی له‌هه‌موو کاریکدا.. وه نویتژی هه‌ینی نیشانه‌یه بۆ ده‌روازه‌یه‌کی نزیک و پیتوستی نه‌نجام دان.. وه نویتژی جه‌ژن نیشانه‌یه له‌سهر گه‌رانه‌وه‌ی نه‌و شتانه‌ی که تیا چوون، نه‌گهر جه‌ژنی ره‌مه‌زان بوو نه‌وه له ناره‌حه‌تی ده‌رنه‌چ بۆ فراوانی رۆزی‌یه‌که‌ی، وه نه‌گهر جه‌ژنی قوربان بوو نایینه‌که‌ی نه‌نجام داوه‌و گوزه‌رانی باش کردوه، وه نویتژی جه‌نازه نیشانه‌ی شه‌فاعه‌ته له پیاویکی خراب.

۱۰- نینۆکی ئاسایی: نینۆکی ئاسایی له خه‌ودا نیشانه‌ی زه‌فه‌ر بردنه به‌دوژمان.

۱۱- نینۆکی به‌هیز: نینۆکی به‌هیز له خه‌ودا نیشانه‌یه له‌سهر به‌هیزی سامان و

چه‌ک.

۱۲- نینۆکی دریز: نینۆکی دریز له خه ودا نیشانهی فراوانی رۆزی و زیادبوونی هیزو سامانه.

۱۳- نه بزوان: نه توانینی جووله کردن نه خه ودا مانای نه توانینه له دهست پیکردنی پرۆژهیه کی گرنگدا.

۱۴- ناشتن: گهر له خه ورتدا شتیکت ناشت نهوه ژن نه هینی نه گهر عازهب بیت، وه مندالت نه بی نه گهر هاوسه ردار بیت.. ناشتن بۆ فه زمانه و نیشی چاکه یه و بۆ بازرگان قازاغه و گه شه و زیادبوونی سامانه که به تی، وه بۆ زانا سه رکه و تن و زیادبوونی زانسته که یه تی.

۱۵- نوقم بوونی مردوو: نه گهر مردرویه کت له خه ودا بیینی له ده ریا به کدا یان له ئاری کدا خنکا نیشانهی خرابی حالیه تی، وه ده رچوونی له ده ریا به بی نوقم بوون نیشانه یه له سه ر باشی حالی.

۱۶- نووسین: نووسین له خه ودا نیشانهی هه وائی خۆشه، نه گهر ناشکراو روون و خاوین بوو وه خۆت دلشاد بوویت پیی.. زانیانی ده روونزانی ته فسیری نووسین به وه ده که ن که به لگه یه له سه ر ئاره زو کاری سیکسی.

۱۷- ناکۆکی: نه وهی بیینی له خه ویدا ناکۆکی مرۆفیک نه کات نه وه غه میکی ئاره حه ت تووشی نه بییت.

۱۸- نه خۆشی: نه خۆشی له لیکنده ودا له ش ساغی و به هیزی لاشه یه، به لام نیشانه یه له سه ر ناکۆکی و گومان و دروو رویی.. وه ده رچوونی نه خۆش له ماله که یدا به بی ده نگی له خه ویدا نیشانهی مردنیه تی.. وه ده رچوونی به قسه کردنه وه نیشانهی ژیا نیه تی.. نه وهی له ئاره حه تیدا بی و بیینی نه خۆشه نه وه رزگاری نه بی له ئاره حه تیه که ی، به لام نه گهر بیینی له کاتی نه خۆشی به که یدا مرد نیشانهی نه وه یه چاوه روانی ئاسوده بی نه کات، وه نه گهر خه ورت بیینی تووشی سوریزه بوویت نیشانهی نه وه یه سامانت ده ست نه که وئ، وه نه گهر بینیت یان له نه خۆشیکت بیست که تووشی سوریزه بوو بوو نه وه هه وائی خۆش نه بیستی.

- ۱۹- نووسینگی گسار؛ خەوت بە دانیشتنەوه له نووسینگی کاردا بە ئاسوودەیی نیشانەی سەرکەوتنە.. بەلام ئەگەر لە دەرەوه بوویت نیشانەی دۆزانه.
- ۲۰- ئەخۆشخانە: خەو بە ئەخۆشخانە مانای ترسانە لە ئەخۆشی.
- ۲۱- ئەخش: لە خەودا کەرامەتەو بەرزێ و پلەو پایەو شادییە، ئەگەر مەرەکەبەکە کە، تە سەر کراسەکە نیشانەیه لەسەر بەرزبۆنەوهی پلەو پایە.
- ۲۲- نیرگز: ئەگەر لەسەر سەرت تاجە گۆلینەیه کت لە نیرگز بینی لە خەودا ئەگەر عازەب بیت نیشانەی جوت بوونیکێ کامەرانه، ئەگەر ژنت هینابی نیشانەیه لەسەر جینبۆنەوهی ژن و میرد.
- ۲۳- ئەخشە: بینینی ئەخشە لە خەودا نیشانەیه لەسەر گەشتی خێراو سەفەری درێژ.

- ۱- **هاورپی**: وتویژ له گهڼ هاورپدا له خهودا نیشانه یه له سهر ناحالی بوون. له گه لیدا بو چند ساتی، وه ناراحتی هاورپی له خهودا بهختیکی باشه.
- ۲- **ههړه شه**: نه گهر خدیټ بینی ههړه شهت له یه کئی کرد ناگاداری یه بوټ له ون بوونی مال یان په یو بندی.. به لام نه گهر که سټک ههړه شهی لسی کردی نه وه ناگاداری یه بوټ که دوژمنیتکت هه یه پیږیسته ناگاداری بیت.
- ۳- **ههړه مه کان**: بینینی نه هرامه کان له خهودا به لگه یه له سهر هه والی کون، وه به لگه یه له سهر ته مدنی درټور گرنگی دان به زانست و هونه ر.
- ۴- **هه ووره بروسکه**: بینینی هه ووره بروسکه له خهودا نیشانه یه له سهر تیتکچوونیکی خیرا یان گواستنه وه یان دابراڼ، وه نه لټن نیشانه یه له سهر ترسان بو سه فدرکه رو ته. اح بو جیگیر بو.
- ۵- **هیلکه**: هیلکه ی چاکه زور له خهودا نیشانه یه له سهر نافرته به به لگه ی نایدتی ﴿کأنهن بیض مکنون...﴾ وه هیلکه ی کولوا روزی یه کی چاکه و هیلکه ی شکار نیشانه یه له سهر دژانندن و نه نام نه دانی به لټن، وه خواردنی هیلکه ی کال خواردنی مالی هرامه.. وه کسپین و فروشتی هیلکه له خهودا خهویکی چاکه، نه گهر قازانجت کردبئ تیایدا، وه خواردنی هیلکه ی پیڼگه یو ناسووده یی و خوشی یه.
- ۶- **هه لوژه**: نه وه ی بینی هه لوژی گه یو به تام نه خوا، یان کوی نه کرده وه له دره ختیک نه وه ناسووده یی یه له خه وه که داو سهر که وتنتیکی گه وریه بو ی له مه به ست و کاره کانیدا..

و نه گهر نه گدیرو سوو یان سیس بوو یان تامی ناخوژ بوو یاز. ددیویست پتی بگات، بهلام بئ هووده بوو نه مانه همرووی نیشانهی دژراندنه.

۷- هه نجیره؛ هه نجیره له خهردا مالی زوره به پسته بو کهستی تووشی بئ بیخاته ماله که یهوه، وه شوینه کهی ناشکرا بئ لای، وه نهوهی تنها بیبینهی نیشانهی نارِه حهتی و دژراندنه. هه نجیره گه یوو له خهردا نیشانهی مالی زوره بو کهستی یان بییت به خارونهی یان بیخاته مالی یهوه وه شوینه کهی ناشکرا نه بئ.. وه هه نجیره وشک کراوه بو کهستی بیخوا دژراندن و سه ر شوژی و هه فته.. وه هه نجیره وشکهوه بوو یان هه ر میوه یه کی وشکهوه سوو له خهردا شتیکی کت و پری خوژه بو کهستی بیبینهی .. وه هه نجیره سه رز یان هه ر میوه یه کی سه رزی تری نه گه یوو ناخوژی یه که که زوو به سه ر نه چی.

۸- هه یینی؛ نهوهی بیینی له رژی هه یینی دایه نهوه خوای په روه ردار نیشه جیا جیاکانی کو نه کاتهوه له نارِه حهتی یهوه ناسانی نه کات.

۹- هه نجیره توو؛ هه نجیره توو له خهردا نیشانهی له سه ر سامان و زوری قازانج بو کهستی تووشی نه بئ، وه بو کهستی بیخوا یان هه ندیکی بخوا نهوه تووشی رزی یه کی چاک نه بئ.. وه درهختی هه نجیره توو پیاوکی به سوودی چاک و خوگرو دهوله مه نند.

۱۰- هه وال؛ هه والی خوژ له خهردا چاره روانکردنی رووداوکی خوژه، وه هه والی ناخوژ نیشانهی له سه ر چاره روانی نارِه حهتی.

۱۱- هیللی ناسدین؛ هیللی ناسدین له خهردا نیشانهی گه شتیکی دوورو درژه.

۱۲- هه رزانی؛ هه رزانی له خهردا نیشانهی له سه ر دوور کهوتنهوه بو کهستی له نارِه حهتیدا بییت، و بو لبردنی غه مه گانی بو کهستی که غه می هه بییت.

۱۳- هاوړی؛ بیینی هاوړی له خهردا نیشانهی له سه ر هاتنه دی ناوات.

۱۴- هاوړی یه تی؛ نه گهر نه خوژی بیینی هاوړی یه تی کهستی نه کات نیشانهی له سه ر چاک بوونهوهی، وه نه گهر بیینی هاوړی یه تی کهسانی مالهوهی نه کات نهوه نیشانهی کی خراپه، وه نه گهر که سه که نه ناسراو بوو نهوه کاریکه زیانی پتی نه گات.

۱۵- **ههنگویر**: ههنگویر له خودا زۆرییه کی باشه یان میراته یان سامانه له شهراکهتینک، نه ای بیینی ههنگویر نه خوا، نه گهر نه خووش بی چاک نه بیتهوه، وه نه گهر لهش ساغ بوو نهوه سامانیکی زۆری پی نه به خشری.. نهوهی بیینی ههنگویر له بهردهمدایه نیشانهیه له سهه شارهزایی شکۆیانه، نهوهی بیینی ههنگویر دهرخواردنی خه لک نه دات نه ده قورنان نه خوینتی به ناوازیکی خووشهوه یان خه لکی گری له گۆرانیه خووشه کانی نه گرن.

۱۶- **هاوارکردن**: خهوه به هاوارکردنهوه نیشانهیه له سهه بهختیاری و بزگار بوون له نارهحهتییه ک ک نیستا جهنجالی کردوویت، نه گهر که سیک تری بیینی هاواری نه کرد نهوه نیشانهیه له سهه بهختیکی باش، به تایهتی نهوه که سهه هاواریت بییت، به لام نه گهر دوژمنت بییت، نهوه نیشانهیه له سهه نارهحهتی.

۱۷- **ههناسه تهنگی**: نه گهر خهوت به ههناسه تهنگی یهوه بیینی نیشانهیه له سهه ماتی و بیزاری له ههندی کاروباری ژیانتدا.

۱۸- **ههراوهویریا**: ههراوهویریا له خودا نیشانهیه له سهه بیینی دیوبههه کی یان کاریکی گرنه که زۆریه جۆری خه لک تیایدا کۆ ده بیتهوه.. وه نه لیتن چه روان کردنی رووداویکی خووش، وه نه گهر گویت له دهنگه دهنگیکی سهه یهوه بهر مانای وایه بنکه که ت گۆرانی به سههردا دیت، نه گهر گویت له دهنگه دهنگیکی بهرزهوه بوو مانای وایه کاریکی نوێ نه گریته دهست.

۱۹- **ههنگویر**: ههنگویر له خودا مالتیکه دهستگیر نه بی بۆ که سی بیخوا.. وه بهخت باشییه له کاردا بۆ که سی بیینی یان بیکری، وه بۆ پیاوانی نایینی شیرینی نایینه، وه بۆ پیاوانی دنیا سامانیکه به بی ماندره بوون.

۲۰- **ههویسر**: بیینی ههویر له خودا نیشانهیه کاری ناسان و چاوهروانی و دلخووشییه، سامانیکه دهستت نه کهوی.. نهوهی ههویری له ماله که یدا بیینی نهوه قازانچیک نه کات له بازارگانییه که یدا، نه گهر ترشا بوو نهوه له بازارگانییه که یدا نه دۆری، نه گهر خووی بیینی یهوه

هه‌ویر نه‌شیتلی شه‌وه سه‌فه‌رکه‌ری به‌ره‌و لای نم دیت، وه شه‌وه‌ویره‌ی هه‌لنایه‌ت شه‌وه خراپی‌یه له ساماندا.

۲۰- هیلانه؛ هیلانه‌ی چۆله‌که له خه‌ودا مانای جوت بوونیک‌ی ناسوده‌یه.. وه هیلانه‌ی خالی له هیلکه‌ خیره بۆ خه‌وبینه‌که، وه به پینچه‌وانه‌وه‌یه نه‌گه‌ر هیلکه‌ی تیدا بیت.

۲۱- هه‌لاتن؛ نه‌گه‌ر یه‌کێ بیینی له‌ده‌ستی درژمنن رانه‌کا شه‌وه بی زیان نه‌بی شه‌وه درژمنه، وه نه‌گه‌ر زانایه‌ک راکردنی بیینی شه‌وه ده‌بی به داد‌گه‌ر.. نه‌گه‌ر یه‌کێ بیینی رانه‌کات وه ناشترس شه‌وه باش نی‌یه.

۲۲- هه‌ژاری؛ هه‌ژاری له خه‌ودا ده‌وله‌مه‌ندی‌یه، شه‌وه‌ی خۆی بیینی‌یه‌وه هه‌ژاره، شه‌وه خۆراکینکی زۆر به ده‌ست نه‌هینن.. شه‌وه‌ی خۆی بیینی پاره به هه‌ژاریک شه‌وات شه‌وه سامانینکی ده‌ست نه‌که‌وی به بی ماندوو بوون، وه ده‌لین خه‌و بینینت به‌وه‌وه که هه‌ژاریت، نیشانه‌ی شه‌وه‌یه به‌ختیک‌ی بانیت له‌به‌رده‌ستایه‌وه به ده‌ستی نه‌هینن، نه‌گه‌ر که‌سانی بیت بیینی هه‌ژاربوون نیشانه‌ی وایه هه‌والی خۆش نه‌بیستی. وه نه‌گه‌ر بینیت یارمه‌تی که‌س له شه‌وه‌یه‌ت که هه‌ژاره یان که‌سینکی تر یامه‌رتی تو شه‌وات چونکه هه‌ژاریت شه‌وه‌یه‌ باشترین جۆری خه‌وه چونکه به‌ختیک‌ی باشت بۆ به‌ده‌ست نه‌هینن.

۲۳- هه‌یف - مانگا-؛ بیینی هه‌یف له خه‌ودا نیشانه‌ی ته‌ندروستی و به‌ختیار‌یه، وه بیینی له ماله‌که‌تدا نیشانه‌ی جوت بوونته له‌گه‌ل ئافره‌تینکی جوانی پایه به‌رزدا.. وه نه‌گه‌ر که‌چێ مانگی بیینی شه‌وه شوو شه‌کات.. وه بیینی مانگ بۆ خۆشه‌ویستان زۆر چاکه.. وه نه‌گه‌ر مانگت بیینی له‌نیو هه‌وره‌کاندا شه‌دره‌وشایه‌وه نیشانه‌ی شه‌وه‌یه ناره‌حه‌تی‌یه‌که‌ت به‌سه‌رته‌چن.

۲۴- هۆل؛ هۆل له خه‌ودا نیشانه‌ی حه‌سانه‌وه‌یه‌وه نه‌مانی هه‌ژاری‌یه، نیشانه‌ی ئافره‌تی چاکه شه‌وه‌یه نه‌گه‌ر رووخساری هۆله‌که‌ جوان بیت، نه‌گه‌ر وا نه‌بیت مانا‌که‌ی به پینچه‌وانه‌وه ده‌بیت..

۲۵- هه‌رمی؛ نه‌گه‌ر هه‌رمی له خه‌ودا گه‌یوو بیت شه‌وه خه‌ویکی باشه.. وه خه‌رت به‌وه‌وه که هه‌رمی کۆ شه‌که‌یه‌ته‌وه یان شه‌بیینی که به دره‌خته‌وه‌یه مانای وایه تو هه‌والینکی خۆش نه‌بیستی له هه‌ور‌یه‌کی نادیاره‌وه.

- ۲۶- **هينلەك**: هينلەك له خەودا رەمزه بۆ پياوي سوودمەند، وه نيشانەيه بۆ ئافردەتي يان كارەكەري كه نهيني هەلناگري و نايياريزي.
- ۲۷- **هەنگ**: هەنگ له خەودا نيشانەيه بۆ كەسي شتي پاك بخاواو كاري چاكه بكات، وه بينيني هەنگ له خەودا بەلئنه به سەرکەوتن دواي هەوليكي زۆر.
- ۲۸- **هەلخستني جلي شوراو**: هەلخستني جلي شوراو له خەودا، نيشانەي ئاشكرا كرده له ماني گوماني خراپ و ناحالي بوون و نەماني بووهتان و درۆ.
- ۲۹- **هەوا**: بينيني هەوا له خەودا تواناو هيزه، نەگەر خەوينه كه خاوەن ئازات و خۆ به زل زان بيت، ئەوه خەوكەي بەتالە، ئەوهي بيني له هەوادا ئەروا، ئەوه گەورەيي و ساماني حەلالي دەستگير ئەبي، نەگەر شياوي ئەوه بي، نەگەر نا ئەوه سەفەر نەكا.
- ۳۰- **هستريا**: هسترياو نمونەكاني نيشانەي غەم و خەفەتە.
- ۳۱- **هیروشي خەلگي**: نەگەر كەسي له خەودا هيرشي بۆ هيناييت به دەمانچه يان تەفەنگ يان چه قۆ يان دار يان هەر ئاميزي ئەوه نيشانەي هەست كردنته به هەلەيه كي گەورەو ترسناكي به كي گەورە.
- ۳۲- **هەتيو**: نەگەر له خەودا هەتيوو بوويت نيشانەي ئەوهيه كەسيكي تر له كاريكي گرنگدا سەرئەكوي بەسەرتا، وه خۆتت بەتەنهاو بي يارمەتي دەر ئەبينتەوه.
- ۳۳- **هاوه ليني پياو**: هاوه ليني پياو له خەودا هەول دەرزيكي خراپ و قەرزتيكي زۆرە.
- ۳۴- **هەلھاتني شاخ**: بەرزبوونەوي شاخ و تەپ و دەشت له خەودا نيشانەيه كه ماناي وايه له ژيانيدا جينگايەك وه شويتنەك هەيه بۆ كيتشو كاروبارەكاني.
- ۳۵- **هاوري**: نەگەر خەوت به هاوري به كي دلسوژتەوه بيني ئەوه بەلگەيه لەسەر هەواليكي خۆش.. وه نەگەر ترساييت له هاوري به كت له خەودا ئەوه بەلگەيه لەسەر بيستني هەواليكي نەگونجاوو بيزار كەر.
- ۳۶- **هەور**: هەور له خەودا نيشانەيه بۆ سەفەر كردن له دەريادا.
- ۳۷- **هەوره گرمه له گەل رەشەبا**: پاشايەكي خراپە كاري به هيزه.
- ۳۸- **هەوره گرمه له گەل باراندا**: چاك بوونەوهيه بۆ نەخۆش.
- ۳۹- **هەوره گرمه به بي باران و رەشەبا**: هەوره گرمه به بي باران و رەشەبا ماناي ترسە.

(۹)

۱- وهزیر: هندی جار بینبنی وهزیر له خهردا نیشانهی بهرزی و دسه‌لات و به‌جیه‌تسانی پتویستی‌یه.. وه بینینی وهزیر نیشانهی سه‌رکه‌وتنیکی به په‌له‌یه. نه‌وی له خهردا بیننی بووه به وهزیر نه‌گه‌ر شیایوی نه‌وه بی نه‌وه گه‌وره‌یی و دسه‌لات و به‌رزیی ددستگیر نه‌بیت، نه‌گه‌ر بیتجگه له‌وه بی نه‌وه تروشی گونا‌هو له‌که نه‌بی.

۲- وه‌نه‌وشه: وه‌نه‌رشه له خهردا زۆر چاکه نه‌گه‌ر گه‌شارده بزندانار بوو، چونکه نه‌گه‌ر خۆشه‌ویست هه‌بی نه‌وه به‌رده‌وام ییادت نه‌کات و بیری نازاسته‌یه بۆت، وه نه‌گه‌ر هازسه‌رت هه‌بی نه‌وه لایه‌نی درووم به دل تۆی خۆش نه‌وی، وه هه‌رده‌ها خو به وه‌نه‌وشه‌وه مانای سه‌رکه‌وتنه له‌ کاردا، به‌لام نه‌گه‌ر وه‌نه‌وشه‌که وشک و سیس بوو، نه‌وه نیشانهی دژاندنه، به هه‌مان شیوه نه‌گه‌ر خه‌وت بیننی به درایدا نه‌گه‌را‌یت و نه‌تنه‌دۆزی‌یه‌وه.

۳- ولاخ: سواری نه‌سپ له خهردا نیشانهی سه‌ربلندی و به‌ختیاری‌یه.. وه که‌وتنه خواره‌وه له‌سه‌ر پشتی نه‌سپ ترسناکه بۆ سه‌ر خه‌ر بینه‌که، نه‌گه‌ر نه‌سپدکه ره‌ش بوو نیشانهی سه‌رکه‌وتنیکی گه‌وره‌یه، وه نه‌گه‌ر سپی بوو نیشانهی سه‌رکه‌وتنیکی دیاری کراوه، نه‌وه‌ی سواری ولاخ بوو وه له ده‌ستی‌یه‌وه که‌ف نه‌حاته ددرده نیشانهی به‌خت خرابی‌یه.

۴- وریساو هۆشه‌نه: وریاو هۆشه‌نه له خهردا نیشانه‌یه نه‌سه‌ر پیاوی به‌جیری نازا، که نه‌توانی زالی بیت به‌سه‌ر ناره‌حدتیه‌کاندا.

۵- وینه‌ی موق‌ یان په‌یکه‌ر: خه‌ر به وینه‌ی مرزقه‌وه یان په‌یکه‌ر نیشانه‌ی به‌ختیکی باش و نیشیکی سه‌رکه‌وتنوره.

۶- وینهی دیوو گیانداران: هندی جار وینهی دیوو گیانداران له خودا، نیشانهیه ندهسەر بارک و دایک.

۷- ون کردنی نهنگوستیله: ون کردنی نهنگوستیله یان شکانی له خودا نیشانهی تهلاق دانی ژنه.

۸- وتاری نایینی: خوو بینین به وتاری نایینی یه وه نیشانهی نهخوژی یه.. مه گهر وتار خوینه که رهوانیژ بی و به تامهوه گوئی لئی بگریت، نهوه په یانه به ناسوده بی.

۹- وتسه: نه گهر کهسی له خودا قسهی ده کرد به چهند زمانیکی جیاواز نیشانهی نهوهیه شتیکی گهره به دهست نه هیئی.. وه قسهی بالنده بو خوو بین مرژدهیه به وهر گرتنی دده لآت و پلهو زانست.. وه قسهی مندال و مردوو له خودا راستی یه، وه قسهی بی گیانه کان ناشتی و ناموژگاری یه.. وه قسهی درهخت پایه بهرزی یه.. وه قسهی گیاندار فیتنهو نازاره یه.. وه قسه به گشتی له هه موو بارهیه که وه نه گهر گونجا له گهل هوش و ناییندا نه وه دروسته و شایانی تهفسیره، نهوه چاکهیه بو نهوه کهسهی گوئی لئی یه، وه پیویسته به گوئی بکات، وه نه گهر پیچه وانهی هوش و ناین بوو، نهوه باش نی یه و پیویسته لئی دوور که ویتته وه.

۱۰- ولاخ: خهه به ولاخهوه چاکه، به تاییه تی نه گهر ژمارهیه کی زور بیئت، وه به زوری نه گهر به ره و روی تو نه هات نه وه دهستگیر بوونی بهختیکی باشه.

۱۱- وهستان له په نجه ره وه: خهه به وهستان له په نجه ره وه مانای سه ره تای گۆرانکاری یه کی گرنگه له ژیاندا.

۱۲- وهستان له به له کونه وه: خهه به وهستان له به له کونه دامانای وردیینی دوا روژیکی گهشاره یه.

۱۳- ولاخ: سواری رلاخ له خودا بهرزی و بهختیاری و روژی یه، نهوهی بینی له خودا رلاخی هیه نیشانهی فراوان بوونی سامانه که یه تی، وه سه ره که وتنی به سه ره دوژمنانیدا.. نهوهی بینی سواری رلاخی نه بی نهوه بهرزی و سامان و پایه به دهست هیئانه، وه نه گهر نه سپ بی له دوژمن نه پاریزری، وه نه گهر به چکه نه سپ بوو نهوه مندالیکی جوانی نه بیئت.

(ی)

۱- یاری: نه گهر له خهردا چهند یاری به کی ودرزشیت نه کرد، نهوه نیشانهی بهختیکه
باشه.

۲- یاسه مین: نهوهی له خهردا یاسه مینیکه دۆزی بهره یان بینی، نهوه تووشی شادی و
خۆشی و خیر نه بی، وه نیشانهی خواستنی کچینکه.

